

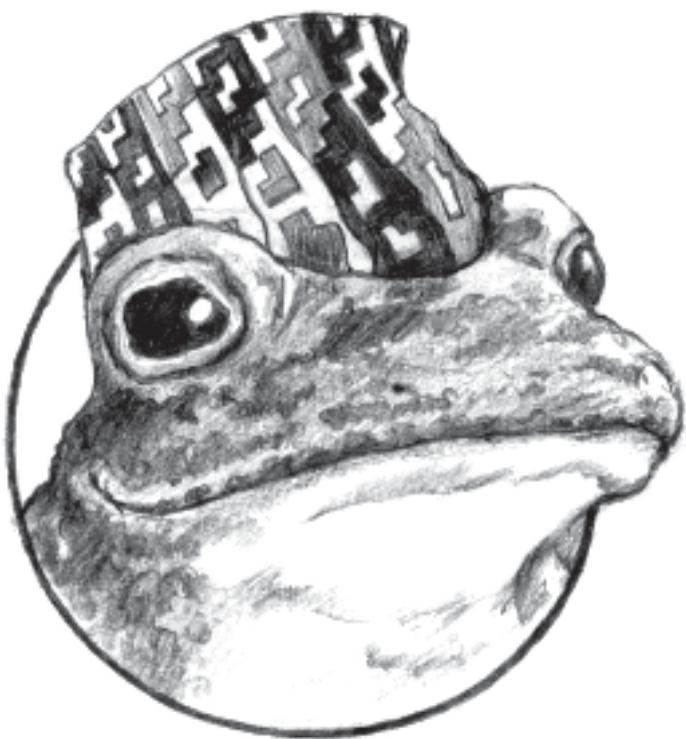
भक्तप्रसाद भ्यागुताको नेपालयात्रा

धूमधामको घुमधाम

कनकमणि दीक्षित

चित्र - सुभाष राई

Lo Manthang

लो-मान्थाङ

Shey Gomba

शे गुम्बा

Jomsom

जोमसोम

Ghandring

घान्द्रुड

माछपुच्छे

Machhapuchhre

Pokhara

पोखरा

Narayanghat

नारायणघाट

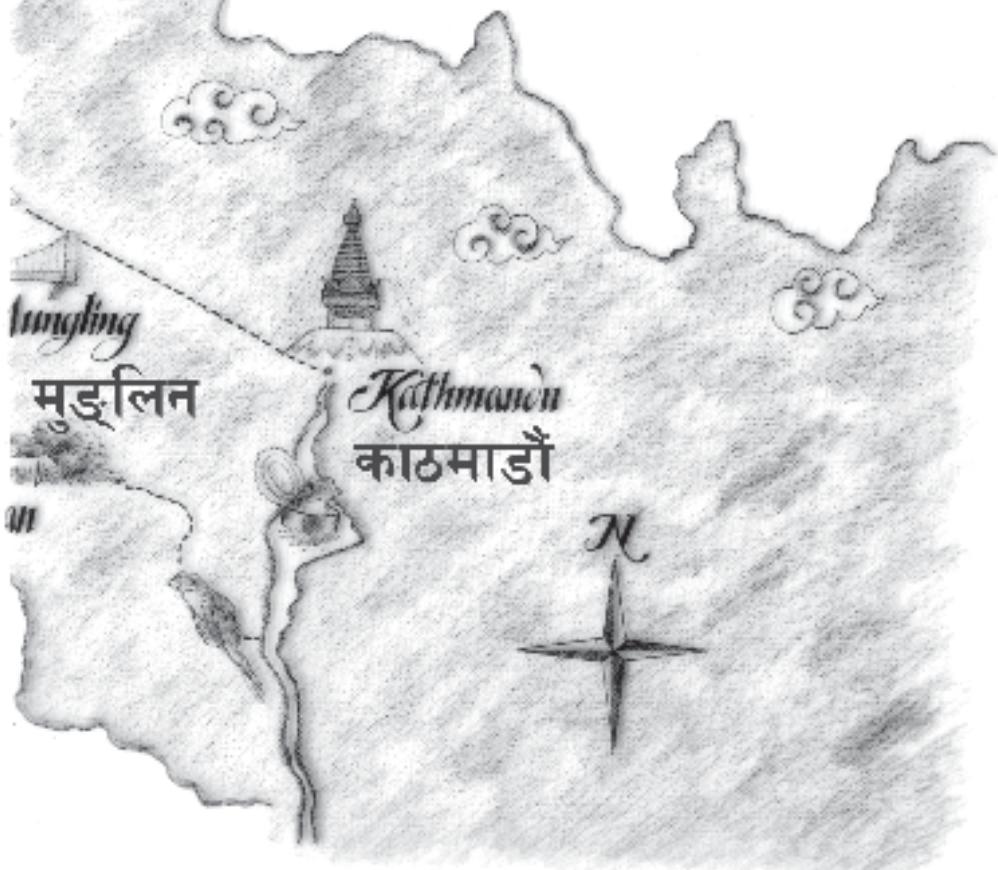
Chitwan

चितवन

India

भारत

Tibet
तिब्बत

Adventures of a Nepali Frog शीर्षकमा अड्गेजी मूलमा लेखिएको यो किताब नेपालीबाहेक उर्दू कोरियाली, जर्मनी, जापानी, नेवारी, मैथिली, इटालेली, डच, चाइनिज र क्रान्सेली भाषामा समेत अनुवाद भइसकेको छ र चाँडै नै स्पेनी भाषामा पनि अनुवाद हुँदै छ। नेसनल बुक ट्रस्ट, इन्डियाले पनि आसामी, ओरिया, कन्नादा, गुजराती, तामिल, तेलगु, पञ्जाबी, बङ्गलाली, मलायालम, मराठी र हिन्दीलगायतका भारतीय भाषाहरूमा अनुवाद गरी प्रकाशन गर्दै छ।

प्रकाशक

रातो बङ्गला किताब
पो.ब.नं. २०२, पाटनढोका, ललितपुर, नेपाल।
फोन नं. ५५२२६१४, ५५३४३१८ फ्याक्स : +९७७-१-५५४७६९८
email: kitab@ratobangala.edu.np
www.ratobangalakitab.com

© रातो बङ्गला किताब २०५४

दोस्रो छपाइ २०५६

तेस्रो छपाइ २०५७

चौथो छपाइ २०६०

पाँचौं छपाइ २०६५

छैठौं छपाइ २०६६

सातौं छपाइ २०६८

आठौं छपाइ २०६८ वैशाख

नवौं छपाइ २०७० पुस

दसौं छपाइ २०७२ चैत

एघारौं छपाइ २०७३ चैत

बाह्रौं छपाइ २०७४ वैशाख

ISBN: 99933 801 2 1

मोल १५० रुपियाँ मात्र

सज्जा र मुद्रण :

जगदम्बा प्रेस (प्रा.) लि., हातीवन, ललितपुर, नेपाल।

फोन ५२५००९७/५२५००९८

www.jagadambapress.com

धूमधामको घुमधाम

कनकमणि दीक्षित
चित्र - सुभाष राई

अड्डेजीवाट अनुवाद
बसन्त थापा
विप्लव प्रतीक

रातो बड़ला किताब
पाटनढोका, ललितपुर

लेखकको भनाइ

भक्तप्रसाद भ्यागुताको साहसिक यात्राको कथाको बीजारोपण २०४६ सालतिर भएको थियो, जुन बेला म आफ्ना छोरीछोरालाई फुर्सदको समयमा राति-राति कथा हाल्ने गर्थे ।

भक्तप्रसादको काल्पनिक कथालाई त्यसपछि मैले लिपिबद्ध गर्ने विचार गरेर र ती अड्ग्रेजी दैनिक “दि राइजिङ नेपाल”मा साप्ताहिक शृङ्खलाका रूपमा छापिए पनि । तिनलाई पुस्तकको रूप दिने धुनचाहिँ गएको बर्खायाममा चलेको हो ।

भक्तप्रसाद एउटा काल्पनिक चरित्र भए पनि उसले घुमेका धेरैजसो ठाउँहरूमा म आफै पुगेको छु । मुस्ताङको सीमावर्ती चाडथाडमा मैले साँच्चकै मार्मटहरू भेटेको छु । तराईमा गाडा तान्ने बयलहरूलाई मुसारेको छु, पोखराको फेवातालका भ्यागुताका ट्वार्ट्वार्ट सुनेको छु र जुफालको भिरालो हवाई-अड्डाबाट ट्वीनअटर जहाजमा उडेको छु ।

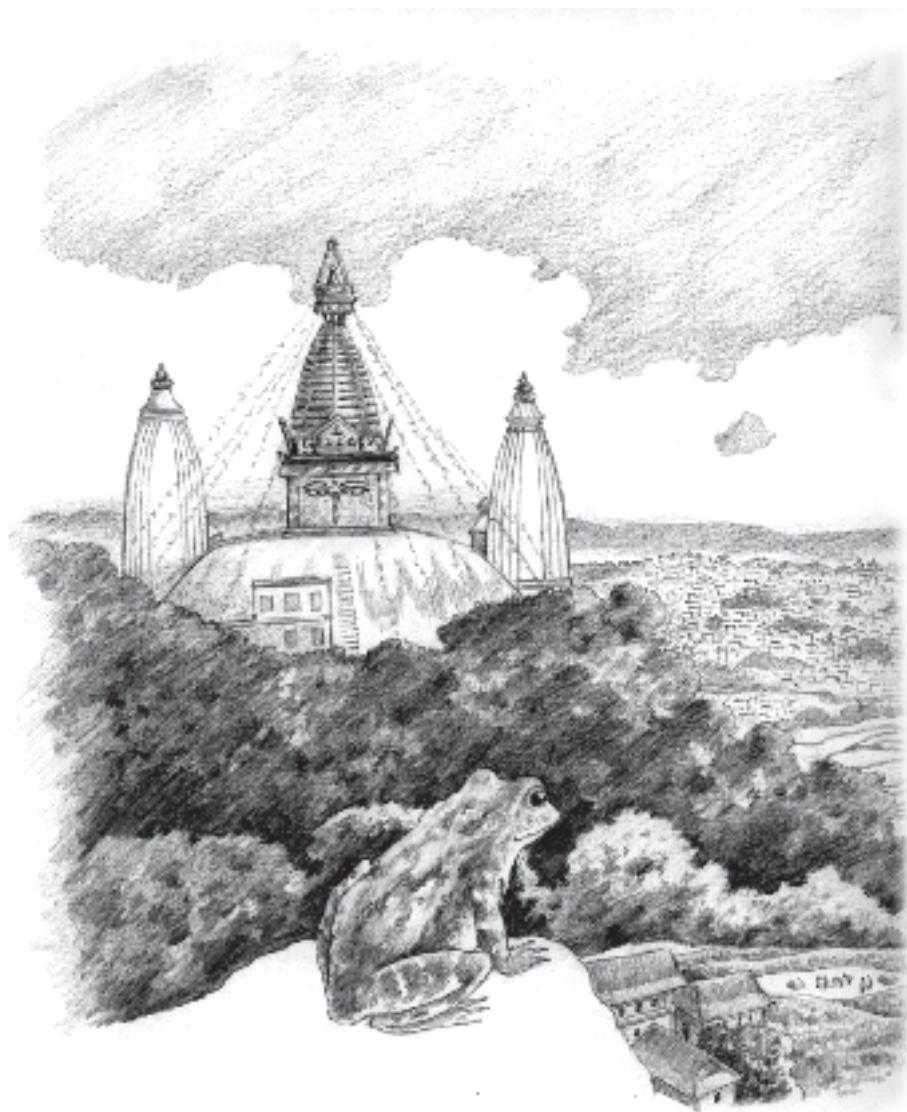
यो पुस्तक मैले अड्ग्रेजीमा तयार पारेको हुँ । यसलाई नेपालीमा सरल र भावपूर्ण उत्था गरिदिने बसन्त थापा र विप्लव प्रतीकप्रति म आभारी छु । त्यसै गरी यस्ता पुस्तक निकालेर नेपाली केटाकेटीका लागि सकेसम्म पढ्ने खुराक जुटाउने प्रयासमा लागेको रातो बझला स्कूलप्रति पनि म आभार व्यक्त गर्दछु ।

भक्तेलाई नेपाल घुम्दा जति रमाइलो लागेको थियो त्यति नै रमाइलो मलाई उसको कथा लेख्ता पनि लाग्यो । यो पुस्तक पाठकलाई पनि उत्तिकै रमाइलो लाग्ला भन्ने भक्ते र म दुवैले ठानेका छौं ।

विषय-सूची

काठमाडौँका आकर्षण	१
भरिया र आँप	७
तराईतिर	१०
पूर्व-पश्चिम राजमार्गमा	१३
चितवनको जड्ढल	१८
उत्तरतिर लागदा	२५
नदी र पर्वतहरू	२६
पोखरेली भोज	३३
माछापुच्छेको खोजीमा	३८
स्याउ र शालिग्राम	४३
कालीगण्डकीको बतास	४७
कागबेनीको नालीबेली	५०
मुक्तिनाथका तीर्थयात्रीहरू	५४
हिमाली मरुभूमि	६०
देउरालीमा ला-तो	६४
चाडथाडका मार्मटहरू	७०
कैलीसँगको यात्रा	७४
बोन्पोमार्गी नीमा च्याङ्ग्रो	७८
लामो लामा	८२
गुम्बाको ज्ञान	८६
विदा डोल्पो !	८८
आकाशमा उड्दा	९२
फेरि काठमाडौँ	९७

धूमधामको धुमधाम

काठमाडौँका आकर्षण

भक्तप्रसाद भ्यागुतो भर्खरभर्खर चेपागाँडाको अवस्था पार गरेर तरुनो हुँदै थियो । ऊ काठमाडौँको इचडगु भन्ने ठाउँको धानखेतमा आफ्ना बाजे बुद्धिप्रसाद, आमा सानुमैयाँ र भाइबैनीहरूका साथ बस्थ्यो । इचडगु स्वयम्भूको पश्चिमपटि पर्छ । उसको उमेरका अरु भ्यागुताभन्दा भक्तप्रसादलाई जे कुरा पनि बढी जान्नुबुझनु पर्दथ्यो । उसको परिवारमा सबैभन्दा चाँडैदेखि उफ्रन थाल्ने पनि ऊ नै थियो ।

भक्तप्रसादको घरनजिकै एउटा गोरेटो बाटो थियो । त्यस बाटामा आइमाई, लोगनेमान्छे र केटाकेटीहरू सधैँ ओहोरदोहोर गरिरहेका हुन्थ्ये । भक्तप्रसादलाई ती मानिसहरू कहाँ हिँडेका र कताबाट आएका होलान् भन्ने लागदथ्यो । भ्यागुताहरूलाई मानिसहरूजस्तो यताउति गइरहन पर्दैन । उनीहरू कीराफट्याइग्रा खान भनेर एकै ठाउँमा ढुकेर बस्छन् । आफूलाई सर्पले खाला कि भनेर उनीहरू चनाखोमात्र रहे पुग्छ । त्यसबाहेक उनीहरू हिलामा पुल्टुडबाजी खेल्छन् र घाँटी सुकुन्जेल ट्वार्वारट्वार कराउँछन् । भ्यागुताको जीवन भनेकै त्यति हो ।

तर मानिसहरू भने गोरेटो बाटामा उकालीओराली गरिरहेका हुन्थ्ये । उनीहरू कतै गइरहेकै देखिन्थ्ये । एक दिन भक्तप्रसादलाई त्यसरी हिँड्ने मानिसहरूको पक्कै कुनै ‘उद्देश्य’ हुनुपर्छ भन्ने लाग्यो । गर्मियामको एक दिन बिहान ठिठौले भक्तप्रसादले सोच्यो, “मेरो पनि कुनै उद्देश्य हुनुपन्यो । मैले पनि केही त गर्नैं पन्यो ।”

धूमधामको धुमधाम

तर त्यसबेलासम्म त भक्तप्रसादको पुच्छर पनि रामोसित झरिसकेको थिएन । ऊ धेरै टाढा जान सक्तैनथ्यो । त्यसैले ऊ घरनजैकैको चौतारीसम्म मात्र घुम्न जाने आँट गर्थ्यो । त्यस चौतारीमा उकालो लाग्ने बटुवाहरू थकाइ मार्न बस्थे । सधैं ती बटुवाहरूको कुराकानी सुन्ने गर्दा उसले के थाहा पायो भने धानको खेतभन्दा पर्तिर अर्को संसार पनि छ ।

त्यो अर्को संसार हेर्ने कौतूहलमा भक्तप्रसादले काठमाडौँ उपत्यकातिर नजर ढुलायो । त्यसबखत धाम अस्ताउनै लागेको थियो । धामको छुड्के किरणमा धानका हरिया खेतहरू टल्किरहेका थिए । त्यसभन्दा पर्तिर उसले गुजमुज्ज परेका फ़िश्टीका घरहरू, मन्दिरका गजुर र अग्ला दरबारका बुर्जाहरू देख्यो । इच्छुगुका भ्यागुताहरूले कुरा गर्ने गरेको ‘शहर’ पक्कै त्यही हुनुपर्छ भन्ने भक्तप्रसादलाई लाग्यो । शहरमा मोटरगाडी, विजुलीबत्ती र सयाँ कोठा भएका ठूलठूला भवनहरू हुन्छन् भन्ने पनि भक्तप्रसादले सुनेको थियो ।

एक दिन भक्तप्रसादको पुच्छरको बाँकी रहेको ठुटो भाग पनि बिलायो । त्यसै दिन साँझ आफूले घर छाडने निश्चय गरेको कुरा उसले सबैलाई सुनायो । “किन जाने?” सबैले एकै स्वरमा सोधे । घर छाडेर ऊ टाढा जान सक्छ भन्नेमा उसको परिवारलाई पत्यारै थिएन । जवाफमा भक्तप्रसादले भन्यो, “किनभने म यो खेतभन्दा पर्तिरको जीवनको अनुभव गर्न चाहन्छु । म मानिसहरू बस्ने शहर हेर्न चाहन्छु । म तराईमा जान चाहन्छु । मलाई ठूला नदी, अचम्मका जन्तुहरू, समतल फाँट र अग्ला पर्वतहरू हेर्ने मन छ ।”

घरको मूली बुद्धिप्रसादले मात्रै भक्तप्रसादको मनको कुरो बुझ्यो । धेरै वर्ष पहिले उसलाई पनि यस्तै विचार आएको थियो । तर उसले आफूले सोचेजस्तो गर्न सकेन । त्यसो गर्न नसकेकोमा उसलाई अहिले पनि पछुतो लागिरहेको थियो । उसले दड्ग परेर आफ्नो आँटिलो नातिलाई हेर्दै मनमनै विचार गन्यो, “यो ठिटो भक्ते मभन्दा सूरो निस्क्यो । आफ्नो विचारमा यो अडिग छ । यसलाई कसैले रोक्न सक्तैन ।”

भक्तप्रसाद घर छाडेर जान लागेकोमा पीर मानेर सबै भ्यागुताहरू भेला भए । तिनीहरूलाई बुद्धिप्रसादले भन्यो, “उसलाई जान देउ ! उसले बाहिरको संसार देखेर फर्केएपछि हामीलाई कतिका नयाँ कुरा सुनाउनेछ ।” त्यसपछि पनि भक्तप्रसादकी आमा सानुमैयाँ केही भन्न खोज्दै थिई, तर भक्तप्रसाद छटपट सबैसँग विदा लिएर हिँडिहाल्यो ।

“गाएँ है हजुरवा !” भक्तप्रसादले जाँदाजाई ठूलो स्वरमा कराएर भन्यो । त्यसपछि ऊ मानिस हिँड्ने ओरालो बाटो लाग्यो र डाँडाको फेदीमा नपुगुन्जेल उसले पछाडि फर्केर हेदै हेरेन । फेदीमा पुगेपछि मोटर गुड्ने पक्की सडकमा उसका खुट्टा परे । भक्तप्रसादले त्यो ‘चक्रपथ’ हो भन्ने बुझ्यो । उसले पछिल्तर फर्केर अन्तिम पटक इच्छगुका खेतका गराहरूलाई हेच्यो, अनि फेरि फुत्रुकफुत्रुक गर्दै हिँड्न लाग्यो । स्वयम्भूको चैत्य काटेर भक्तप्रसाद अघि बढ्यो । त्यसबेला उसलाई स्वयम्भूका आँखाले आफूलाई पछ्याइरहेजस्तो लाग्यो, अनि ती आँखाहरूले आफूलाई “जाऊ बाबु, हाम्रो आशीर्वाद छ” भनिरहेजस्तो पनि लाग्यो ।

केहीबेर हिँडेपछि भक्तप्रसाद थाक्यो । घरछेउको चौतारीमा थकाइ मार्न बसेका मानिसहरूले बस चढेर शहर जाने कुरा गरेको उसले सम्झ्यो, अनि ऊ चक्रपथबाट बालाजु जाने चौबाटामा उभिएर नीलो रडको साञ्चावस कुर्न लाग्यो । बस त आइपुर्यो, तर कन्डक्टरले उसलाई बस चढ्नै दिएन । “कीरा फट्याड्ग्रा, भ्यागुता, सर्प, मुसाजस्तालाई बसमा चढ्न नदिन् भनेर हाम्रो हाकिम सा’बले भन्नुभएको छ” भनेर कन्डक्टरले भक्तप्रसादलाई बस चढ्न दिएन, अनि उसले मुख बड्गयाउदै भन्यो, “फेरि, यो बस त रत्नपार्क जान्छ । भ्यागुतालाई रत्नपार्क किन जानुप्यो ?”

“रत्नपार्क भए पनि हुन्छ हजुर !” भक्तप्रसादले नम्र भएर भन्यो । त्यस कन्डक्टरले आजसम्म कसैले आफूलाई ‘हजुर’ भनेर बोलाएको सुनेको थिएन । सधैँ उसले अरूलाई ‘हजुर’ भन्नुपर्यो । पैसा तिर्न नखोज्ने छुच्चा

काठमाडौँका आकर्षण

यात्रुहरूसित उसले रोजै छगडा गर्नुपर्थ्यो । उसले सधैं कचकचे यात्रुहरूको धब्का र गाली खानुपर्थ्यो । त्यसकारण भक्तप्रसादले ‘हजुर’ भनिदिँदा कन्डकटरको मन पग्ल्यो । उसले “ल, ल छिटो चढ” भन्यो, अनि बसको ढोकामा हातले दुईपल्ट ढचाइद्वाढ पान्यो । भक्तप्रसाद चढ्नासाथ बस हिँडी पनि हाल्यो ।

बस पहिले विष्णुमतीको पुल तन्यो, अनि सोहङ्खुट्टेको उकालो चढेर राजदरबार, त्यसपछि रानीपोखरी हुँदै अन्त्यमा बस रत्नपार्क आइपुग्यो । काठमाडौँ शहरको मुटुमा रहेको रत्नपार्कको छिलिमिली र झ्याउँक्याउँमा आइपुगेर भक्तप्रसाद दड्ग पन्यो । हजारौँ मानिस हस्याइफस्याड् गर्दै यताउति हिँडिरहेका थिए । बस, कार, ठेलागाडा, रिक्सा, साइक्ल र मोटरसाइक्लहरूको घचारो उत्तिकै थियो । भर्खर काँठबाट आएको भ्यागुताका लागि यस्तो गन्जागोलमा बसबाट ओर्लिनु कालको मुखमा पस्नुजित्तिकै थियो । “यहाँ त मलाई एकैछिनमा चटनी बनाइदिन्छन् । त्यसै तल ओर्लनु त भएन वा !” भनेर भक्तप्रसाद एकैछिन घोरियो ।

धूमधामको धुमधाम

भरिया र आँप

के गर्ने भनेर एकछिन यसरी भक्तप्रसाद अलमलमा पत्यो । “नओर्लीकन भित्रै बसिरहें भने बस त फेरि चक्रपथ नै फर्कन्छ । फर्कर उहाँ जानु त भएन,” उसले मनमनै सोच्यो ।

त्यसैबेला एउटा भरिया डोको बोकेर आउदै थियो । भक्तप्रसादले तुरुन्तै जुक्ति लडायो । कन्डक्टरलाई “धन्यवाद है हजुर” भन्दै उसले बसको झ्यालबाट भरियाको भारीमाथि झवाम्म फाल हाल्यो । त्यो भारी आँपको रहेछ ! आँपको डोकामाथि बसेर शहर हेर्न पाएपछि के चाहियो र ?

भरियाले भक्तप्रसादलाई नेपालको सबैभन्दा चल्तीको ठाउँ असन बजारतिर लगिरहेको थियो । उसले आफ्नो भारीमा एउटा फुच्चे भ्यागुतो चढेको त देख्यो तर उसले त्यसलाई केही गरेन । बरु उसले माया गरेर भन्यो, “ए फुच्चे ! रमिता हेर्दै एउटा आँप खाए पनि हुन्छ है !”

भरियाको नाम जगतबहादुर रहेछ । ऊ काठमाडौंमा साहूहरूको भारी बोकेर जीविका चलाउँथ्यो । उसले कहिले जस्तापाता, कहिले चामलका बोरा र कहिलेचाहिँ अचाक्ली गह्राँ स्टीलका दराज बोक्नुपर्थ्यो । आफ्नो बारेमा सबै कुरा भक्तप्रसादलाई बताएपछि जगतबहादुरले भन्यो, “आजचाहिँ आँपको यो भारी असनभन्दा पर मरुटोल पुऱ्याउनु छ ।”

हिँडदाहिँडदै भरियाले फेरि आँप खाऊ भनेपछि भक्तप्रसादले एउटा पाकेको आँप चुस्न थाल्यो ।

बाटामा भाँडाकुँडा, डालानाड्ला, डोरी, गलैचा, कूचोजस्ता सामानका

झकिझकाउ पसलहरू थिए । अन्नपात, फलफूल, मसला र तरकारीहरू बेच्न राखिएका पसलहरू पनि थुप्रै थिए । ती पसलहरू देखेर आफ्नै सुरमा भक्तप्रसादले सुस्तरी भन्यो, “यत्तिका सामानहरूको किनबेच हुँदोरहेछ । म जाओ काँठे भ्यागुतालाई के थाहा ?” त्यो सुनेर जगतबहादुरले भन्यो, “आ, यी त के हुन् र ? अज विशालबजारतिर गयौ भने त केके देख्छौ केके !”

यस्तै कुरा गर्दै उनीहरूले असनको अन्नपूणिदिवीको मन्दिर काटे । त्यसपछि कालभैरवको डरलागदो मूर्ति भएको ठाउँ आइपुग्यो । त्यो मूर्ति हेर्दा बाटामा हिँड्ने बटुवाकै खप्पर थुतेर भैरवले आफ्नो मालामा गाँस्ने पो हुन् कि जस्तो लागथ्यो । भक्तप्रसाद र जगतबहादुर दुवैले बाटैबाट भैरवको दर्शन गरे । त्यसपछि उनीहरू सुन्दर दरबारहरू भएको हनुमानढोका हुँदै अघि बढे । उहिलेउहिले नेपालका राजाहरू यिनै दरबारमा बसेर राज्य गर्थे भन्ने कुरा जगतबहादुरले बतायो ।

आखिरमा काठमाडौँ गणेशथानसँगैको साहूको पसलमा पुगेर जगतबहादुरले आफ्नो भारी बिसायो । उसले भक्तप्रसादलाई भन्यो, “अब तिमी यहाँबाट जाऊ । गणेशजीको दर्शन गरेर यात्रा सुरु गर्नु राम्रो हुन्छ । नेपाल देश ठूलो छ । होस गर्नु बाटो विराउलाऊ ।”

बडेमानको भुँडी भएका हातीसुँडे गणेशजीको दर्शन गरेर भक्तप्रसाद छेवैको गल्लीबाट ओरालो लाग्यो । तर एकैछिनपछि भक्तप्रसादले बाटो विरायो । अचानक कताबाट हो एउटा कुकुर देखापन्यो र भक्तप्रसादलाई हेरेर खाउँला छैं गरी घुर्घुर गर्न थाल्यो । भक्तप्रसाद तुरुन्त उफेर नजिकैको नालीमा हाम फाल्यो । त्यस भुस्याहा कुकुरले छन्डै उसको जीउमा दाँत गाडिसकेको ! भक्तप्रसाद नालीमा पसिसकेपछि पनि त्यस कुकुरले छाडेन । त्यहीं छेउमै कहिले कुइँकुइँ गर्दै, अनि कहिले भुक्दै त्यो रातभरि बसिरह्न्यो । तर भक्तप्रसादले त्यसतर्फ ध्यान दिएन । पहिलोपटकको बसको यात्रा, त्यसपछि भारीमाथिको सवारी अनि दुष्ट कुकुरको लखेटाइमा परेपछि जो पनि थाक्छ ।

त्यसमा पनि पहिलोपटक यात्रामा निस्केको इचड्गुको त्यस भ्यागुतालाई थकाइ नलाग्ने कुरै भएन ।

नालीभित्र कुकुरले केही बिगार्न सक्तैन भन्ने बुझेर भक्तप्रसाद ढुक्क भयो । “यो शहर त निकै डरलागदो रहेछ । भोलिचाहिँ म तराईतर लाग्छु । त्यहाँ जमिन पनि समतल छ अरे !” भक्तप्रसाद यस्तै कुरा मनमा खेलाउँदै झकाउन थाल्यो ।

तराईतिर

भक्तप्रसाद भुसुक्क निदायो । सपनामा उसले आफ्ना हजुरबालाई देख्यो । यस शताब्दीकै सबभन्दा बुद्धिमान् भ्यागुतो भनेर इच्छगुभन्दा टाढाटाढासम्म बुद्धिप्रसादको नाउँ चलेको थियो । सपनामा बुद्धिप्रसादले आफ्नो नातिका कानमा भन्यो, “कान्छा, तँ तराई जान चाहन्छस् भने नदीको बाटो जा । हेर वावै, सरकारी नियमअनुसार भ्यागुताले हवाईजहाजमा चढ्न पाउँदैन । बसका ड्राइभरहरूले तँलाई पत्याउँदैनन्, अनि रेलगाडीको नाउँमा काठमाडौँमा रमाइलो मेलाभित्रै फन्फनी घुम्ने एउटा बालरेलमात्रै छ । त्यसै हुनाले तेरा लागि नदीको बाटोबाहेक तराई पुग्ने अर्को उपाय छैन ।”

विहान छिसमिस हुन लागदा मुसलधारे पानी पत्यो । वर्षाको पानीले त्यो सानो नाली टन्न भरियो, अनि भेल आएको खहरेझैं बग्न थाल्यो । भक्तप्रसाद त्यस भेलमा पौडै दै केही बेरमै विष्णुमती पुग्यो ।

विष्णुमती पवित्र नदी हो । सुक्खा मौसममा यसको किनार फोहोरमैलाको डइगुरले भरिएको हुन्छ । तर अहिले वर्सातको भेलले विष्णुमतीको बगर सिनित्त परेको थियो ।

यताउति हेर्दा भक्तप्रसादले विष्णुमतीकिनारमा एउटा मुख खोलेको टिनको बट्टा फेला पान्यो । त्यसमा कतै प्वाल परेका छन् कि भनेर जाँच्यो, त्यसमा प्वाल थिएनन् । अनि उसले त्यस बट्टालाई घचेटेर पानीमा पुऱ्यायो । टिनको बट्टा पानीमा उत्रिन थालेपछि भक्तप्रसाद फुत्रुक्क उफ्रेर त्यसभित्र पस्यो । बिस्तारै टिनको बट्टा र भ्यागुतो दुवै पानीको मूलधारमा

पुगे र उनीहरू हल्लैदै र चक्कर खाँदै बग्न थाले ।

यसरी केहीबेर तलतिर बग्दै गएपछि देव्रेपट्ठिबाट अर्को ठूलो नदी, बागमती आएर विष्णुमतीसित मिसियो । त्यो ठाउँ टेकुदोभान थियो । दोभानदेखि तलतिर यो नदी बागमती भनेर चिनिन्छ भनेर भक्तप्रसादले उहिल्यै सुनिराखेको थियो ।

भक्तप्रसादलाई यस यात्रामा सबैभन्दा अप्ठेरो चोभारको खाँचमा आइपुग्दा पन्थो । त्यही खाँचबाट बागमती नदी काठमाडौं उपत्यकाबाट बाहिरिन्छ । त्यस साँधुरो खाँचमा पानीको मुस्लो पस्ताखेरि निस्केको तेज धारमा परेर टिनको बट्टा फनफनी घुम्न थाल्यो । पानीको धारमा घच्ची खाँदै बडेबडे चट्टानलाई पार गरेर बट्टा तैरैदै अघि बढ्यो । धन्न, भक्तप्रसादले पानी नछिर्न टिनको मजबुत बट्टालाई डुङ्गा बनाएको थियो ।

चोभार काटेपछि बट्टाको डुङ्गा सलल्ल गरेर निकै वेगसित बग्न थाल्यो । बाटामा अरू खोलाहरू पनि बागमतीमा मिसिन आइपुगे । दाहिनेपट्ठिबाट कुलेखानी आयो, देव्रेतिरबाट कोखाशार आयो र त्यसपछि मरिन खोला आयो । यी सबै खोलानाला मिसिनाले बागमती गड्गडाउँदो विशाल नदी बन्न पुरयो । टिनको बट्टा घुमेको घुम्यै गर्नाले भक्तप्रसादलाई रिँगटा लाग्न थाल्यो । साँझ पनि परिसकेको थियो, त्यसैले उसले सुल्ने सुर कस्यो ।

भोलिपल्ट सूर्य उदाउनुअघि नै भक्तप्रसाद निद्राबाट व्यँज्यो । पहाडबाट गडगडाउँदै छर्ने बागमती अब बेरलै भइसकेको उसले पायो । बागमती फराकिलो भएको थियो र शान्त भएर बगिरहेको पानीले बट्टामा विस्तारै छपकछपक हानिरहेको थियो । नदीको गति कति सुस्त थियो भने डुङ्गा बगिरहेको छ कि छैन पतै हुँदैनथ्यो । भक्तप्रसादले पूर्वतिर हेर्दा क्षितिजबाट सूर्य विस्तारै उदाउँदै गरेको देख्यो । भक्तप्रसाद खुसीले “म तराई आइपुगौं!” भनेर चिच्यायो ।

पूर्वपश्चिम राजमार्गमा

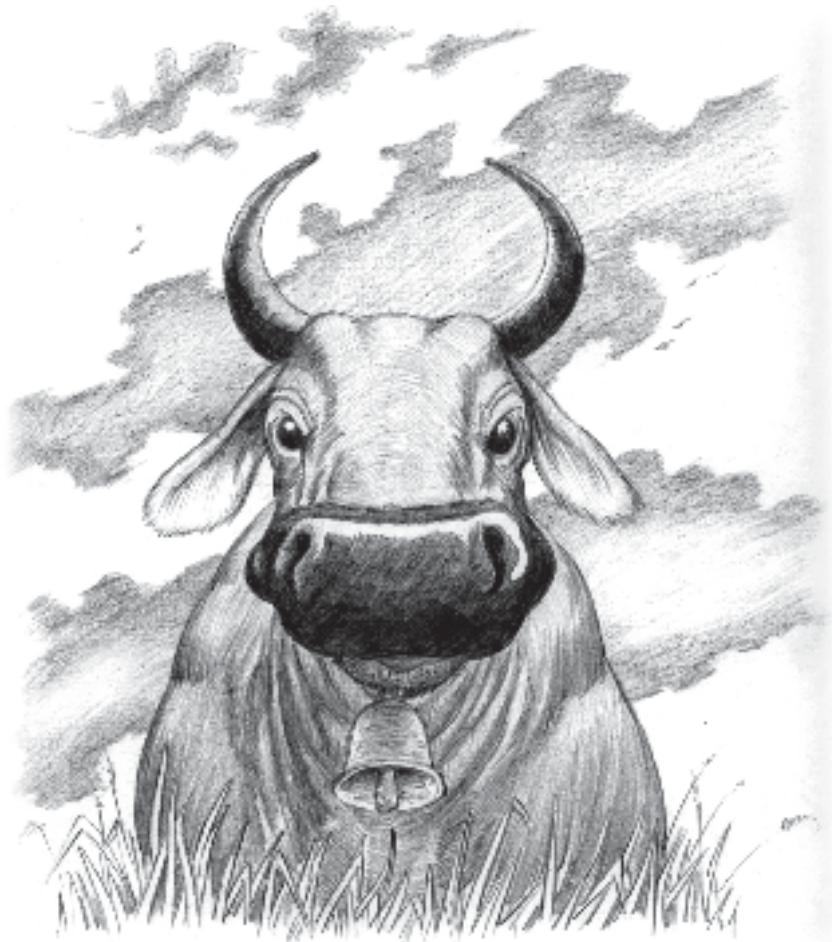
यसप्रकार काठमाडौं उपत्यकाको भ्यागुतो भक्तप्रसाद तराईमा आइपुग्यो । उ केहीबेरसम्म विहानीपखको न्यानो घाममा आफ्नो ढाड सेकाउदै बट्टाको ढुङ्गामा सुस्ताइरह्यो । त्यसपछि उसले एउटा खुट्टा तन्काएर पानीमा छाच्यो र ढुङ्गा खियाउन थाल्यो । किनारतिर बढ्दै जाँदा उसले त्यहाँ एउटा हुटिट्याउँ चरो देख्यो । त्यो चुच्चाले ससाना ढुङ्गा पलटाउदै, कीराफट्याङ्ग्रा खोज्दै हिँडिरहेको थियो ।

त्यस हुटिट्याउँले भक्तप्रसादलाई देखेर टाउको उठायो र आफ्नो परिचय दिई भन्यो, “मेरो नाम प्रचण्ड हुटिट्याउँ हो । तिमी को हौ? यस हावादारी टिनको बट्टामा बसेर तिमी के गरिराखेका छौ?”

तराईको हुटिट्याउँले पनि पहाडी भ्यागुताकै जस्तो बोली बोलेको सुन्दा भक्तप्रसाद छक्क पन्यो । बोली मिलेकाले भक्तेलाई कुरा गर्न सजिलो भयो र उसले आफ्नो परिचय दियो, “म भक्ते हुँ, पूरा नाउँ भक्तप्रसाद हो । तराई हेर्न मन लागेर म काठमाडौंदिखि आएको हुँ । साहै भोक लाग्या छ दाइ, केही खान पाइन्छु?”

“ल, यो खाइहेर” भनेर हुटिट्याउँले भ्यागुताको अधिल्तिर दुईचारओटा पानीकीरा राखिदियो ।

“अहो, स्वादिलो रै’छ”, भक्तप्रसादले एउटा पानीकीरो खादै भन्यो । तर पानीकीराको स्वाद तीतो थियो र त्यो मुखभित्र टाँसिएजस्तै भयो । त्यस बेस्वादको पानीकीरालाई छिटोछिटो निलेर भक्तप्रसादले विषय बदल्दै सोध्यो,

“अँ, तराईमा कसरी घुम्ने, मलाई बताइदेउ न ?”

प्रचण्डले भन्यो, “उः त्यो पुल भएको ठाउँमा पूर्वपश्चिम राजमार्ग छ, त्यहाँ जाउ । त्यस राजमार्गबाट तिमी देशको पूर्वी र पश्चिमी दुवै कुनासम्म पुग्न सक्छौ । म आफै त गएको छैन तर सबै त्यसै भन्छन् । लौ त, म पानीकीरा खोज्न पारिपटि हिँडै !” यति भनेर प्रचण्डले चुच्चो निहुन्याएर चराले गर्ने पाराको नमस्ते गर्दै विदाबारी लियो र भुर्ग उडेर बागमतीपारि गयो ।

उड्दा उसका खैरा र सेता रडका प्वाँखहरूमा सूर्यको किरण पन्यो र ती
टलटल टल्के ।

भक्तप्रसाद प्रचण्डले देखाएको दिशातर्फ उफ्रौदै गयो । उसले नदीलाई
वारपार जोड्ने पुल देख्यो । अलिकति उकालो चढेपछि ऊ बगरबाट पुलमा
उक्ल्यो र चिल्लो पिच भएको सडकमा आइपुर्यो । फुत्रुक्क उफ्रेर उसले
सडक काट्नै लागेको बेला एउटा अजड्को टाउकाले भक्तप्रसादको बाटो
छेक्यो । फ्वाँफ्वाँ गरिरहेका नाकका पोरा, बाहिर निस्केका बल्ड्याइग्रे आँखा,
लामालामा सिड र जिब्राबाट च्याल झरिरहेको त्यो टाउको निकै भयानक
देखिन्थ्यो । वास्तवमा त्यो टाउको एउटा गोरुको थियो ।

“नाम मेरो तुलसीराम, गाडा तान्ने मेरो काम”, रुखो स्वरमा एउटा
गोरुले भन्यो । “दायाँबायाँ नहेरी यो सडक पार गर्दा के हुन्छ थाहा छ?
पराठा बन्धौ नि बावु ! तिम्रा लागि कुनै बस र ट्रक रोकिनेवाला छैन यहाँ ।
तिमीलाई यति कुरा पनि थाहा थिएन कि क्या हो?”

“मेरो ज्यान जोगाइदिनुभएकोमा धन्यवाद है बयलदाइ !” भक्तप्रसादले
भन्यो । यत्तिकैमा एकअर्कालाई उछिन्न खोज्दै दुईओटा रात्रिवस त्यही
सडकबाट पूर्विर हुइँके ।

भक्तप्रसादले नेपालदर्शन गर्ने आफ्नो इच्छा बताएपछि तुलसीराम बयलले
खुलेर सबै थोक बताउन थाल्यो । उसले लामो सास तानेर ‘टूर गाइड’को
भाकामा भन्न सुरु गन्यो । “हजुर, तपाईंजस्तो पहाडबासीलाई तराईमा स्वागत
छ । नेपालको तराई एकदमै रमाइलो छ । हाम्रो जमिन समतल छ ।
उकालीओरालीको पीर गर्नु नपर्दा हामीले विचार गर्ने मौका धेरै पाउँछौं ।
हामी त्यसैले अलिबढी विचार गछौं । म तपाईंलाई यहाँका एकदमै होनहार
विराला, गाई, कुकुर, परेवा र मानिसहरूसित भेट गराइदिउँला । यहाँका
विरालाको बोली, परेवाको घुराइ र मान्छेका गीतहरू अन्तभन्दा मीठा
हुन्छन् । तराईका जड्कलको त रुन् कुरा गरेर साध्य नै छैन । यहाँका

जङ्गलमा अन्त नपाइने अनेक थरीका जीवजन्तुहरू पाइन्छन् ।”

“बयलदाई, मैले विराला, कुकुर र मान्छे त थुप्रै देखेको छु । तर साँच्चकै जङ्गल भने देखेको छैन । त्यो कस्तो हुन्छ?” भक्तप्रसादले सोध्यो । इचडगुको धान खेतमा हुर्किएको भक्तप्रसादले नागार्जुनको वन त देखेको थियो । तर त्यहाँ अग्लो पर्खाल लगाइएको हुनाले उसले कहिल्यै पनि जङ्गल घुम्ने मौका पाएको थिएन ।

“जङ्गल भनेको ठूलठूला रुख, बुट्टाबुट्टान र घाँसको छाडी हुने ठाउँ हो । त्यहाँ थुप्रै जङ्गली जनावर तथा चराचुरुङ्गी बस्छन्,” तुलसीराम बयलले भक्तप्रसाद-लाई बुझाइदियो । “भ्यागुता नानी, तिमीले शाही चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जानै पर्छ, बुझ्यौ? त्यहाँजस्ता जङ्गली जनावर त नेपालमा मात्र होइन संसारमै कतै पाउँदैनौ ।” यति सल्लाह दिएपछि बयलले भक्तप्रसादलाई आफ्नो गाडामा चढ भन्यो ।

तुलसीरामको निम्तो पाएर भक्तप्रसाद उप्रयो र परालको बोझा लादिएको गाडामा बस्यो । त्यसपछि उनीहरू धागोजस्तै तन्किएको पूर्वपश्चिम राजमार्ग नछोडी पश्चिमतिर लागे । एक दिन र एक रात हिँडेपछि उनीहरू पथलैया भन्ने बस्तीमा आइपुगे ।

त्यस ठाउँमा अडिएर गोरुले भन्यो, “यहाँबाट म दक्षिण वीरगन्जतिर लाग्छु । तिमीचाहिँ हेटौडासम्म उत्तरतिर जानू र त्यसपछि पश्चिमतिर लाग्नू । निकै हिँडेपछि भरतपुर भन्ने ठाउँ आइपुग्छ । त्यहाँ हवाईजहाज उडुनेओलिने ठाउँबाट देब्रेतिर लागेपछि चितवनको जङ्गल पुगिन्छ ।” एकछिन सोचेर उसले फेरि भन्यो, “जङ्गलका जनावरसित होसियार रहनू है । उनीहरू हामी घरपालुवाजस्ता रत्तिएका हुँदैनन् ।”

चितवनको जङ्गल

राजमार्गको छेवैछेउ दुई दिन र तीन रात हिँडेपछि भक्तप्रसाद एउटा ठूलो चउर भएको ठाउँमा आइपुग्यो । त्यस चउरमा एउटा हवाईजहाज ओलैदैथियो । “तुलसीरामले भनेको भरतपुर पक्कै यही हुनुपर्छ,” भक्तप्रसादले सोच्यो । त्यहाँबाट ऊ बायाँतर्फ अर्थात् दक्षिणपट्टि मोडियो । केही घण्टा हिँडेपछि “शाही चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज” भनेर लेखिएको काठको सङ्केतपाटी देखियो । त्यस ठाउँमा बाँसको तगारो लागेको थियो र खाकी बर्दीमा एक जना सिपाही पनि उभिएको थियो ।

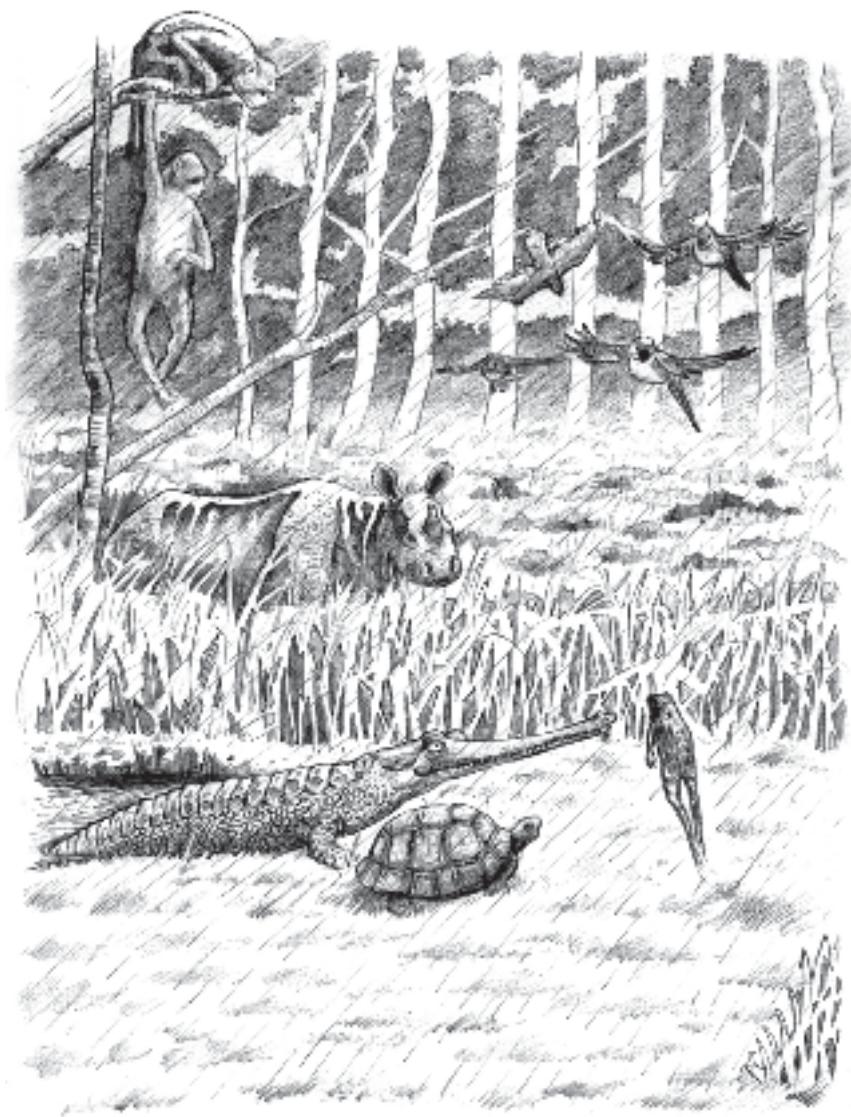
त्यस सिपाहीले भ्यागुतालाई निकै नियालेर हेच्यो । तर भक्तप्रसाद नडराईकन सिपाहीकै अधिलितरबाट उफेर अघि बढ्यो र उसले तगारो पार गच्यो । भक्तप्रसादले आफूलाई बाहिर घुमेर घर फर्कन लागेको रैथाने भ्यागुतोझौँ देखाउन खोजेको थियो, तर बित्याँस परिहाल्यो ।

“ए, शेरबहादुर ! यता आइज त !” त्यस सिपाहीले आफ्नो साथीलाई बोलाउदै भन्यो, “उः त्यस भ्यागुतालाई हेर । त्यो त हाम्हैं पार्कभित्रको भ्यागुतोजस्तो छैन नि ?”

नजिकैको पालबाट शेरबहादुर बाहिर आयो । उसले भ्यागुतालाई नियालेर हेर्दै भन्यो, “भ्यागुताका बारेमा केही भन्नै सकिदैन बलबहादुर, धेरै थरीका हुन्छन् ।”

“तर यो त बाहिरबाट भित्र छिर्दै छ ।”

“होला । यहाँका भालु, गैँडा पनि त आहाराको खोजीमा बाहिर निस्कन्छन्

नि ! यो भ्यागुतो पनि कतै गएर आएको होला । छाडिदे बिचरालाई !”

उनीहरूले कुरा गरिरहेको मैंका छोपेर भक्तप्रसादले जड़लतिर टाप ठोक्यो । दौडेर एउटा बडेमाको रुखको फेदमा पुगेपछि भ्यागुताले लामो सास फेन्यो ।

ऊ थकाइ मार्न बसेको ठाउँमा एउटा ठूलो सिमलको रुखको फेद थियो । फेदबाट हेर्दा त्यस रुखको टुप्पाले आकाश छोला जस्तो देखिन्थयो । भक्तप्रसादले यसो चारैतिर हेच्यो । त्यसैबेला नजिकैको छाडीबाट कसैले उसलाई बोलायो । “के छ भाइ? म तराईको भ्यागुतो हुँ । मेरो नाम चैतुलाल हो । तिमीलाई अघि सिपाहीहरू भए ठाउँमा देखेको थिएँ । तिमी नाटक गर्न त निकै सिपालु रहेछौं नि?”

चैतुलाल भ्यागुतो फरासिलो थियो । ऊ भक्तप्रसादभन्दा निकै ठूलो, बलियो र कालो रडको थियो । चितवनको जड्गलमा देशविदेशका मानिसहरू घुम्न आउँथे । तर भ्यागुतो यहाँ घुम्न आएको चाहिँ यो पहिलोपल्ट हो भनेर उसले भक्तप्रसादलाई सुनायो ।

चैतुलालले काठमाडौँबाट भक्तप्रसाद आएको समाचार जङ्गलका सबै बासिन्दाहरूलाई दियो । त्यस दिन दिउँसो राप्ती नदीको खुला किनारमा चितवनका जङ्गलका सबै थरीका जन्तुहरू पाहुनालाई भेट्न भेला भए । हरिणका बथानहरूले भक्तप्रसादको जीउमा आफ्ना रसिला नाक दलेर उसको अभिवादन गरे । ‘घडियाल’ गोहीले आफ्ना डरलागदा तीखा दाँत देखाएर नमस्कार भन्यो । बाक्लो छालाका पत्रैपत्र भएकी एउटी पोथी गैँडा पनि त्यहाँ थिई । नाकमाथि उम्हिएको एक सिङ्गे खाग हल्लाउदै आफ्ना साना आँखा छिम्क्याएर उसले भक्तप्रसादसित चिनजान गरी । उसको अजङ्गको जीउको पछिलितर एउटा बच्चो गैँडा पनि घुसिरहेको थियो ।

पोथी गैँडाले आफ्नो छोरालाई चिनाउदै भनी, “यो मेरो छोरो एकराज हो । औंधी लाज मान्छ । लौ एकराज, भ्यागुताज्यूलाई भन त तिमी एक सिङ्गे हौ कि दुई सिङ्गे गैँडा?”

“एक सिङ्गे,” बच्चाले आमासित लेपास्सिदै सानो स्वरमा जवाफ दियो ।

“अनि दुई सिङ्गेचाहिँ कहाँ पाइन्छन्?”

“अफ्रिकामा,” यसपल्ट चाहिँ बच्चाले धक फुकाएर अलि ठूलो स्वरमा बोल्यो ।

भक्तप्रसाद र एकराज तुरुन्तै साथी भइहाले । केहीवेरमै उनीहरू
अगलाअगला ढड्डीको छाडीमा लुकामारी खेल्न थाले ।

सिमलको हाँगामा बसिरहेका लड्गुरहरू भने तल ओर्लिएनन् । उनीहरूले
त्यहीं बसीबसी सिमलका भुवा टिपेर छाँदै भक्तप्रसादको स्वागत गरे । एउटा
भाले मजुर पखेटा फिँजाएर सान दिँदै आइपुग्यो । ऊ घमन्डी भएकाले
उसलाई त्यहाँ सबैले देखेको नदेख्यै गरे । आफूलाई कसैले वास्ता नगरेकाले
ऊ तीखो स्वरले “याहाँ ! याहाँ !” गरेर चिच्याउन थाल्यो ।

त्यसै बेला छाडीमा काला र पहेला पाटाहरू झल्याकफुलुक देखिए । त्यहाँ
भइरहेको हल्लाखल्ला अचानक शान्त भयो । छाडीबाट विस्तारै त्यो छायाँ
बाहिर देखाप्यो । “ओहो महारानी ! सवारी होस्, सवारी होस्,” खुसीले उफ्फै
चैतुलाल भ्यागुतो अघि बढ्यो । चितवन जङ्गलकी रानी बघिनी अरू ‘भारेभुरे’
जनावरहरूसित सितिमिति घुलमिल गर्दिनथिन् । तर काठमाडौंदिखि आइपुगेको
भ्यागुतालाई नहेरी बस्न भने उनको मनले पनि मानेन ।

बघिनीले भक्तप्रसादसँग कुराकानी पनि गरिन् । “तिमी भाग्यमानी रहेछौ
नानी ! मन लागेको ठाउँमा जान सकदा रहेछौ,” बघिनीले भारी तर मायालु
स्वरले भनिन् ।

भक्तप्रसादले कुरो नबुझेर टाउको कन्यायो । त्यहाँ भएका अरू सबै
जीवजन्तु र मजुरले समेत शान्त भएर बघिनीले के भन्धिन् भनेर ठाडा कान
लगाए । उनले गम्भीर हुँदै अर्थ खुलाउँदै भनिन्, “उहिले चितवनको पूरै
भागमा बाक्लो जङ्गल थियो । मान्छेहरू त्यसलाई ‘चारकोसे छाडी’ भन्थे ।
घना जङ्गल भएकाले हामी जनावरहरू जतासुकै घुम्न सक्थ्यैं । अचेल
पहाडका मानिसहरूले यता छरेर जङ्गल सखाप पारे । हुँदाहुँदा हामीलाई यस्तो
साँघुरो ठाउँमा कोचिएर बस्नुपरेको छ ।”

“तर रानीसाहेब, चितवन जङ्गल त निकै ठूलो छ नि !” भक्तप्रसाद
बीचैमा प्वाक्क बोल्यो । “हो, हेर्दा ठूलै छ ! भ्यागुता र पाहाका लागि त धेरै

नै ठूलो छ । तर ठूलठूला जनावरलाई खान र घुम्नका लागि यति ठाउँले पुग्छ? बाधलाई चाहिनेजति ठाउँ अचेल यहाँ कहाँ पाउनु?”

बघिनीको गम्भीर कुरा सबैले ध्यान दिएर सुनिरहेका थिए । “चारकोसे छाडी लगभग खत्तमै भइसक्यो । अहिले राष्ट्रिय निकुञ्ज र आरक्षणहरू अरुतिर पनि नभएका होइनन् । तर मानिसको बस्ती नटेकी हामी ती ठाउँमा जान सक्तैनौं । तिमी त भ्यागुतो भएकाले काठमाडौंदिखि यहाँ आउन सक्यौ । तर म चाहेर पनि कहिल्यै काठमाडौं जान सक्तिनैँ, किनभने त्यहाँ जान अब जड्डलको बाटो नै छैन ।” यति भनेर उनले आफ्नो कुरा टुड्याइन् ।

जड्डल छँदाको चितवन सम्झेर भक्तप्रसादका साथै त्यहाँ उपस्थित सबै जीवजन्तुहरू थक्कथक्क मानिरहेका थिए । त्यति नै बेला आकाश झिलिक्क झिलिक्क चम्किन थाल्यो । छिनभरमै गड्याड र गुडुड हुन थाल्यो । कुन्नि कताबाट हुँहुँहुँती हावा आयो र सिमलका अग्ला रुखहरू लचिक्न थाले । आकाशमा कालानीला बादल मडारिइरहेका थिए । एकैछिनमा पानीका ठूलठूला थोपा बर्सिन थाले । त्यसपछि पानी दर्किन थाल्यो । रुखपात, छाडी र राप्ती नदी सबैतिर मुसलधारे पानी पन्यो ।

भ्यागुता रमाउने नै वर्सातको पानीमा हो । भक्तप्रसादलाई तराईको वर्सातमा भिज्न पाएर बडो आनन्द लारयो । त्यहाँ जम्मा भएका अरु जीवजन्तुहरू पनि मर्गन भएर वर्षाको आनन्द लिइरहेका थिए । घडियाल गोही पानीका थोपा टिप्न मुख बाइरहेको थियो । बाँदरहरू कोही रुखमा सुरेली खेल्दै र कोही लहरामा पीड खेल्दै थिए । सुगा, ढुकुर र काग कराउदै, चिच्याउदै यता र उति उडिरहेका थिए । हावा र पानीले तिनका प्वाँखहरू छरपस्ट भएका देखिन्थे । बघिनीले भक्तप्रसादलाई आफ्नो ढाडमा बुई चढाइन् र छ्वाप्लाडछ्वाप्लाड गर्दै यता र उति खेलाइन् ।

भक्तप्रसादले आफ्ना चेपागाँडा साथीसँगीहरूसँग लुकामारी खेलेकोमा बाहेक यस्तो रमाइलो कहिल्यै गरेको थिएन । चितवनको जड्डलमा बघिनीरानीको

ढाडमा उफन पाउनु त उसले चिताउदै नचिताएको कुरो थियो । त्यसमाथि यतिका नयाँ साथीहरू भेट्न पाएर ऊ दङ्गदास परेको थियो । उसले आफ्नो खुसी दबाउनै सकेन । “क्या मज्जा ! आहा ! क्या मज्जा !” भनेर ऊ करायो ।

दर्केपानी जसरी सुरु भएको थियो त्यसरी नै एकछिनमा सामसुम भयो । एकछिनका लागि पूरै जङ्गल चकमन्न भयो । एककासि रुखमाथिबाट सुगाहरूले हात्ती आएको सङ्घेत दिए । यो सुन्नेवित्तिकै सबैजना सन्याकसुरुक छाडीतिर अल्पिए । घडियाल गोहीले लामो सास तानेर नदीमा गोता लगायो । “नरिसाझा रहे,” भन्दै भक्तेलाई गैँडाको गोबरको थासमा मिल्काएर बघिनी पनि छाडीभित्र लुसुक्क हराइन् । रमाइलो सकियो ।

एकछिनमा पाँचओटा हाँतीको लस्कर देखापन्थो । तर के अचम्म ? तिनीहरू त जङ्गली हात्ती थिएनन् । तिनीहरूका डँडाल्नामा हौदा कसिएको थियो । अनि हौदामा चाहिँ वन्यजन्तु हर्न आएका पर्यटकहरू बसेका थिए । ती त सधाइएका हात्ती पो रहेछन् ।

भक्तप्रसाद र चैतुलाल दुवैले गोबरको थासबाटै पर्यटकहरू चढेका हात्तीको लस्करलाई हेरिरहे । ती पर्यटकहरू वन्यजन्तुहरू देख्न नपाएर बेखुसीजस्ता देखिन्थे । कस्तो उदेकको कुरा ! त्यहींको छाडीमा बाघ, गैँडा र बैंदेलहरू छ्याप्छ्याप्ती थिए । तर माँछेहरूलाई भने त्यसको पत्तै थिएन । “बिचरा यिनीहरू कति पैसा खर्चेर जङ्गली जनावर हर्न आउँछन् । तर रुख, पात र जङ्गलमात्र हेरेर यहाँबाट फर्कन्छन् ।” हाँसो रोकतै तराईको भ्यागुताले भन्यो ।

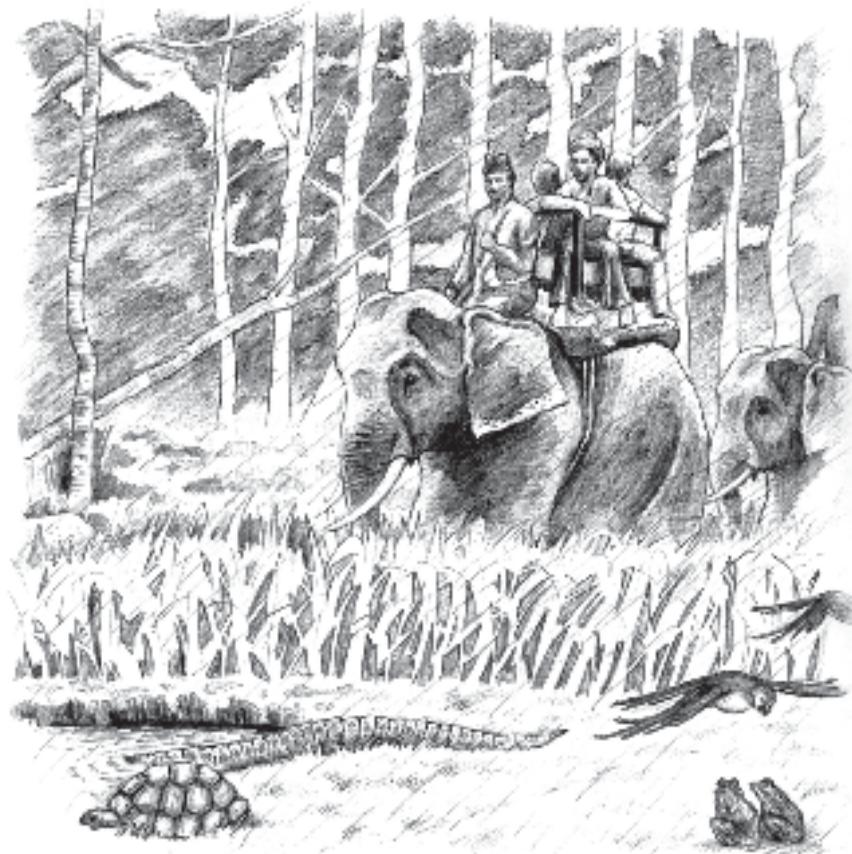
पर्यटकहरूसँै ती पाल्तु हात्तीहरू पनि दिक्क देखिन्थे । अलिबेरमा पर्यटक र हात्तीहरू आँखाबाट ओझेल भए, अनि वरिपरिका छाडीमा लुकेका जीवजन्तुहरू खितखित हाँस्दै बाहिर निस्किए ।

“मँछेहरूलाई चितवनको जङ्गल कस्तो घूर लाग्दो होला हगि ?” भक्तप्रसादले चम्कदै भन्यो । तर उसले जवाफ पाएन । उसले आफ्नो नयाँ साथीलाई यताउति खोज्यो । तर चैतुलालको कतै नामोनिसान थिएन ।

भक्तप्रसादले घडियाल गोहीलाई नदी किनारमा देख्यो । उसले कुनै कुरै मुखमा चपाइरहेको थियो । विचरो चैतुलाल ! आज विहानको कलेवा भएछ घडियाल गोहीको !

घडियाल गोहीले पानीमा डुबुल्की लगाउनुअघि भक्तप्रसादतिर फर्केर भन्यो, “काठमाडौँका भ्यागुताबाबु ! यो जङ्गल हो, जङ्गल ! यहाँ जङ्गलकै कानुन चल्छ । यो ठाउँ तिन्ना लागि ठीक छैन । बरु जाऊ पोखरातिर !”

त्यति भनेर घडियाल गोही पानीमा अलप भयो । भक्तप्रसादको सातोपुत्लो गड्सकेको थियो । सकेसम्म छिटो उफ्रैदै चितवनको जङ्गलबाट उसले टाप ठोक्यो ।

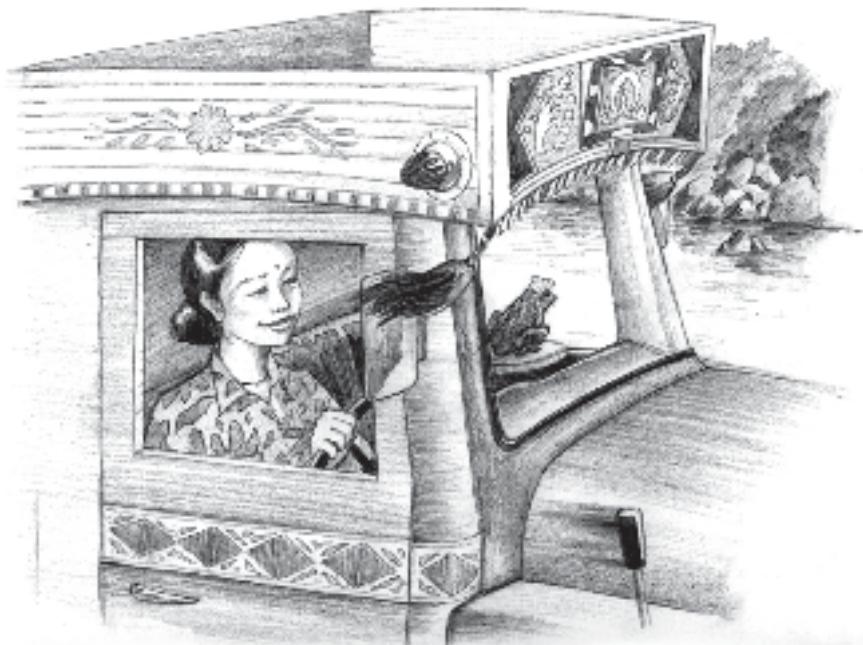
उत्तरतिर लागदा

घडियाल गोहीले “पोखरा जाऊ” भनेकाले भक्तप्रसादले पनि पोखरातिरै लाग्ने सुर गच्यो । “त्यहाँ छिनमा गोहीको साथी, छिनमा उसैको आहारा बन्नु त नपर्ला,” उसले सोच्यो ।

पोखरा पनि काठमाडौँजस्तै उपत्यका हो भन्ने कुरा भक्तप्रसादलाई थाहा थियो । उपत्यका भए पनि पोखराको बनावट अलिक फरक छ, र काठमाडौँभन्दा पोखराको उचाइ कम छ । अन्नपूर्णा हिमालको काखमुनि रहेको पोखरा चितवनबाट उत्तरपश्चिम दिशातर्फ पर्छ भन्नेचाहिँ उसलाई राम्रै थाहा थिएन ।

त्यसो भए पनि, अहिलेसम्मको यात्राबाट भक्तप्रसाद केही अनुभवी भइसकेको थियो, धेरै कुरा जान्नेबुझ्ने भइसकेको थियो । उसले ट्रकमा चढेर पोखरा जाने विचार गच्यो । ट्रक समात्न नारायणघाट पुग्नुपर्थ्यो । नारायणघाट नारायणी नदीको किनारमा छ, र नेपालका मुख्य राजमार्गहरू त्यहींबाट जान्छन् भन्ने भक्तप्रसादले सुनेको थियो ।

तर नारायणघाट जाने पो कसरी भन्ने समस्या थियो । “न हिँडीकन नारायणघाट पुग्ने कुनै सजिलो उपाय पक्कै हुनुपर्छ,” कच्ची सडकछेउ टुक्रुक्क बसेर भक्तप्रसादले सोच्यो । त्यति नै खेर दायाँवायाँ दुवैतिर दालचामलका बोरा र पोकोपन्तराहरू झुन्डिएका साइकलका ताँती सडकमा देखा परे । ती सबै साइकलमा उत्तरतर्फ गढ्हरहेका थिए । त्यसको मतलब पक्कै पनि उनीहरू नारायणघाट बजारमा सामान पुऱ्याउन गढ्हरहेका होलान् भन्ने भक्तेले अड्कल लगायो । सोधखोज गरेर समय खेर नफाली भक्तप्रसाद

ठटपट पछाडिको एउटा साइकलको सामानमा फुत्रुक्क उफेर चढिहाल्यो ।

झमक्क साँझ परेपछि भक्तप्रसाद चण्ठेको साइकल नारायणघाटको मूलचोकमा आइपुरयो । भक्तप्रसाद त्यसै ठाउँमा साइकलबाट खुत्रुक्क झ्यो । भक्ते होहल्ला र घचारोको कहालीलागदो संसारमा आइपुगेको थियो ।

चोकछेवैको बसविसौनीमा कानको जाली फुट्ने गरेर हर्न बजाउदै रात्रिवसहरू रोकिन्थे । तिनमध्ये कोही पश्चिमको नेपालगञ्जतर्फ जान्थे र कोही पूर्वको काँकडभित्तातिर लाग्थे । नारायणघाट बजारमा झलमल्ल बलेका बत्तीहरूले गर्दा राति पनि दिउँसै पो हो कि जस्तो लाग्थ्यो । मोटरसाइकलदेखि लत्ताकपडा, विजुली जेनेरेटरदेखि मौसमअनुसारका फलफूल आदि सबै थोक बजारमा बेच्न राखिएका थिए । नारायणघाट बजार काठमाडौँको असन

बजारभन्दा चल्ती र हूलमूलको देखिन्थ्यो ।

“यस्तो हूलमूल त मेरा हजुरवा बुद्धिप्रसादले पनि देखेका छैनन् होला,”
पोखरा जाने तरखरमा रहेको भक्तप्रसादले बिचायो । बजारमा हिँडनलाई
उसले नालीको बाटो समात्यो । यसो गर्दा गाडीको पाड्गा वा मान्धेका
पैतालामा परेर किचिने डर उसलाई भएन । घुम्दै ऊ ट्रक चालकहरूले खाना
खाने होटेलमा पुरयो । त्यहाँ सामान ढुवानी गर्ने ट्रकका केही चालकहरू बसेर
खाना खाइरहेका थिए ।

भक्तप्रसाद त्यस छाप्रेहोटलमा पस्यो र एउटा बेन्चमुनि छिरेर
ड्राइभरहरूको कुराकानी सुन्न लाग्यो । उनीहरूको कुराकानीबाट एउटा ट्रक
पोखरातिर जानै लागेको थाहा पायो । त्यो ट्रक चलाउने ड्राइभर एउटी
आइमाई थिइन् । तिनको नाम फूलमाया थियो ।

फूलमाया नेपालकै पहिलो महिला ट्रकचालिका भएको कुरा भ्यागुताले
बुझ्यो । “त्यत्रो ठूलो देश भारतमा समेत ट्रक चलाउने कुनै आइमाई छैनन्,”
होटलको एउटा वेटर ठिटो त्यहाँका ग्राहकलाई सुनाउदै थियो । “भो भो, कति
कराएको? चुप लाग् ।” सधैं यो एउटै कुरा सुन्दासुन्दा दिक्क भएकी
फूलमायाले भनिन् । भक्तप्रसादले फूलमायालाई एक झल्को हेरिहालुँ न त भनेर
बेन्चमुनिबाट टाउको निकाल्यो । त्यसो गर्दा भक्तप्रसादको टाउकामा झन्डैले
वेटरको चप्पलले किच्यो! एकै इन्चीको फरकले मात्र ऊ जोगियो ।
फूलमायाको वर्ण गहुँगोरो र आँखीभौं काला थिए । थेष्चो नाकमा तिनले फूली
लगाएकी थिइन् । उनले हिँडने सुरसार गर्दै आफ्नो कपाल सोहोरेर जुरो
पारिन् । टेबुलमा वेटरलाई बक्सिस छाडेर “ल त भाइ” भन्दै बाहिर
निस्किन् । भक्तप्रसाद फूलमायालाई पछ्याउदै गयो ।

बाहिर टन्त सामान लादिएको एउटा टाटाट्रक खडा थियो । एउटा ठिटो
खलासी छेउमै कुरिरहेको थियो । फूलमाया र उसले मिलेर ट्रकको पाड्गाको
हावा, व्याट्रीको पानी र बत्तीहरू जाँचे ।

फूलमायाले गाडीको ढोका के खोलेकी थिइन् भक्तप्रसाद बुदुकक उफ्रेर ड्राइभरको सिटमा गई बस्यो । फूलमायासँग आँखा जुधाउँदै उसले भन्यो, “हेर फूलमाया, तिमी नेपालकै प्रथम महिला ट्रकड्राइभर हौ भने म पनि नेपालको पहिलो यात्री भ्यागुतो हुँ । त्यसैले हामी मिल्नुपर्छ बुझ्यौ? मलाई तिमी पोखरासम्म लगिदेउ न है?”

बोल्ने भ्यागुतो देखेर फूलमाया पहिले त छसङ्ग भइन् । तर परिआउने जस्तोसुकै परिस्थितिलाई पनि बेहोर्न सक्ने गुण फूलमायामा थियो । एउटा कुशल गाडीचालकमा हुने गुण पनि त्यही हो । फूलमायाले भनिन्, “कस्तो रमाइलो! तिमी त बोल्ने भ्यागुता पो रहेछौ । भइहाल्छ नि, म तिमीलाई पोखरा लैजान्छु ।” फूलमायाको मीठो वचनले भक्तप्रसाद ढुकक भयो ।

“तर राति ट्रकमा हिँड्दा जाडो हुन्छ । तिम्रो लुगा छ कि छैन?”
फूलमायाले सोधिन् । भक्तप्रसादले आफूले जीवनमा कहिल्यै लुगाको धरो पनि नलगाएको कुरा फूलमायालाई बतायो ।

“केही छैन । लौ आऊ, म तिमीलाई लुगा किनिदिन्छु ।” यति भनेर भ्यागुता-लाई लिएर फूलमाया पसलतिर लागिन् । तर राति अबेर भएकाले धेरैजसो पसलहरू बन्द भइसकेका थिए । एउटा टोपीपसल मात्रै खुला थियो । “केही नहुन्तुभन्दा त टोपी भए पनि हुन्छ,” फूलमायाले भनिन् । उनले रातो र हरियो धर्का भएको एउटा टोपी छानेर किनिन् अनि भक्तप्रसादको डल्लो टाउकामा लगाइदिइन् । टोपीले भक्तप्रसादका आँखै छोपिए । बिचरा भ्यागुताले जीवनमा पहिलोपलट केही लगाएको थियो । भक्तप्रसादलाई हेरेर फूलमाया खितित हाँसिन् ।

त्यसपछि उनीहरू ट्रकतिर फर्किए । फूलमाया आफू चालकको सिटमा बसिन् र एउटा हातले भक्तप्रसादलाई उचालेर ‘प्यासेन्जर’ बस्ने सिटमा राखिन् । उसलाई बाटामा रमिता हेर्न सजिलो होस् भनेर सिटमाथि पनि एउटा ‘स्टुल’ राखेर भक्तप्रसादलाई त्यसमा बसाइन् । खलासीचाहिँ ट्रकको पछाडिपट्टि सामानसितै बस्न गयो ।

नदी र पर्वतहरू

फूलमायाको घर तराईको मलझवामा पथ्यो । ट्रक चलाएर उनी देशका धेरै ठाउँमा पुगिसकेकी थिइन् । त्यसैले उनलाई धेरै कुराको ज्ञान थियो ।
नारायण- घाटबाट हिँडेपछि उनले भक्तप्रसादलाई पोखरा जाने बाटाको जानकारी दिन थालिन् । “यो बाटो नारायणी नदीको तीरैतीर जान्छ । अलिपर देवघाट पुगेपछि देवतिरबाट कालीगण्डकी आएर नारायणी नदीमा मिसिन्छ । त्यस ठाउँदेखि मास्तिरको भागलाई त्रिशूली गङ्गा भनिन्छ । त्रिशूली गङ्गामा केरि उत्तरतिरबाटै आएर सेती पनि मिसिएको छ । केही माथि गएपछि त्रिशूलीमा मर्स्याङ्गदी नदी मिसिन आइपुग्छ । त्यही दोभाननिर काठमाडौं र पोखरा जाने बाटो छुट्टिन्छ । पोखरा जानलाई ठूलो घोलुङ्गे पुल तर्नुपर्छ ।”

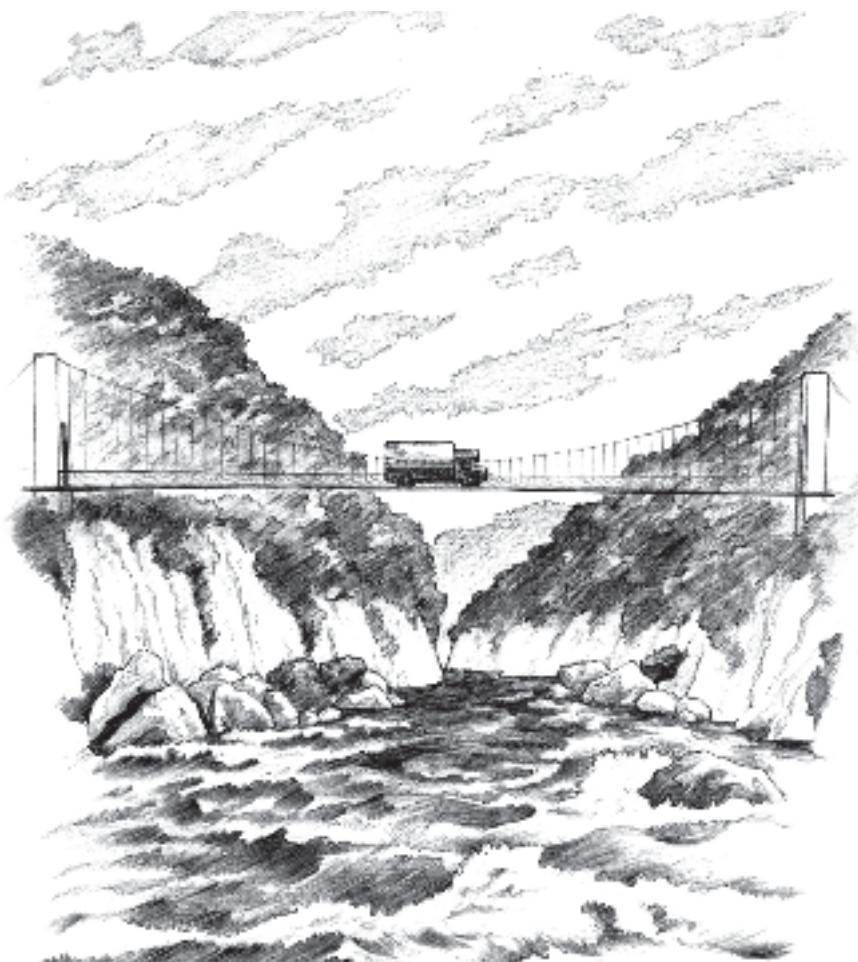
नदीनालाको मात्रै गन्थन सुन्दा भक्तप्रसादलाई दिक्क लाग्यो होला भन्थानेर फूलमाया मीठो भाका हालेर गीत गाउन थालिन् । उनले गाएका गीतहरू यिनै नदीनालाका बारेमा थिए । फूलमायाले ‘बन्दीपुरे उकाली लामो, मर्स्याङ्गदी डुङ्गाले तरेर’ भन्ने गीत गाउन थाल्दा भक्तप्रसाद उँच्च लागिसकेको थियो । बन्दीपुर डाँडामा अवस्थित पुरानो बजार हो जो अहिले पोखरा-काठमाडौं राजमार्ग तल डुम्रेबाट जानाले अलिगाएर रहेको छ ।

हिमाली टाकुराहरूमा घामको पहिलो किरण देखिने बेलामा भक्तप्रसाद बिउँझ्यो । उनीहरू पोखरा उपत्यकामा पसिसकेका थिए, तर पोखरा बजार आइपुग्न भने अँकै बाँकी थियो । त्यहाँबाट देखिने हिमालका दृश्यहरू साहै मनमोहक थिए । भक्तप्रसादले काठमाडौंको इचड्गुमाथिको डाँडाबाट लाड्टाड

धूमधामको धुमधाम

हिमाल र गणेश हिमाल त देखेको थियो । तर यहाँबाट देखिने हिमालको दृश्य अलिक बेरलै थियो । यसो हेर्दा हिमाली शृङ्खलाले पोखरालाई ज्वापै छोपेको जस्तो लाग्थ्यो ।

फूलमायालाई हिमालहरूबारे पनि उत्तिकै जानकारी थियो । “भर्खर घाम छुल्केको पर्वत ‘बौद्ध’ हिमाल हो । त्यसपछि बायाँपट्टिको हातीको ढाडजस्तो चुचुरोचाहिँ ‘लमजुङ’ हिमाल हो । अनि त्यसकै छेउमा उभिएको अगलो शिखर ‘अन्नपूर्णा दोस्रो’ हो । सबैभन्दा पर एकदम बायाँछेउमा देखिएको चाहिँ ‘अन्नपूर्णा पहिलो’ हो । यहाँ देखापरेका मध्येको सबैभन्दा अगलो शिखर त्यही हो,” उनले भनिन् ।

हिजो खोलाका नाउँहरू सुनेर भक्ते जिल्ल परेको थियो । आज हिमालका नाउँ सुनेर ऊ अलमल्ल पन्यो ।

“उः हेर भक्ते, त्योचाहिँ माछापुच्छे हो,” फूलमायाले एउटा चुचुरो देखाउदै भनिन् । माछापुच्छेको नाउँ त भक्तेले पनि सुनेको थियो । त्यसैले नाउँ लिनासाथ उसले चनाखो भएर झ्यालबाहिर हेच्यो । पिरामिडजस्तो आकारको कालो चट्टान माथि र ठाउँठाउँमा हिउँ थुप्रिएको त्यस विशाल पर्वतलाई उसले सामुन्ने देख्यो । त्यो पर्वत कति अग्लो थियो भने त्यसलाई हेर्न यताउता टाउको उचाल्दा भक्तेको टोपी नै खस्यो । तर भक्तेले माछापुच्छे शिखरलाई माछाको पुच्छरजस्तो पाएन । उसले फूलमायालाई सोधिहाल्यो, “दिदी, यो त माछाको पुच्छरजस्तो देखिँदैन नि?”

खसेको टोपी एक हातले टिपेर भक्तेको थाप्लामा लगाइदै फूलमायाले भनिन्, “धृत् लाटा ! सबैतिरबाट त्यस्तो देखिँदैन । तर पोखराबाट घान्दुक गाउँतिर गयौ भने चाहिँ माछाकै पुच्छरजस्तो देखिन्छ ।”

फूलमायाको कुरा जाँच्नलाई मात्रै भए पनि उसले घान्दुक जाने निश्चय गन्यो । उसले फूलमायालाई पनि आफ्नो अठोट सुनायो ।

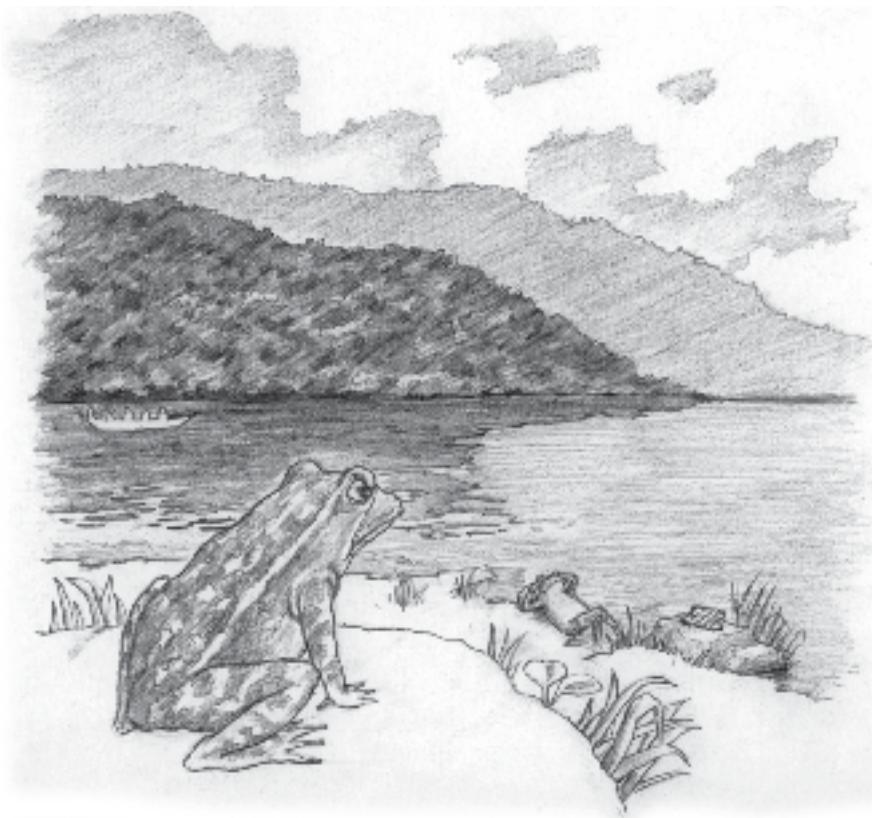
“पहिले पोखरा नै घुम, अनि घान्दुक जाउलाऊ,” फूलमायाले भनिन् । पोखरामा एउटा ठूलो ताल, शहरलाई चिरेर बगेको सेतीनदी, महेन्द्रगुफा आदि हेर्न लायकका ठाउँहरू भएको कुरा फूलमायाले बताइन् ।

फूलमायाको ट्रक पोखरा शहरभित्र छिर्नासाथ भक्तेलाई छटपटी हुन थाल्यो । उसलाई ट्रकबाट फुत्त हाम फालिहालूँ जस्तो लाग्यो । कहाँ जाऊँ, कसो गर्हूँ जस्तो भयो । तर किन त्यस्तो भइरहेछ भन्ने उसैलाई थाहा थिएन । फूलमायाले उसको छटपटी भने बुझिहालिन् ।

“नजिकै ठूलो ताल छ, भनेर तिम्रो जीउलाई थाहा भइसक्यो जस्तो छ । तिमीले पानीमा खेल्न नपाएको धेरै दिन भयो होला । त्यसैले तिमीलाई पानीमा डुबुल्की मार्न छटपटी भइरहेछ ।” यति भनेर फूलमायाले फेवातालको नजिक

लगेर ट्रक रोकिदिइन् । भक्तप्रसादका लागि ढोका खोल्दै फूलमायाले भनिन्,
“फेरि भेटौला है भक्ते ! नदी र पर्वतिर यात्रा गर्दा होस पुऱ्याउन् । ल जाऊ
है !” भक्तेलाई छाडेर फर्क्न पर्दा फूलमायाको अनुहार मलिन देखिन्थ्यो ।

ट्रकबाट ज्वाम्म हामफालेर भक्तप्रसाद सरासर फेवातालिर दौड्यो ।
फूलमायाको ट्रक बिस्तारै मोडिएर धूलो र धुवाँ उडाउदै गयो । तर भक्तेले
पछाडि फर्केर हेरिरहन भ्याएन । उसलाई पानीमा ज्वाम्म हाम फाल्ने बाहेक
अर्को कुनै सुरै थिएन । उसले त्यतिका पानी देखेर मनमनै विचार गन्यो,
“अहा, कति धेरै पानी ! कत्ति ठूलो पोखरी ! पोखरी होइन, यो त ताल पो हो
त ! ताल होइन समुद्र हो । होइन महासागर हो । आहा ! हजुरबालाई यो
महासागर देखाउन पाए क्या मजा हुन्थ्यो !”

पोखरेली भोज

भक्तप्रसाद त्यो ‘महासागर’तर्फ लम्किरहेकै बेला भक्तप्रसादकै जुम्ल्याहा भन्न सुहाउने एउटा भ्यागुतो देखापन्यो । भक्तप्रसादलाई लक्ष्य गर्दै ऊ करायो, “एइ पुडके ! मलाई नसोधी मेरो इलाकामा किन पसिस् ? तँ आफूलाई के ठान्छ्स् हँ ?”

तर उसलाई केही वास्ता नगरी भक्तप्रसाद तालको डिलमा पुग्यो र बुर्लुक्क उफेर झ्वाम्म पानीमा हाम फाल्यो । पहिले भित्रसम्म गोता लगायो र त्यसपछि पौडन थाल्यो । अनि आनन्दले दुई हातको सिरानी लाएर उत्तानो परेर तैरिरह्यो । लामो समयसम्म पानीमा तैरन नपाएको भक्तेले आफ्नो शरीरलाई टन्न भिजाउने मौका पायो । त्यसपछि ऊ किनारमा रहेको हिलामा आएर बेस्करी लडीबुडी खेल थाल्यो । उसलाई त्यसरी हिलामा लडीबुडी खेल खूब मजा लाग्यो । खेलको सुरमा धेरै पछिमात्र उसलाई कसैले हेरिरहेहै लाग्यो । नभन्दै ऊजस्तै एउटा भ्यागुतो नजिकैको ढुङ्गामाथि टुकुक्क बसेर उसैलाई हेरिरहेको थियो । भक्त-प्रसादको आँखा जुधनेवित्तिकै त्यो भ्यागुतो करायो । “के गच्छा हँ, अर्काको ठाउँमा आएर !”

“माफ गर है ! यत्तिका पानी देखेर मन थाम्नै सकिनँ । तिमीसित सोध्न पनि बिस्तै,” भक्तेले सफाइ दियो ।

“तिमी मेरो इलाकामा छौ । हाम्रो अनुहार मिलेरमात्रै हो नत्र तिमीलाई अघि नै प्रहरी बोलाएर समात्न लाउँथै । देखिन त तिमी मेरा साक्खै दाजुभाइजस्ता देखिन्छौ, तर खासमा तिमी को हौ ?”

हिलामै बसीबसी भक्तप्रसादले छोटकरीमा आफ्नो यात्राको विवरण दियो र भन्यो, “एक किसिमले हामी दाजुभाइ नै हाँौं। हाम्है अनुहार मिलेको चाहिँ हामी एउटै जातिका भएकाले हो। हाम्है जातिलाई वैज्ञानिकहरूले ‘राना टिग्रिना’ भन्दछन्। यो जाति गढवालदेखि सिक्किमसम्मको पूरै मध्यपहाडी भागमा पाइन्छ,” भक्तप्रसादले निकै बुझकड भएर बतायो।

भक्तेको कुराले प्रजापति तीनछक परिरहेको थियो। त्यो देखेर भक्तेले अँै जान्ने भएर थप्यो, “यस्तै ठूलो अर्को ताल पश्चिम नेपालमा पनि छ। त्यसलाई राराताल भनिन्छ। त्यस तालमा संसारमा अन्त नपाइने भ्यागुताको एक जाति बस्दछ। त्यस जातिलाई वैज्ञानिकहरूले ‘रानारारा’ को नाम दिएका छन्, बुझ्यौ?”

भक्तप्रसादको जवाफले पोखराको भ्यागुताको चित्त बुझ्यो। “उसो भए ठीकै छ। मेरो नाम प्रजापति पोखरेली हो। छोटकरीमा पीपी भने हुन्छ। जस्तो तिम्रो नाम बीपी हो।” यति भनेर प्रजापति पनि हिलामा हाम फाल्यो। उसलाई पनि भक्तप्रसादलाई जस्तै हिलामा लडीबुडी खेल्न मन पर्दो रहेछ।

प्रजापतिको निधारमा एउटा खत थियो। त्यतिले गर्दा मात्रै ऊ र भक्तप्रसाद छुटिन्थे। उनीहरू काठमाडौं र पोखराका जीवजन्तु, मानिस र वातावरणबारे कुरा गर्न लागे। कुरा गर्दाई झमक्क साँँझ परेको उनीहरूलाई पत्तै भएन। जूनकीरीहरू फाटफुट देखिन थाले। अनि प्रजापति झसङ्ग भयो र भन्यो, “एSS झन्डै विर्सेको! जाऊँ हिँड, आज भोज छ।”

पोखरेलीहरू सयाँ वर्षदेखि फेवातालकै किनारमा रहैदैबस्दै आएका थिए। त्यसदिन पोखरेली खलकको रोपाइँको भोज थियो। मान्छेहरू बाली काटेर भिन्न्याउने बेला ‘दशैँ’ मनाउँछन्। तर भ्यागुताहरूको दशैँ भनेको रोपाइँकै बेला पर्छ, किनभने त्यस समयमा धानखेतमा प्रशस्त कीराफट्याङ्गा पाइन्छन्।

पहिले त भक्तप्रसाद पोखरेली भोजमा जान मानेको थिएन। तर पीपीले जोड गरेपछि भक्ते ऊसँगै हिँड्यो। उनीहरू झलमल्ल बत्तीले उज्यालो भएको

‘लेकसाइड’ पुगे । त्यहाँ टन्न रेस्टुराँ र लजहरू थिए । अहिलेको ‘लेकसाइड’मा लज र रेस्टुराँहरू बन्नुअघि धानखेत थियो भनी पीपीले बतायो । “पोखरा आउने हजारौं पर्यटकहरू धेरैजसो यतैतिर बस्ने गर्दछन् । अहिले ‘अफ सिजन’ भएकाले धेरै पर्यटक छैनन् । हामी जुन रेस्टुराँमा गए पनि हुन्छ,” पीपीले भक्तेलाई भन्यो ।

“‘अफ सिजन’ भनेको के हो?” भक्तेले सोध्यो ।

“पर्यटकहरूलाई पानी परेको मन पर्दैन क्या । त्यसैले उनीहरू वर्षायाममा पोखरा आउदैनन् । उनीहरू आएनन् भने ‘अफ सिजन’ हुन्छ ।”

पानी परेको मन नपराउने प्राणी पनि हुँदा रहेछन् भन्ने सुन्दा भक्तेलाई खुबै हाँस उठ्यो । भक्ते र पीपी यस्तै कुरामा ठड्ठा गर्दै एउटा रेस्टुराँभित्र पसे । त्यहाँ पोखरेली खलकको पार्टी चलिरहेको थियो । एउटा भ्यागुतो ‘भ्यागुते

‘याप’ नामक धुन बजाउदै थियो । त्यही धुनमा भ्यागुताहरू मस्तसँग नाच्तै थिए । तीमध्ये कतिचाहिँ अझै पुच्छर झरिनसकेका फुच्चाहरू थिए । चाउरी परेका वृढावृढीहरू पनि हूलमा उफ्रिरहेका देखिन्थे । त्यहाँका वेटरहरू भने मान्द्येहरू नै थिए । उनीहरू चुरुमचुरुम हुने गरी भुटेका माखाहरू एउटा थालमा हालेर सबैतिर डुलाइरहेका थिए । भारतको विहारदेखि छिकाइएका माखाका थरीथरीका परिकार बनाइएका थिए । तारेका माखा, भुटेका माखा, तेलमा साँधेका माखा, ग्रीनफ्लाई सुप र फ्लाई राइस— केके मात्रै थिएनन् र त्यहाँ ।

पोखरेली भ्यागुताहरूको चालढाल र ठाँटबाँट देखेर काठमाडौंको काँठबाट आएको भक्तप्रसाद आश्चर्यचकित भयो । हातमा चिसो माखेजुस लिएर ऊ एउटा कुनामा टुसुकक बस्यो । सङ्गीतको ताल घन्घन् तीव्र र चर्को हुँदै थियो । रात जतिजति छिप्पिदै गयो उतिउति नै भ्यागुताहरू उफ्रदै थिए । मध्यराततिर त भ्यागुताहरू उफ्रेर रेस्टुराँको दलिन छुने भइसकेका थिए । उनीहरू सङ्गीतको सुरमा उफ्रन्थे, दलिनमा ठक्कर खाँदै भइँमा बजारिन्थे ।

पोखराका भ्यागुताहरू हेरी काठमाडौंका काँठका भ्यागुताहरूको जीवनशैली कता हो कता फरक थियो । “एउटै खलक भईकन पनि कत्रो भिन्नता?” भक्तप्रसादले विचार गन्यो । पर्यटकहरूसँगको सरसङ्गत, देशविदेशको घुमाइ र पैसाको आम्दानीले गर्दा पोखराका भ्यागुताहरूको जीवनशैलीमा यसरी परिवर्तन आएको रहेछ भन्ने उसले लख काट्यो ।

प्राकृतिक विकासक्रममा भ्यागुताहरू अहिलेको अवस्थासम्म आइपुगेका थिए । जानेर होस् वा अन्जानमै होस् पोखरेलीहरू यस विकासको क्रमलाई पनि उछिन्ने तरखरमा देखिन्थे । यो कुरो ठीक हो या होइन भनी खुट्याउन सक्ने बुद्धि भक्तप्रसादको थिएन । भक्तप्रसादले नाचिरहेका भ्यागुताहरूको हूलमा टाउकामा खत भएको पीपीलाई ठम्यायो । भक्तेले हाँस्तै ‘हिँडै’ भनेर इसाराले हात हल्लायो र पीपीले बस भनेर जोड गर्न नपाउदै ऊ रेस्टुराँबाट फुत्त

निस्किहाल्यो । अनि फेवाताल किनारमा आएर एउटा दुलाभित्र पलट्यो ।
उसलाई भोलिपलट चाँडै उठेर घान्दुक जानु थियो ।

पोखरेलीहरूको पार्टीमा देखेका कुराले भक्तेको मगज निकै खल्वलियो ।
के ठीक हो, के बेठीक हो उसले बुझै सकेन । पल्टेर यिनै कुरा सोच्तै भक्ते
निदायो । त्यस रात हजुरबा बुद्धिप्रसाद फेरि भक्तेको सपनामा आयो ।
“आधुनिक हुनु नराम्रो होइन भक्ते ! तर एकै छड्कमा चलिआएको
परम्परालाई हटाउनु पनि राम्रो होइन । यसो भएमा हाम्रा सन्तान रनभुल्लमा
पर्छन् । उनीहरूलाई राम्रोनराम्रो छुट्याउन गाहो पर्छ । जे कुरा पनि अति
भएपछि खति हुन्छ । त्यसैले नयाँ संस्कृति अङ्गाल्दा निकै ध्यान पुऱ्याउनुपर्छ ।
ल, अब सुत् भक्ते ।”

माछापुच्छेको खोजीमा

माछाको पुच्छरजस्तै हिमालय हेर्न घान्द्रुक पुग्नुपर्द्ध भनेर फूलमायाले भनेको कुरालाई भक्तप्रसादले विर्सेको थिएन । अर्को दिन विहान ऊ विस्तारै फेवातालको किनार छाडेर पोखराको बजारतिर लाग्यो । खुला फाँटमा ठाउँठाउँमा ढुङ्गाको पर्खालिले घेरेर घडेरी र बारी छुट्याउने चलन पोखराको विशेषता नै हो । ऊ तिनै पर्खालहरूलाई नाघ्दै अघि बढ्यो । बेलाबेलामा थाकेर भक्ते पीपलको छहारीमा सुस्ताउने पनि गर्थ्यो ।

पोखराको मुख्य बजारमा लस्करै पुराना घरहरू छन् । पोखरा बजारको बीचबाट गएको मूल सडक हुँदै भक्ते ह्याङ्गातिर लाग्यो । त्यस सडकमा चल्ने ट्रक र ट्रायक्सीहरूबाट जोगिदै भक्तप्रसाद ‘फेदी’ लेखिएको सूचनापाटी भएको ठाउँमा आइपुग्यो । फेदीबाट धम्पुस पुग्न ठाडै उकालो चढ्नुपर्द्ध ।

भक्तेलाई उकालो हिँडन मन पर्दैनथ्यो । तर यहाँ केही उपाय थिएन । त्यसैले ऊ विस्तारै उकालो लाग्यो । भक्ते जतिजति माथि उक्लैदै जान्थ्यो, उसको दम पनि उतिउति नै फुल्दै आउँथ्यो । उसका खुङ्गा पनि काँप्न थाले । उसलाई रिँगटा लागेजस्तो भयो । जीउको छाला कक्रकक परेर सुक्खा भयो । ऊ जेनतेन घस्तिदैपस्तिदै हिँडिरहेको थियो । “एस लोसे भ्यागुता ! बाटो छाड, नत्र किचिमिची होलास,” उसको पछिल्तरबाट ठूलो स्वरले कोही करायो । उसले टाउको उठाएर हेर्दा खाने कुराको भारी बोकेर पसिनाले निधुक्क भिजेको भरिया निहरिएको देख्यो ।

“लौ न दाइ, जनी गरेर यो उकालो कटाइदिनुस् न !” भक्तप्रसादले

भरियासँग अनुरोध गयो । असनमा जगतबहादुरको डोकामाथि चढदा भएको सुविस्ता उसलाई याद आयो ।

“जाने हो? लौ आइज!” भनेर उसले भ्यागुतालाई दुई औलाले टिपेर आफ्नो डोकामाथि चढायो । बल्ल भ्यागुताको ज्यानमा ज्यान आयो ।

“हिँडन नपरेमा ‘ट्रेकिङ’ गर्नु खूब रमाइलो हुन्छ, कि कसो?” भारीको बोक्ले खुइखुइ गर्दै भरियाले भन्यो । पचास किलो भन्दा गहाँ भारी बोकिरहेको त्यस भरियाको नाउँ हीराबहादुर थियो । ऊ ‘ट्रेकिङ ग्रुप’को भारी बोकेर घान्दुक जाई थियो ।

“म तपाईंसँग घान्दुकसम्मै जान्छु हुन्न?” भक्तेले मौका छोपेर भन्यो ।
“भइहाल्छ नि !”

फूलमायालाई कै हीराबहादुरलाई पनि धेरै कुरा थाहा रहेछ । उसले पानी खानलाई एउटा चौतारीमा भारी विसाउँदा भक्तप्रसादले आफ्नो जीउ पनि भिजायो र माछाको पुच्छरजस्तो हिमालको कुरा शिक्यो । “घान्दुक पुग्ने बाटाबाट देखिहाल्छै नि माछाको पुच्छर, नभए म देखाइदिउँला,” हीराबहादुरले भक्तेलाई ढाडस दिई भन्यो ।

डाँडाको टुप्पामा धम्पुस आइपुगेपछि त्यहाँबाट अन्नपूर्णा हिमालको शृङ्खला छर्लङ्ग देखियो । माछापुच्छे पनि देखियो, तर बेरलै ढाँचाको । यहाँबाट

हेर्दा माछापुच्छे सुइरोजस्तो चुच्चो थिएन । चुचुराको पछिल्तर टुसुक्क बसेको अर्को सानो चुचुरो पनि देखिन्थयो ।

धम्पुसबाट घान्दुक जाँदा बाटामा अर्को गाउँ लान्दुड पर्छ । तर भक्तेले बाटाघाटातिर उति ध्यान दिएन । उसको एकोहोरो ध्यान माछापुच्छेमा थियो । ऊ त आकार बदलियो कि भनेर घरिघरि पर्वततिरै मात्र हेर्ने गर्थ्यो ।

एउटा खोलो तरेर उकालो लागेपछि बल्ल घान्दुक आइपुग्यो । त्यहाँ पुगदा त माछापुच्छे ठ्याम्मै माछाको पुच्छरजस्तै देखियो । “माछापुच्छे भनेको ठीकै रै'छ,” खुसीले उफ्रौं भ्यागुतो हीराबहादुरको कानैमा करायो ।

घान्दुक एउटा लोकप्रिय पर्यटकस्थल हो किनभने यहाँवाट अन्नपूर्णाको शृङ्खला मजासँग देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाहरूका कारण पनि यो ठाउँ प्रसिद्ध छ । यहाँका गाउँलेहरू मिलीजुली काम गर्दछन् । नेपालका धेरै गाउँहरूमा आधुनिक सभ्यताले गर्दा परम्परा र संस्कृति हराउँदै गएको छ । तर घान्दुकमा भने त्यहाँका गाउँलेहरूले आफ्नो परम्परा र संस्कृतिलाई जोगाइराखेका रहेछन् भन्ने बुझ्यो भक्तप्रसादले ।

घान्दुकमा धेरै राम्राराम्रा लजहरू छन् । हीराबहादुरसित विदावारी भएर तिनैमध्ये एउटामा भक्तप्रसाद छियो । त्यस लजको सङ्केतपाटीमा ‘दि माउन्टेन भ्यू एन्ड चक्लेट पुडिङ लज’ भनेर लेखिएको थियो । “नुहाउनलाई तातो पानीको व्यवस्था छ” भन्ने जानकारी पनि त्यस सूचनापाटीमा दिइएको थियो । तातो पानीले नुहाउनुपर्ला भनेर भक्तेको आड सिरिङ्ग भयो, किनभने भ्यागुतालाई तातो पानी मन पर्दैन । भक्तेले नुहाउने विचार छाड्यो र लजको अधिल्तर चौरमा राखिएको कुर्सीमा बस्यो । त्यहीं बसेर ऊ माछापुच्छेलाई एकटक हेर्न थाल्यो । आखिर ऊ त्यही हेर्ने भनेर त्यति टाढाबाट आएको थियो । हजारौं फिटमाथि उभिएको हिँड़ र चट्टानको त्यस चुचुराले साँच्चकै माछाले झैं पुच्छर हल्लाएर वरिपरिको बादललाई छताछुल्ल पार्ला जस्तै देखिन्थ्यो ।

भक्तप्रसादले त्यो दिन अन्नपूर्णा हिमाल हेरेर नै बितायो । घाम अस्ताउने बेलामा त छनै मनमोहक दृश्य देखियो । हिमालको रड फेरिएर निक्खर सेतो रडबाट सुन्तले, रातो, सुनौला अनि घाम पूरै डुबेपछि फुसो भयो । साँझ पर्नेवितिकै ‘अन्नपूर्णा दक्षिण’ को टुप्पोपछिल्तरबाट पूर्णिमाका जून उदाए । जूनको उज्यालामा पहरेदारजस्तै उभिएका ती हिमालले फुच्चे भ्यागुतालाई हेरिरहेझैं लाग्दथ्यो । त्यस्तो सुन्दरता देखेर लट्ठ परेको भक्तप्रसाद भावावेशमा “क्या गजब ! क्या गजब !” भनेर करायो ।

लजछेउकै बाटाबाट एकनास आइरहेको टाडटाडटुडटुडको आवाजले भक्तेको ध्यान भाँडियो । जूनको उज्यालामा रङ्गीचङ्गी गहना र फुर्का लगाएको एउटा खच्चड उसले देख्यो । त्यस खच्चडले घाँटीमा बाँधेको ठूलो घण्टीबाटै टाडटाडटुडटुड आवाज आएको रहेछ ।

दुङ्गेपर्खालनिर आएर त्यो खच्चड रोकियो र भित्रितर हेरेर उसले भन्यो, “गजब छ वा ? अनि भ्यागुतो भएर पनि बोलिदने ?”

कुराकानी गर्न सिपालु भक्तप्रसाद उफ्रै अधि बढ्यो र खच्चडसित चिना-पर्ची गरिहाल्यो । खच्चडको नाउँ शालिग्राम शमशेर थियो । ऊ

कालीगण्डकी इलाकामा साहूहरूको भारी खेप्ने गर्थ्यो ।

कुरैकुरामा शालिग्रामले भन्यो, “म अहिले जोमसोम जान हिँडेको ! जोमसोम अन्नपूर्णा हिमालको पछिलितर, उत्तरमा पर्दै । मसँग जाने हो ?” भक्तप्रसादले त खोजेकै त्यही थियो । ऊ तराई धुमिसकेको थियो । मध्यपहाडी भाग पनि उसले देखिहाल्यो । अब हिमालय पार गरेर त्यसको उत्तरपट्टि पुरने मौका ऊ किन छाड्य्यो ।

“लौ न शालिग्राम सर, मलाई पनि लैजानुस् न,” भक्तेले विनम्र भएर अनुरोध गर्यो ।

आफ्नो पुच्छर र टाउको दुवै हल्लाउदै गर्धनको घण्टी बजाएर शालिग्रामले स्वीकृति जनायो । उसले भ्यागुतालाई आफूले बोकेको चामलको बोरामाथि चढ्न लगायो र भन्यो, “राम्रोसँग डोरी समाएर बस । बाटो खराब छ । चिप्लेर लड्यौ भने एकैचोटि नदीमा पुग्छौ ।”

त्यसपछि अन्तिमपल्ट भक्तप्रसादले माछापुच्छेलाई हेच्यो र मधुरो स्वरमा “गएँ है” भनेर विदा लियो । भक्तेलाई माछापुच्छेले पनि आफ्नो पुच्छर हल्लाएर विदा दिए कै लाग्यो । भक्तप्रसाद चामलको भारीमाथि डोरी समातेर आरामले बस्यो । खच्चडको एकनासको चालमा भक्तप्रसाद निदायो । शालिग्राम भने आफ्नै सुरमा कालीगण्डकीको तीरैतीर उत्तरतिर बढिरह्यो ।

स्याउ र शालिग्राम

जोमसोम जाने बाटो कुनैकुनै ठाउँमा त चौडा थियो । तर कुनै ठाउँमा भने एकदमै साँगुरो भएर भीरपहराबाट जानुपर्यो । त्यही बाटो भएर विदेशी पर्यटक, भरिया र तीर्थयात्रीहरू पनि गइरहेका थिए । एउटा खुट्टा चिप्ल्यो कि शालिग्राम र भक्ते दुवैजना कालीगण्डकीको पानीमा माछाको खाजा बन्धे ।

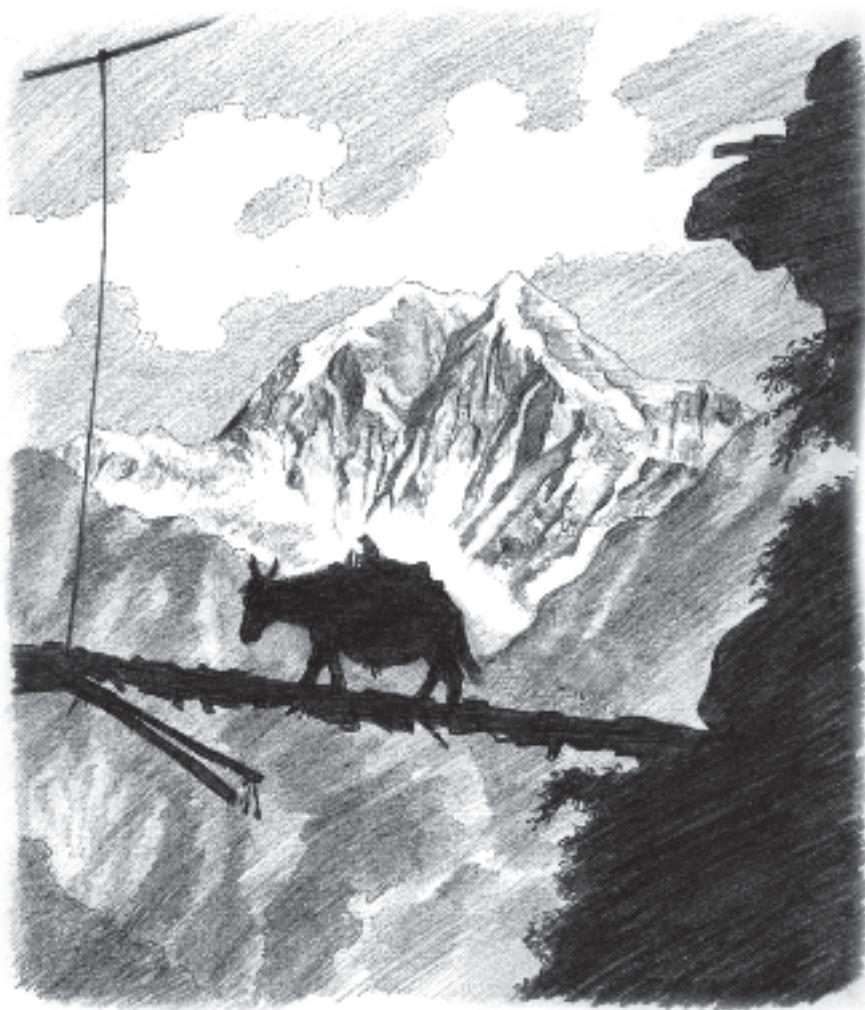
उनीहरू हरिया जङ्गल हुँदै, छडछड गर्ने घरना र हिमालहरू हेर्दै उत्तरतर्फ बढ्दै गए । जति उत्तर लायो हिमालको आकार पनि फेरिँदै जान्थ्यो । छेउमा कालीगण्डकी गज्जै र फौंज निकाल्दै एकनास बगिरहेको हुन्थ्यो । हिमालयबाट बग्ने नदीमध्ये कालीगण्डकी सबैभन्दा शक्तिशाली नदी हो भन्ने जस्ता अनेक कुरा सम्शाउँदै अघि बढ्थ्यो शालिग्राम ।

पूर्वपट्टि अन्नपूर्णा र पश्चिमपट्टि विशाल ध्वलागिरि हिमाललाई बीचमा चिरेर गहिरो खाँच बनाउँदै कालीगण्डकी बगेको थियो ।

“थाहा छ भक्ते यो संसारको सबैभन्दा गहिरो खाँच हो?”

खच्चडले भन्यो ।

धान्दुकबाट हिँडेको केही दिनपछि भक्तप्रसादले फरकफरक किसिमका दृश्यहरू देख्न थाल्यो । धानखेत र हरिया जङ्गल भएको मध्य-पहाडी नेपालबाट अब उनीहरू मरुभूमिजस्तो देखिने उत्तरी भागमा पस्तै थिए । हरिया धूपीका रुखहरू पछिलितर छाडिए । अब तिनका ठाउँमा ठुटे र काँडे पोथ्रापोथ्रीहरूमात्र देखिन थाले । पोखरा र धान्दुकका छेउछाउमा पाइने खालका रुखपातहरू देखिन छाडे । तिनका ठाउँमा जतातै चट्टान र बालुवामात्र

देखिन्थे । बारीमा धान र गहुँको साटो कतैकतै जौको बाली लगाइएको थियो, अनि छपकै लगाइएका थिए स्याउका बोटहरू !

भक्तप्रसादले छेवैमा झुन्डिएको एउटा स्याउ टिपेर चाख्यो ।

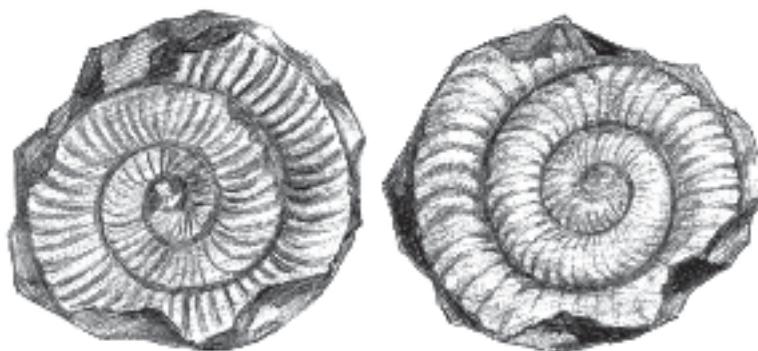
मार्फा गाउँ पुगेपछि त्यहाँ थुप्रै खच्चडहरू भेटिए । उनीहरू भारी ओसार्न पोखरा र्हन लागेका थिए । शालिग्रामले ती सबै खच्चडहरूसँग छोटो

भलाकुसारी गच्छो ।

मार्फा गाउँ असाध्य सुन्दर छ । बाटाका दायाँबायाँ दुवैतर्फ रेस्टुराँ र लजहरू छन् । यतातिर धेरै पानी नपर्ने भएकाले यहाँका घरका छाना भिराला बनाइएका हुदैनन् । यहाँका घरका मुन्डा छाना माटाका हुन्दून् । प्रत्येक घरका छानामा दाउराका भारी तह लगाएर राखिएको हुन्दू । त्यसरी राखिएका दाउराका भारीअनुसार मानिसको औकात जाँचिन्दू भनेर शालिग्रामले भक्तेलाई बुझायो ।

दुङ्गा छापेर बनाइएको मार्फा गाउँको मूलबाटो सफा थियो । सबैका घरआँगन सिनित देखिन्थे । उनीहरू फोहोरलाई ढलमा मिल्काउँथे । काठमाडौं र पोखराको दाँजोमा मार्फा र धान्दुकजस्ता गाउँहरू यति विघ्न सफा देखेर भक्तप्रसादलाई हाम्रा शहरहरू किन त्यति फोहोर भएका होलान् भन्ने लाग्यो । तर यो प्रश्न शालिग्रामलाई सोध्ने कुरै भएन, किनभने उसलाई कालीगण्डकी इलाकाबाहेक नेपालका अरू ठाउँबारे केही थाहै थिएन ।

बाटोछेउ एउटा मान्छेले कपडा ओछ्याएर त्यसमाधि काला रडका दुङ्गाहरू राखेर बेचिरहेको थियो । शालिग्रामले भक्तेलाई ती दुङ्गा देखाउदै भन्यो, “लौ, यी दुङ्गाहरूलाई राम्रोसित हेर ।” भक्तप्रसादले ती काला दुङ्गाहरूमा

विचित्रका आकृतिहरू कोरिएका देख्यो ।

शालिग्रामले उसलाई बुझाउदै भन्यो, “यी ढुङ्गाहरू अति प्राचीन जीवजन्तुका अवशेषहरू हुन् । यिनलाई अड्ग्रेजीमा ‘आमोनाइट’ भन्छन् । करोडौं वर्षअघि यो ठाउँ महासागरमुनि डुबेको थियो । पानीमित्र थुप्रै जीवजन्तुहरू थिए, जो पछि मरे र माटोमुनि थिचिए । लाखौं वर्षअघि पृथ्वीको रूपरेखा बदलिंदै गयो । अनि यी सबै पहाडपर्वत महासागरको गहिराइबाट उठेर माथि आए । यिनै पर्वतहरूलाई गहिरोसित चिरेर कालीगण्डकी बग्नाले यी ढुङ्गाहरू बाहिर निस्किएका हुन् । वास्तवमा यिनै ढुङ्गाहरूले गर्दा कालीगण्डकीक्षेत्र प्रसिद्ध छ । यी ढुङ्गालाई देउताकै स्वरूप मानिन्छ र मानिसहरू यिनको पूजा गर्द्धन् ।”

“लौ भन त यिनलाई नेपालीमा के भन्छन्?” खच्चडले सोध्यो ।

भक्तप्रसादले बल्ल थाहा पायो । उसले तुरुन्तै जवाफ दियो, “शालिग्राम ! यिनलाई शालिग्राम भन्छन्, दाइ !!”

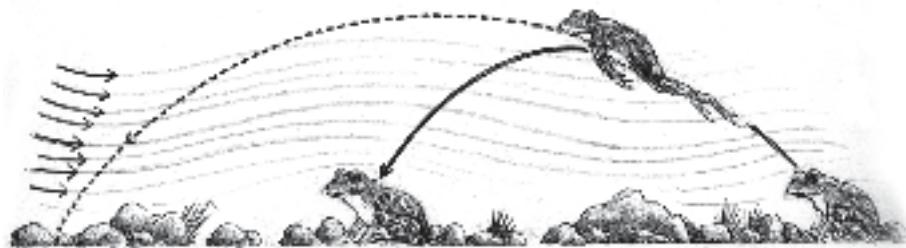
कालीगण्डकीको बतास

मकैको ढुटो खाइसकेपछि गाउँछेवैको खोल्सामा गएर शालिग्रामले टन्न पानी खायो । त्यसपछि उनीहरू जोमसोमतिर लागे । दिउँसोको यस्तै बाह्रएक बजेको हुँदो हो, बाटामा अचानक कडा हावा चल्न थाल्यो । एकैछिनमै हुरी चलेजस्तै भयो । तर आकाशमा भने बादल एकरत्ति देखिँदैनथ्यो र पानी पर्ने कुनै छाँट पनि थिएन । हुरीले पछिल्तरबाट ससाना ढुङ्गा र कङ्गडहरू उडाएर त्याउँथ्यो । ती ढुङ्गाहरू जीउमा बजिएर भक्तप्रसादलाई हैरान पार्थे ।

हुरीले भक्तप्रसादको टोपी पनि उडायो । यो देखेबित्तिैकै शालिग्राम टोपीको पछिपछि दगुँन्यो । त्यो टोपी घरी रुखभन्दा माथिसम्म उड्थ्यो, घरी भुइँमा छरेर चक्कर खाँदै परपर पुग्थ्यो । एकपल्ट खच्चडको अधिल्लो खुट्टाले टोपीलाई भेट्टाइसकेको थियो । तर त्यसैबेला हावाले फेरि त्यसलाई उडाइहाल्यो । भक्तप्रसादचाहिँ “ऊ त्यता, त्यता” भनेर देखाउँदै घोडचढीले कैँ शालिग्रामलाई हुटहुट्याउँथ्यो । केहीबेर यसैप्रकार टोपीलखेटाइ चलिरह्यो । कालीगण्डकीको बेतोडको हावाहुरीको अधिल्तर भारी बोकेका खच्चडको केही जोड चलेन । पसिनाले निश्चुक भएको शालिग्रामले आखिरमा टोपी लखेट्न छाड्यो ।

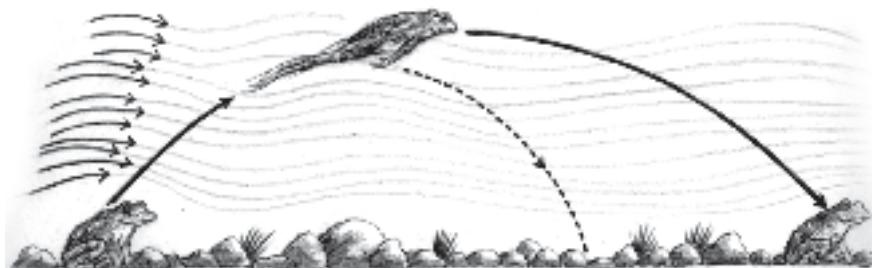
भक्तप्रसादको टोपी एकछिनमै कालीगण्डकीपारी बगरमा पुग्यो । स्याँस्याँ गर्दै शालिग्रामले भन्यो, “टोपी उडाएर कस्तो नमज्जा भयो हागि? मैले पहिले नै भन्नुपर्थ्यो । मेरो पनि शुद्धि भएन ।”

“के भएर हो, हावा त बिच्छै जोडले चल्दो रहेछ”, भक्तप्रसादले सोध्यो ।
कालीगण्डकीको माथिल्लो खण्डमा यस्तो हावाहुरी दिनहुँ चल्दछ भनी

‘शालिग्रामले भ्यागुतालाई बतायो । उसले विस्तारसित बुझाउदै भक्तप्रसादलाई भन्यो, “प्रत्येक दिन दिउँसो मध्यान्हतिर उत्तरी भारत र नेपालको तराईबाट तातो हावा हिमालयतर्फ उडेर आउँछ र त्यसको चाप बढ्दै जान्छ । तिब्बतको पठारमा हावाको चाप ज्यादै कम हुनाले त्यसरी उडेर आएको हावा तिब्बतको पठारतिर जान खोज्छ । तर त्यसले अग्लो हिमालय पर्वतलाई नाघ्न सक्तैन । अनि कालीगण्डकीले बनाएको यस गहिरो खोँचको बाटो भएर त्यो हावा तिब्बतको पठारसम्म पुग्दछ । त्यसैले यहाँ हावा यति जोडले चलेको हो ।”

“यस हावाले बटुवालाई सास्ती पनि दिन्छ र सुविस्ता पनि,” शालिग्रामले भन्यो । उसको भनाइमा जोमसोमबाट घान्दुक वा पोखरातिर झर्दा हावाको दिशाविपरीत हिँड्नुपर्छ । त्यसले गर्दा यात्रा लामो र कठिन हुन्छ । तर उत्तरको कागबेनी गाउँतिर जाने हो भने चाहिँ हावाले पछिल्तरबाट ठेलेर हिँड्न सजिलो र छिटो पनि हुन्छ ।

हावाको गतिबारे यस्ता वैज्ञानिक कुरा गर्दागर्दै जोमसोम आइपुग्यो । यो एउटा व्यापारिक केन्द्रका साथै लोकप्रिय पर्यटकस्थल पनि हो । यहाँ एउटा विमानस्थल छ । यस ठाउँको मुख्य आकर्षण हो नीलगिरि हिमाल, जसमा परेको हिउँको थुप्रालाई हातैले छोइएला जस्तो लागदछ ।

जोमसोम आइपुगेपछि शालिग्रामलाई उसको भारी विसाउन एकजना साहूजीले सहयोग गरे । त्यसपछि शालिग्रामले हरिया घाँस भएको चउरमा चर्न पायो । काम रास्तोसँग गरेबापत यो उसको पुरस्कार थियो ।

अब भ्यागुतो र खच्चड छुट्टिने बेला भयो । शालिग्रामको सल्लाहअनुसार भक्तप्रसाद फटाफट उत्तरतिर लाग्यो । पछिल्तरबाट हावा जोडले चलिरहेको हुनाले त्यसबाट भक्तप्रसादको हिँडाइलाई निकै सधाउ पुग्यो ।

भक्तप्रसाद जतिपल्ट उफिन्थ्यो, हावाले उसलाई निकै परसम्म हुत्याएर लान्थ्यो । हावा नचलेको भए भक्तप्रसाद सामान्य एक फड्कोमा तीन फिटसम्म नाघ्ने गर्थ्यो । तर हावाको सहायताले गर्दा उसले छ फिटको फड्को मारिरहेको थियो । त्यसै बेला उसले उल्टोतिर हिँडिरहेका केही रैथाने भ्यागुताहरूलाई देख्यो । हावाले गर्दा ती भ्यागुताहरूलाई निकै सास्ती भझरहेको थियो । अरु बेला तीन फिटको फड्को मार्ने ती भ्यागुताहरू हावा चल्नाले एकडेढ फिटमात्रै नाघिरहेका थिए ।

दन्दनाएर अधि बढिरहेको भक्तप्रसादले मनमनै सोच्यो, “यस्तो तालले यिनीहरू जोमसोम कहिले पुगलान्? यी भ्यागुताहरूलाई रोकेर बात मार्ने त कुरै भएन ।”

कागबेनीको नालीबेली

हावाले ठेलेको भरमा भक्तप्रसाद छिटै नै कागबेनी आइपुग्यो । यो ठाउँ अलि विचित्रको थियो । गाउँभरि नै बिजुलीका लट्ठा र तारहरू थिए । तर रात परेपछि पनि बत्ती कतै बलेको देखिएन । नेपालका अरू हजारौं गाउँहरूजै कागबेनी पनि पूरै अन्धकारमा ढुबेको थियो ।

“यो कस्तो अचम्म?” भक्तप्रसादले सोच्यो ।

त्यही बेला कताबाट हो ऐउठी ‘छोपा’ टुप्लुक्क देखापरिन् र तिनले भक्तेको मनको कुरा बुझेकै भनिन्, “कागबेनीमा बिजुली किन नबलेको भनेर छक्क पन्यौ होला होइन?” भक्तप्रसादले आफ्नो यात्रामा भेटेका जीवजन्तुमध्ये ती छोपा सबैभन्दा फरासिली र बोलक्कड थिइन् । हिमाली याक र औलको गाईबाट जन्मेका सन्तानलाई ‘छोपा’ भन्छन् । उनी बाटासँगै जोडिएका टहरामा बस्थिन् । बाटो हिँडने बटुवालाई वास दिनु र उनीहरूसँग गफगाफ गर्नुमा नै उनको दिन बित्थ्यो । तिनले भक्तप्रसादलाई गाउँमा छिर्नेबित्तिकै देखिसकेकी थिइन् ।

“आऊ नानी, भित्र आऊ!” भक्तप्रसादलाई आफूकहाँ बोलाउदै छोपाले भनिन् ।

पसूँ कि नपसूँ हुदै भक्तप्रसाद टहराभित्र छिय्यो ।

“लौ बस, म तिमीलाई गाँठी कुरा सुनाउँछु ।” भ्यागुतो बस्तेबित्तिकै छोपाले सासै नफेरी भन्न थालिन्, “एकताका काठमाडौंबाट केही इन्जिनियर मान्छेहरू कागबेनी आए । उनीहरूले यहाँ हावाबाट जेनरेटर चलाएर बिजुली

निकाल्ने योजना बनाए । तर यहाँको हावाको जोड कति हुन्छ भन्ने उनीहरूले अड्कल काटौ सकेनन् । विजुली निकाल्न पड्खा जोडेकै दिन हावाले पढ्खासढ्खा उडाएर बेपत्ता पारिदियो ।”

“ए, त्यसैले विजुलीका तार र लट्ठा भए पनि बत्तीचाहिँ नबलेको?” भक्तप्रसादले कुरा बुझ्यो र आफ्नो परिचय दिँदै भन्यो, “अँ साँच्च, हाम्रो चिनजानै भएको छैन । मचाहिँ भ्यागुतो परेँ, रानाटिग्रिना जातिको । काठमाडौँबाट आएको । कहाँ जाने ठेगान छैन ।”

“ए! मचाहिँ झोपा हुँ । मलाई साहिँलीझोपा भन्छन् । बाबु हिमालको याक, आमाचाहिँ औलको गाई । आधा याक, आधा गाई । ठिमाहा परेँ । मान्छेलाई चौंरीको जस्तो बल पनि चाहिन्छ र गाईले दिने जस्तो दूध पनि । तर मलाई त मतलब छैन । दिनभरि यही टहरामा आराम गर्दू । बेलुकी अलिकता दूध दिन्छु । यसै गरी चलिराख्या छ ।”

“मलाई चौंरीगाईबारे अरु कुरा सुनाउनुस् न!” भक्तप्रसादलाई झोपा साहिँलीका कुरामा मजा आयो ।

“चौंरीलाई हिमालको ऊँट भनेर भन्दछन् । तर मेरो विचारमा चाहिँ ऊँटलाई मरुभूमिको चौंरी भनिदिए अरु ठीक हुन्थ्यो ।”

“अँ अँ!” भ्यागुताले सही थाप्यो ।

“चौंरीको शरीर बाक्लो रैँले ढाकिएको हुन्छ । यिनीहरू उच्च हिमाली क्षेत्रमा बस्तछन् । जाडामा चौंरीलाई गोठालाहरूले तल्लो उचाइमा झार्दछन् । खच्चडजस्तै चौंरी पनि काम गर्नमा जोधाहा हुन्छन् । जिउँदो चौंरी त काम लाग्छ नै, मरेको चौंरी पनि उत्तिकै उपयोगी हुन्छ । चौंरीको रौँबाट ऊनी कपडा बन्छ । छालाबाट अनेक थरीका चीजबीज बन्दछन् । मानिसहरू यसको मासु पनि खान्छन् । दूधबाट चीज, छुर्पीहरू बनाइन्छ ।”

“अनि तपाईंचाहिँ के गर्नुहुन्छ?”

“म? म त खालि दूध दिन्छु, त्यो पनि सकदो थोरै । त्यसबाहेक केही

गर्दिनँ । लेकबाट चौंरीहरू कागवेनी आउँछन्, जान्छन् । तर आफू भने घरमा बस्याबस्यै,” साहिँलीशेपाले भनिन् । “चर्न जान मन नलागेका बेला टहराबाट टाउको तन्काएर गाउँलेहरूले बोकेर ल्याएका घाँस वा पराल थुतेर खान्छु ।”

जहिले पनि साहिँलीशेपाको मुख चलिरहेको हुन्थ्यो र उनी केही चपाइरहेकी हुन्थिन् । सबै गाईहरू यस्तै खन्चुवा त हुनुनपर्ने भनेर भक्तप्रसादलाई आश्चर्य लाग्यो र साहिँलीलाई सोध्यो, “तपाईंले के चपाएको?”

“छुर्पी नि!” ठट्यौलो पारामा साहिँलीले भनिन् ।

अहिलेसम्म भक्तप्रसादले बाटामा जिति जनालाई भेट्यो तिनमध्ये साहिँली शेपा बेगलै खालकी थिइन् । उनको स्वभाव एकदमै ठट्यौलो थियो । फूलमाया ज्ञानी र गम्भीर स्वभावकी थिइन् । प्रजापति पोखरेली अलिक धक्कुबाज भए पनि फुर्तिलो थियो । शालिग्राम शमशेरचाहिँ जोधाहा कामदार थियो, जसले जीवनको आनन्द लिन जानेकै थिएन । साहिँलीशेपाले भने संसार सबै देखेबुझेकी थिइन्, तर सबै कुरालाई उनी ठैमा उडाइदिन्थिन् ।

बाटाघेउको आफ्नो टहरामै बसिबसी पनि साहिँलीलाई धेरै कुरा थाहा हुन्थ्यो । त्यहाँ आउजाउ गरिरहेका मानिसहरूका लागि त साहिँली समाचारदाता नै थिइन् । काठमाडौँमा राजाले संसदमा के भाषण गरे भन्ने पनि उनीबाटै सुन्न पाइन्थ्यो । पैदाले पुल बगाएको, खराब मौसमले गर्दा जोमसोमको उडान रद्द भएको र अरू अनेक किसिमका समाचार उनी सबैलाई सुनाउँथिन् ।

साहिँलीशेपाको सल्लाहअनुसार भक्तप्रसादले कागवेनीमा अङ्के एक दिन बस्ते विचार गयो ।

“तिमी औलबाट आएका छौ । अब छन्छन् उचाइमा जानुपर्ने हुन्छ । उचाइमा जाँदा तिमीलाई लेक लाग्न सक्छ । लेक लाग्दाखेरि फोक्सो र गिदीमा पानी भरिन्छ ।” तर यो लेक लाग्ने डर देखाएर साहिँलीले उसलाई कागवेनीमा एक दिन बढी बसाउने चाल गरेकी हुन् कि भन्ने पनि भक्तप्रसादलाई लाग्यो । उनलाई जहिले पनि फतरफतर गर्ने साथी चाहिन्थ्यो ।

साहिँलीकोपाले भक्तप्रसादलाई यात्राबारे केही सल्लाह दिइन् । “नेपालको नक्सामा पोखरादेखि उत्तरतर्फ एउटा चुच्चो भाग अलगै निस्किएको देखिन्छ नि, त्यो मुस्ताङ हो । त्यसलाई “लो” पनि भन्दछन् । त्यो ठाउँ गजबको छ । मेरो विचारमा तिमी सुरुमा मुक्तिनाथको दर्शन गरेर आशीर्वाद लिइवरी लो-मान्थाडतिर लाग ।”

मुक्तिनाथका तीर्थयात्रीहरू

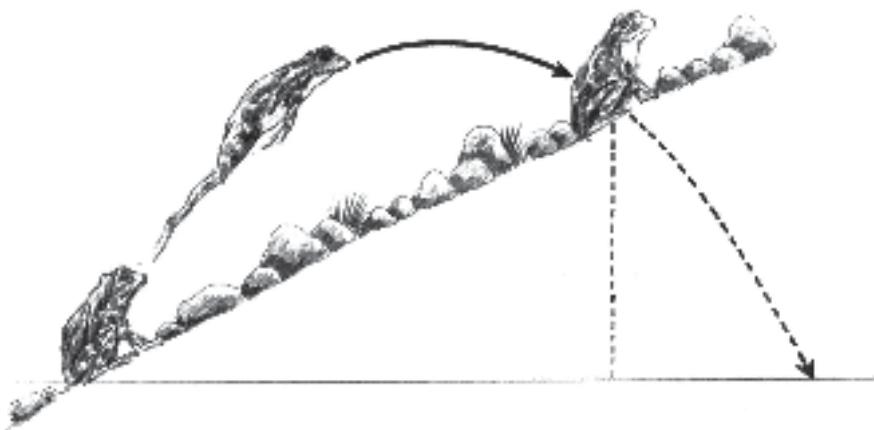
ठाडो उकालामा उफेको उप्रयै जाँदा भक्तप्रसादलाई कागबेनीदेखि मुक्तिनाथसम्म आइपुग्न पूरै एक दिन लाग्यो । बाटामा हिँडिरहँदा उसले गतिविज्ञानबारे फेरि केही सोच्ने मौका पायो । कालीगण्डकीको तीरैतीर हिँड्रा हावाले घचेडेको पनि उसले सम्झ्यो । अहिले यो उकालो चढदा मैदानमा जस्तो सजिलो गरी ऊ उफ्रन सकिरहेको थिएन ।

“उकालो लाग्ना उत्तिकै उफ्राइमा मैदानमा भन्दा थोरै अघि बढिँदो रहेछ । त्यसको उल्टो, ओरालामा उफ्रँदा भने मैदानमा भन्दा बढी भ्याइँदो रहेछ,” भ्यागुताले मनमनै तर्क गन्यो ।

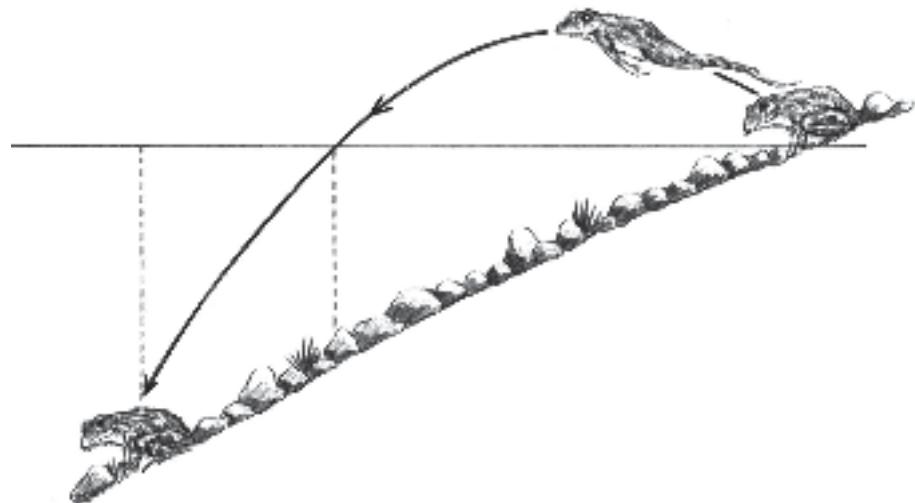
यसरी हिँडै जाँदा भक्तप्रसादलाई आफू बढी वैज्ञानिक तरिकाले सोच्न सक्ने भएजस्तो लाग्यो । यात्राको क्रममा उसले अनेक समस्याहरू भोगनुपरेको थियो । त्यसरी देखेका र भोगेका कुराहरूबारे उसको मनमा खुल्दुली जारन थाल्यो । जसले गर्दा ऊ हरेक विषयमा गहिरिएर बुझ्ने चेष्टा गर्न लाग्यो ।

भक्तप्रसादले ‘भ्यागुताको उफ्राइको गति’ विषयमा एउटा खोजपूर्ण लेख लेखेर उफ्राइका विभिन्न पक्षहरूबारे उसले पत्ता लगाएका कुराको व्याख्या गर्ने विचार गन्यो । अब यो यात्रा सकिएपछि स्कूलकलेज पढेर विद्वान् वैज्ञानिक हुने पनि उसले अठोट गन्यो ।

मनमा यस्तै कुरा खेलाउँदै हिँड्रा जत्तिकै उकालो काट्न परे पनि उसलाई मुक्तिनाथ आइपुगेको पत्तै भएन । त्यसबेला छमबक साँछ परिसकेको थियो । उसले त्यो रात बाटाछ्येउकै एउटा धर्मशालामा बिताउने निश्चय गन्यो ।

विहान उठेर चारैतिर हेर्दा भक्तप्रसादले एउटा विशाल पर्वतको फेदीमा मुक्तिनाथको मन्दिर देख्यो । पर्वतको कोच्चामा भएकाले मुक्तिनाथमा घाम लागिसकेको थिएन । तर पल्लो पर्वतमा लागेको घामको टहकले गर्दा मुक्तिनाथ पूरै उज्यालो देखिन्थ्यो । चारैतिर रुग्रुगाउँदो वातावरण थियो । केवल मुक्तिनाथ भएको ठाउँमात्र हरिया रुखपातबाट सजिएको थियो । त्यस ठाउँमा मूल फुटेर

धूमधामको धुमधाम

पानी निस्केको थियो । दुई तले छाना भएको प्यागोडा शैलीको मुक्तिनाथको मन्दिर देखेर भक्तप्रसादलाई काठमाडौंका मन्दिरहरूको छछलको लाग्यो ।

मुक्तिनाथ नेपालको प्रसिद्ध तीर्थस्थल हो । चारैतिरबाट सानाठूला सबैखाले जीवजन्तुहरू पूजार्चना गर्न, ध्यान गर्न र सांसारिक कर्मदेखि ‘मुक्ति’ पाउन यहाँ आउँदा रहेछन् । मन्दिरको एकातिर एकसय आठओटा धाराहरू थिए । ती धारामा गाईको शिरको आकारका दुटीहरू छन् भनेर साहिलीकोपाले बताएको उसले सम्झ्यो । नभन्दै कुरो साँचो रहेछ ।

धाराको पानी बगेर जम्मा हुने एउटा पोखरी पनि त्यहाँ थियो । भक्तप्रसादले त्यस पोखरीमा पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण चारैतिरबाट तीर्थ गर्न आएका तीर्थयात्रीहस्तलाई भेट्यो । त्यहाँ सुदूर पश्चिमको जुम्लाबाट आएका डाँफेहरूको एक जोडी थियो । चितवनसँग जोडिएको जिल्ला परासीबाट आएका स्यालहरूको पूरै परिवार पनि त्यहाँ थियो । त्यहीं एउटा कालो रडको कछुवा पनि नुहाइरहेको थियो । उसले बोल्ने भाषा कसैले बुझैनथे । उसले इसाराले दक्षिण भारतबाट तीन वर्ष लगाएर यहाँ आइपुगेको बतायो ।

जुम्ली डाँफेले भक्तप्रसादलाई मन पराए । उनीहस्तले उसलाई मन्दिरवरपर घुमाएर दर्शन गर्न पनि लगे । ती जोईपोइ पसेको एउटा कोठाभित्र अँध्यारो थियो । त्यहाँ चट्टानको चिराबाट एउटा बत्ती बलिरहेको थियो । जमिनको भित्री तहबाट निस्किएको ग्याँस सल्केर बलिरहेको नीलो ज्वालाकै मुन्तिर छुड्छुड गरेर पानी बगिरहेको आवाज पनि सुनिन्थ्यो । पुजारीले भक्तप्रसादलाई भने, “आगो र पानीको मेल हुने मुक्तिनाथ पुण्यभूमि हो, बुझ्यौ बाबु?”

पुजारीले भनेअनुसार मुक्तिनाथमा सबै खालका भक्तजनहरू आउँछन् । उत्तरतिरबाट तिब्बती बौद्धमार्गीहरू आउँछन् र दक्षिणतिरबाट हिन्दूहरू । यहाँ प्रकृतिका पूजकहरू पनि आउँछन् । पूजा नगर्ने नास्तिकहरू पनि आउँछन् ।

“यो एकदमै सत् भएको ठाउँ हो । यहाँ पृथ्वीको भित्री तहबाट ऊर्जा निस्किरहेको छ । यस दिव्य ज्योतिले हामीलाई यस धरती र यहाँका सबै

चराचरको सम्मान गर्नुपर्छ भन्ने ज्ञान दिइरहेछ,” पुजारीले भने ।

मन्दिरभित्र बलिरहेको नीलो ज्वालाको अधिलितर उभिएको भक्तप्रसादलाई अब एक किसिमको बेगलै अनुभूति भयो । पृथ्वी, रुखबिरुवा, ढुङ्गा, खोलानालालगायत सारा जीवजन्तुलाई सम्मान र श्रद्धा गर्नुपर्दछ भन्ने भावना उभित्र जागेर आयो । आफ्नो देश हेर्ने उद्देश्यले भक्तप्रसाद त्यति टाढाबाट यस मन्दिरभित्र आइपुगेको थियो । एकलै भए पनि यात्रामा निस्केर ठीकै गरेछु भन्ने बोध अहिले उसलाई भइरहेको थियो । एकछिनका लागि भक्तप्रसादलाई आफू विश्वको सबैभन्दा बुज्चुक भ्यागुतो भएको अनुभव भयो । त्यस्तो शान्त र पवित्र स्थानमा चिच्याउन मिलेन । त्यसै भएर उसले सुस्तरी आफैलाई भन्यो, “क्यावात् भक्ते ! खूब गरिस् !”

जुम्ली जोईपोइले पूजा गरिसकेपछि भक्तप्रसाद उनीहरू सँगसँगै मन्दिरको प्राङ्गणबाहिर निस्कियो । उनीहरूले भक्तप्रसादलाई आफूसँगै जुम्ला जाऊँ भनेका थिए । तर भक्तप्रसादले आफै बाटो लाग्ने निश्चय गरिसकेको थियो । मन्दिरको छेवैमा उसले पर्यटक सूचना केन्द्रको अड्डा देख्यो । त्यहाँ एकजना महिला कर्मचारी थिइन् । उ त्यहाँ सोधपुछ गर्न गयो ।

ती महिलाको भनाइबमोजिम उसले कि त कागबेनी झर्नुपन्यो अथवा उत्तरतिर लागेर मुस्ताङ्को सदरमुकाम लो-मान्थाङ्गतिर जानुपन्यो । कि त

पूर्वतिर हिँडेर ‘थोरुड ला’ पार गरेर मनाड जिल्लातिर जानुपयो ।

सूचनाकेन्द्रकी महिलाले भनिन्, “यताबाट थोरुड ला जाँदा ठाडै उकालो पर्छ र वाटामा बास बस्ने कुनै ठाउँ छैन । आजसम्म कुनै भ्यागुताले थोरुड ला काटेर गएको हामीले सुनेका छैनौँ । उचाइले गर्दा थोरुडमा लेक लाग्द्य । धेरै उचाइमा अक्षिसजनको कमी हुन्द्य । त्यसले गर्दा भ्यागुता त के मान्धेहस्त पनि विरामी पर्छन् । कति त मर्न पनि सक्छन् ।”

यही उमेरमा मर्ने भक्तप्रसादको विचार थिएन पनि । साहिँलीशोपाको सुशउबमोजिम गर्ने उसले सुर गच्यो । उसले ती महिलालाई भन्यो, “थोरुड ला जानका लागि कुनै दिन मभन्दा पनि साहसिलो कुनै अर्को भ्यागुतो आउला । मचाहिँ अहिलेलाई लो-मान्थाड नै जान्द्यु ।”

हिमाली मरुभूमि

अरु भ्यागुता भए मुक्तिनाथको दर्शन गरेपछि घर फर्कन्थे होलान् तर भक्तप्रसादको घुम्ने इच्छा अै पूरा भएको थिएन ।

भक्तप्रसाद माथिल्लो मुस्ताड जान खोजनुमा एउटा अर्को कारण पनि थियो । साहिँलीओपाले भक्तेलाई सुनाएअनुसार त्यहाँको समाज बिल्कुलै भिन्न किसिमको थियो । वितेका केही समययता देशमा भएका विभिन्न विकास र परिवर्तनको हावा त्यहाँ अहिलेसम्म पुगेको थिएन । त्यसैले त्यस ठाउँमा अहिले पनि पुरानै रीतिथिति र चालचलन चल्दै आएका छन् । मुस्ताडमा त्यहाँका राजा छन् । उनलाई त्यहाँका वासिन्दाहरूले खुबै मान्दछन् । मुस्ताडेराजा चारैतर पर्खालिले धेरिएको ‘लो-मान्थाड’ नगरमा बस्दछन् । त्यहाँका वासिन्दाहरूलाई ‘लोवा’ भनिन्छ ।

“मुस्ताड नेपालको हीरा हो । यो अद्वितीय छ,” साहिँलीले भनेकी थिइन् ।

जुम्ली दम्पतीसित विदाबारी भएर भक्तप्रसाद मुक्तिनाथको गौमुखेधाराको पानीमा चोपलियो । त्यसपछि मुक्तिक्षेत्र छोडेर ऊ उत्तरतिर लाग्यो । केही वेरमै ऊ निर्जन मरुभूमिजस्तो देखिने सुनसान ठाउँमा पुग्यो । त्यहाँ वरिपरि चट्टानैचट्टानमात्र थिए, हिँड्ने बाटो पनि बगरझैं थियो र प्रत्येक पाइलामा बुड्बुड्ती धूलो उड्थ्यो । भक्तेलाई त्यहाँ हिँड्न असाध्यै गाहो पन्यो । पछिल्तरबाट चर्को हिमाली धामले उसको ढाड पनि सेकिरहेको थियो ।

वास्तवमा भ्यागुताहरू उचाइमा अवस्थित मुस्ताडजस्तो मरुभूमितुल्य ठाउँमा बस्नका लागि उत्पत्ति भएकै होइनन् । भ्यागुतालगायत सबै प्रकारका

उभयचरहरू पानी र पानीवरिपरिको जमिनमा बसोबास गर्नका लागि बनेका हुन् । उसले लो-मान्थाड जाने कुरा गर्दा मुक्तिनाथमा भेटिएका जीवजन्तुहरू किन वाल्ल परेका थिए भनेर अब बल्ल भक्तप्रसादले बुझ्यो ।

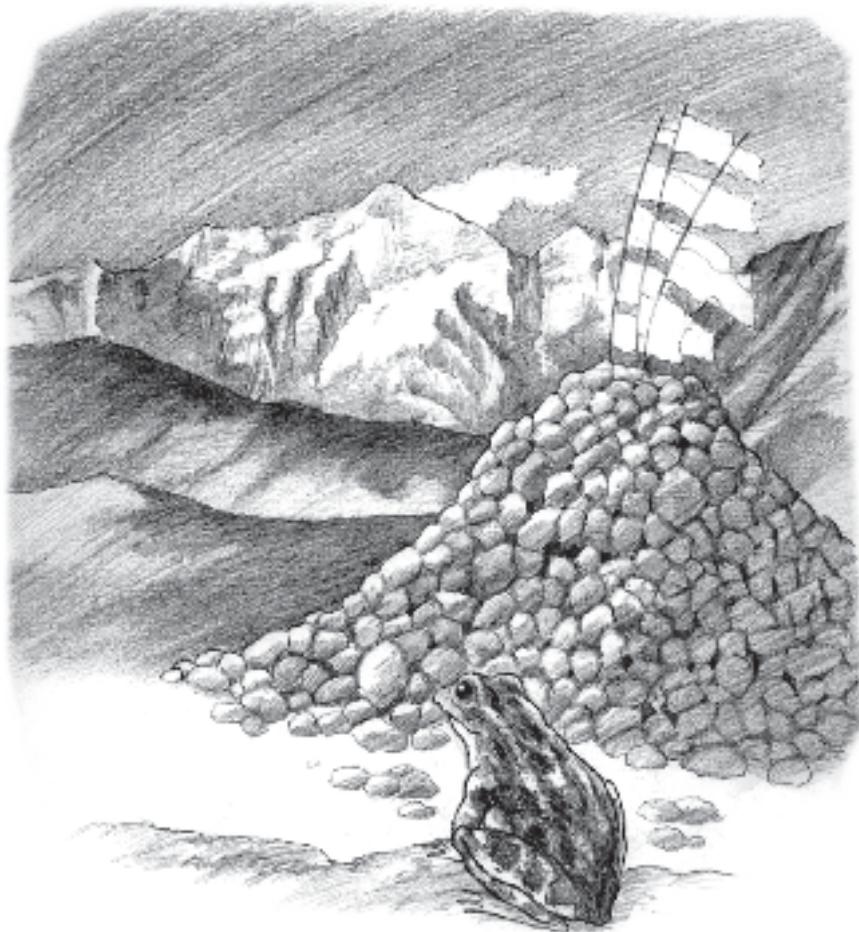
मुस्ताङमा सुख्खा जमिनबाहेक केही थिएन । भक्तप्रसादले आफू खड्गड्ग परेर सुकेको चाल पाइसकेको थियो । त्यसो हुनु उसका लागि डरमर्दो कुरा थियो । घाम छन्छन् चकिँदो थियो । बाटामा धूलो पनि बढेको बढ्यै थियो । भक्तप्रसादको घाँटी सुकेर प्याकप्याक भयो । घामले डढेर उसको मुख कालो हुँदै गयो । “मरुभूमिमा हराउने भ्यागुताको गति यस्तै हुँदो होला,” भक्तप्रसादले सोच्यो । अनि उसलाई आफै मरुभूमिमा हराएको भ्यागुतोजस्तो लाग्न लाग्यो ।

“यस्तै हो भने त फर्कनु पर्ला,” केही सीप नलागेर भक्तप्रसादले विचार गयो । त्यसै बेला उसका थकित आँखाले केही हरियो देखेजस्तो लाग्यो । तर उसले त्यसलाई काल्पनिक ‘मरुद्यान’ ठान्यो । मरुभूमिमा हिँडनेहरूले ‘मृगमरीचिका’ देख्ने गर्दछन् भन्ने भक्तप्रसादले सुनेको थियो । त्यसैले कतै सपना त देखेको होइन भनेर उसले आँखा मिचेर टाउको छड्काउँदै फेरि त्यो दृश्य ध्यानपूर्वक हेच्यो ।

तर त्यसो होइन रहेछ । त्यहाँ देखिएको वास्तवमा नै ‘मरुद्यान’ रहेछ । पर्वतको फेदीमा जहाँसुकै माथिको हिँड़ पग्लेर खोल्साखोल्सीहरू बगिरहेका थिए । पानी चिसो र सफा थियो । त्यस पानीलाई कुलाबाट खेतसम्म पुऱ्याइएको थियो । खेतमा आलु, गहुँ र जौका बाली लगाइएका थिए । हरियो बाली लागेको बारीका छेउमा ससाना मुन्डा घरहरू भएको गाउँ थियो । त्यहाँ लहरे पीपलका बोटहरू शुलिरहेका थिए ।

“यो त्यति नराम्रो ठाउँ त रहेनछ,” भक्तप्रसादले सोच्यो । उसले फर्कने विचार त्यागेर अधि बढ्ने नै अठोट लियो । यस्तै हरियो खेतबारी भएका फाँट हुँदै उकाली चढ्दै फेरि ओरालो झर्दै ऊ लो-मान्थाडतर्फ बढ्दै गयो ।

बाटामा चइले, घेमी र चाराड गाउँहरू पर्थे । एउटा गाउँ र अर्को

गाउँबीचमा अग्लो डाँडो पर्थ्यो । त्यस्तो डाँडाको देउरालीमा ‘ला-तो’ हुन्थ्यो । ‘ला-तो’ भनेको ससाना ढुङ्गाको ‘पिरामिड’ जस्तो थुप्रो हो । यस्तो थुप्रो प्रत्येक देउरालीमा भेटिन्छ । यात्रामा निस्कँदा वा यात्रा सकेर फक्ँदा देवीदेउतालाई सम्झौदै बटुवाहरूले चढाउने ढुङ्गाहरूबाटै ला-तो बन्दछ । कुनैकुनै ला-तो धेरै अग्ला थिए । त्यस्ता अग्ला ला-तोहरू पक्का पनि सयाँ वर्ष पुराना हुनुपर्छ भन्ने भक्तप्रसादले अनुमान लगायो ।

यस्तै एउटा ला-तो भएको ठाउँमा पुगेर भक्तप्रसाद एकछिन सुस्ताउन

अडियो । निधारको पसिना पुछ्तै आफू हिँडेर आएको बाटो हेर्न पछिल्तिर फर्कियो । कागबेनी र जोमसोमदेखि पार गरेको दूरी सम्झँदा ऊ आफैलाई पत्यार लागेन । जोमसोमको टाउकैमाथि ठिङ्गिङ्ग उभिएको नीलगिरि हिमाल अहिले पर खितिजमा सानो थुम्कोजस्तो मात्र देखिन्थ्यो ।

आफूलाई हिमालयको उत्तरतिर यति पर आइपुगेको पाउँदा भक्तप्रसादलाई उदेक लाग्यो । अछ मजाको कुरा त के भने ऊ अछै नेपालमै थियो । धेरैजसो ठाउँमा हिमालयले नेपालको उत्तरी सीमाको काम गरेको छ । काठमाडौं, पोखरा र अन्यत्रबाट हिमाल हेर्नलाई उत्तरतिर फर्कनुपर्छ । तर मुस्ताङमा त उसले दक्षिण फर्केर हिमाललाई हेरिरहेको थियो । उसका लागि यो अनुभव एकदमै नौलो थियो ।

साहिँलीझोपावाट भक्तप्रसादले मुस्ताङ एकदमै सुख्खा हुनाको कारण पनि बुझेको थियो । बझालको खाडीबाट उठेको बादल आएर विशाल हिमालय पर्वतमालामा ठोकिन्छ । त्यसरी ठोकिकँदा हिमालयको दक्षिणी भागमा पानी पर्छ । तर हिमालयको उत्तरी भागमा भने कहिले पनि पानी पर्न पाउँदैन । त्यसैले मुस्ताङजस्तो इलाकालाई ‘हिमाली मरुभूमि’ भन्दछन् ।

यी सबै वैज्ञानिक तथ्य बुझेर पनि यस्तो सुख्खा ठाउँ नेपाल नै हुन सक्छ भन्नेमा पत्यार गर्न भक्तेलाई अलिक गाहै पर्यो । भक्तप्रसादले आफैसँग भन्यो, “काठमाडौंमा मेरा दौँतरीहरूलाई यी कुरा सुनाउँदा उनीहरूले पत्याउलान् त?”

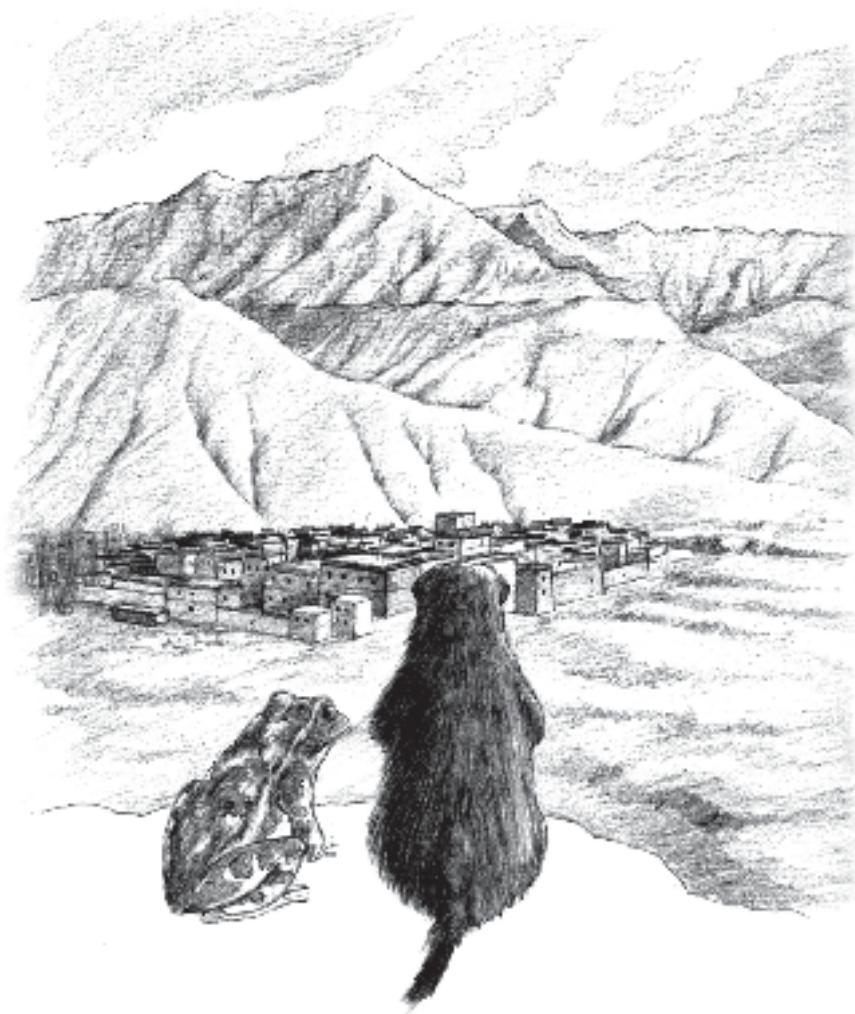
देउरालीमा ला-तो

डाँडाको फेदीबाट ला-तो भएको देउराली पुग्यो, फेरि तल छ्यो । फेरि उकालो चढ्यो, फेरि ओरालो छ्यो । यो कहिल्यै नसिद्धिने कम देखेर भक्तेलाई उराठ लागेर आइसकेको थियो । ऊ थाकेर लोथ भइसकेको थियो । भक्तप्रसादले आफूलाई जसोतसो घिसार्दै एउटा देउरालीडाँडामा पुच्यायो । अब फेरि अर्को डाँडो उक्किलनु नपरोस् भनेर उसले त्यहाँ भएको ला-तो मा एउटा हुङ्गो चढायो । अनि तिब्बती अक्षरमा ‘ओम् मणि पद्मे हुँ’ भन्ने मन्त्र कुँदिएको एउटा ठूलो हुङ्गाको छेवैमा ऊ थचकक बस्यो ।

त्यति नै खेर अचानक पछिल्तरबाट “ओम मणि पद्मे हुँ!” भन्दै एउटा भुत्ले जन्तु आएर ला-तोनिरै पसारियो । त्यस जन्तुले लामो सुस्केरा हाल्दै भन्यो, “बल्ल आइपुगियो वा लो-मान्थाड्!” त्यो बटुवा जन्तुको कुरा सुनेर भक्तप्रसाद दड्डास पन्यो ।

त्यस प्राणीको थुतुनो थेप्चो थियो । लामालामा जुँघा थिए । सुलुत्त परेको शरीर भएको त्यस प्राणीका भुत्ला चिल्ला र चम्किला थिए । त्यसका आँखा चब्चले थिए । अनुहारमा चब्चल हाँसो खेलिरहेको देखिन्थयो । अचानक भक्तप्रसादलाई आफ्नो छेवैमा लखतरान परेर बसिरहेको देखेपछि त्यो प्राणी रस्कियो ।

“ए! तिमी त भ्यागुता पो रै'छ्यौ! मैले पोखरा र भारतमा तिमीजस्ता थुप्रै भ्यागुता देखेको छु । यति टाढा तिमी कसरी आयौ? कि बाटो विरायौ हँ?” उसले ठट्टा गर्दै सोध्यो ।

व्यर्थे किन छुच्चो हुनु भन्ने विचारले भक्तप्रसादले सबिस्तार आफ्नो कथा सुनायो । त्यो भुत्ते प्राणीलाई चित्त बुझ्यो क्यारे, अनि उसले पनि आफ्नो परिचय दियो ।

“मेरो नाम पेम्बा मुसो हो, तर म साँच्चकै मुसोचाहिँ होइन ।”

वास्तवमा ऊ मुसो नभई एउटा ‘मार्मट’ थियो । लो-मान्थाडपारिको पठारमा थुप्रै मार्मटहरू पाइन्छन् भन्ने भक्तप्रसादले कतै सुनेको सम्झ्यो । त्यस्ता मार्मटलाई ‘फ्या मुसो’ पनि भन्दछन् ।

“एकपल्ट औलतिरबाट एकजना शिक्षक आएका थिए । उनले यहाँका प्राणीहरूका बारेमा केही बुझेकै थिएनन् । उनले मार्मट कहिल्यै नदेखेका हुनाले मलाई मुसो ठाने । त्यसैले उनले मेरो नाम ‘मुसो’ राखिए,” पेम्बाले आफ्नो नामको बारेमा सफाइ दियो । “तर यसले मलाई केही बिगार गरेको छैन, किनभने तल्लो भेकतिर व्यापार गर्न जाँदा यस नाउँबाट मलाई फाइदा नै भएको छ । खासमा म व्यापारी हुँ । जाडामा यहाँ निकै चिसो हुन थालेपछि म नेपाल र भारततिर घुम्न निस्कन्द्धु,” पेम्बाले आफ्ना बारेमा अरु थप कुरा बतायो ।

यसपछि विषय बदल्दै तल माटाको मुन्डा छाना भएका घरहरूको बस्तीलाई देखाउदै पेम्बाले भन्यो, “त्यो लोबाहरूको राजधानी लो-मान्थाड हो । त्यसलाई चारैतिरबाट पर्खालिले घेरिएको छ । त्यहाँ छिर्ने एउटै ढोका छ र साँझ परेपछि त्यो ढोका बन्द गरिन्दछ ।”

बस्तीलाई पर्खालिले घेर्ने र सूर्यास्तपछि नगरको ढोका बन्द गर्ने लो-मान्थाडको पुरानो चलन हो । पहिलेपहिले सुनसान ठाउँका बस्तीहरूमा उत्तरतिरबाट डाँकाहरू आउने डर थियो । हिजोआज त्यस्तो डर छैन । तर पनि नगरको मुख्य द्वार बन्द गर्ने परम्पराचाहिँ छैदै छ ।

अचानक पेम्बाले आफ्नो ढल्कै गएको घामतर्फ हेच्यो र भन्यो, “लौ मान्यो ! छट्टै जाओँ ! नत्र लो-मान्थाडको ढोका बन्द हुन्छ र हामी बाहिरै पर्नेछौं ।”

त्यस ठाउँबाट लो-मान्थाड पुगन सीधै ओरालो झर्नुपर्थ्यो । पेम्बा त दौडिहाल्यो । भक्तप्रसाद भने विस्तारै फुत्रुकफुत्रुक गर्दै उसको पछिपछि लाग्यो । नगरको ढोका बन्द हुनै लागेको बेला भक्तप्रसाद र पेम्बा दुवै भित्र छिरे ।

“झन्डै वित्यास परेको ! त्यत्रो लामो बाटो हिँडेर आएर फेरि चिसामा बाहिरै सुन्नुपच्या भए ? लौ मसित आऊ ” भन्दै पेम्बा अधिअधि हिँड्यो ।

साँघुरा गल्लीहरू हुँदै पेम्बाले भक्तप्रसादलाई एउटा भट्टीमा पुऱ्यायो । त्यस भट्टीकी मालिकीको नाम हेमामालिनी हो भनेर पेम्बाले बतायो । त्यो

सुनेर भक्तप्रसाद चकित भयो, किनभने हेमामालिनी एकताका नामी भारतीय अभिनेत्री थिइन् भन्ने भक्तप्रसादलाई थाहा थियो । भक्तप्रसादले केही सोच्न नभ्याउदै उसको कुरा बुझेर पेम्बा आफैले भन्यो, “खासमा उसको नाउँ डोल्मा हो । तर हेमामालिनीजस्तै विछटै सुन्दरी भएकीले हामी सबै उसलाई त्यही नाउँले बोलाउँछौं ।”

धुवैधुवाँले कुइरीमण्डल भएको भट्टिभित्र उनीहरू पस्दा त्यहाँ ग्राहकहरू टनाटन थिए । उनीहरू ठूलठूलो स्वरमा हाँस्तै, कुरा गर्दै, खाँदै थिए । एकातिर कुनामा केही तास खेलिरहेका थिए, अर्कातिर ससाना भुराभुरी राडीमा लडीबुडी खेलिरहेका थिए ।

“के छ ए पेम्बा ! अनि तिमीसँग आउने साथीचाहिँ को हो नि ?” परम्परागत पोसाक ‘छुवा’ लगाएकी एउटी युवतीले उनीहरूलाई हेँदै सोधिन् । तिनको मुहार कोमल र बाटुलो थियो । तिनको स्वर तीखो भए तापनि मीठो थियो । उनी हाँस्ता लालटिनको मधुरो उज्यालामा पनि सुनका दाँत टिलिक्क टल्कन्थे ।

“नमस्ते दिदी ! यो मेरो साथी भक्तप्रसाद भ्यागुतो हो । मैले उसलाई देउरालीमा भेटेर सँगै ल्याएको,” बडो अदब राखेर पेम्बाले भन्यो । अनि भक्तप्रसादतिर फर्केर उसले साउती मार्दै भन्यो, “डोल्मा भनेकी यिनै हुन् । हिमालयको उत्तरतिरकी सबैभन्दा सुन्दरीजस्तो लागेन त तिमीलाई ?”

“ल यता बस !” डोल्माले उनीहरूको अघिल्तिर काठको होचो टेबुलमा दुई कचौरा ‘चम्पा’ र बुड्देदार चिनियाँ कपमा चिया राखिदिइन् । पेम्बाले भक्तप्रसादलाई चियामा चम्पा मिसाएर खान सिकायो । नुनिलो चियामा चौंरीको घिउको बास्ना आइरहेको थियो । भक्तप्रसादलाई त्यो चिया औथी मन पन्यो । पेम्बाले साहै गुप्ती कुरा खोलेछै भक्तप्रसादलाई भन्यो, “अछै यसमा भुटेको मकै मिसाउन पाएमा झैन स्वादिलो हुन्छ ।”

त्यसपछि पेम्बाले भक्तप्रसादलाई लिएर लो-मान्थाङ्को एक चक्कर

लगायो । त्यहाँका बाटा साँधुरा र घुमाउरा थिए । दायाँबायाँ बनेका दुई तले मुन्डा घरहरूका छिँडीमा याक र खच्चडहरू बाँधिएका थिए । माथिल्लो तलामा चाहिँ मान्छेहरू वस्दथे । उनीहरू ठूलठूला गुम्बाहरूभित्र पनि पसे । त्यहाँ दुईतीन तले घरजति अरला भगवान्का मूर्तिहरू थिए । यतिखेरसम्ममा झमककै साँझ परिसकेको थियो । गुम्बामा लामाहरूको एकनासको प्रार्थनासितै धूपदीप बालेर आराधना हुन थाल्यो । घण्ट र ढोलहरू बज्ञ थाले ।

घुम्दै उनीहरू एउटा अग्लो सेतो भवन अधिल्तिर आइपुगे । भवनको बार्दलीमा अजङ्को भोटेकुकुर बाँधिएको थियो । पेम्बाले भवनतिर देखाउदै मसिनो स्वरमा सुनायो, “यो राजाको दरबार हो । हुन त मुस्ताड नेपाल अधिराज्यभित्रै पर्दछ । तर नेपालका महाराजाधिराजकै अनुमतिअनुसार मुस्ताडमा राजा रहने व्यवस्था भएको हो । मुस्ताडे राजाको शक्ति धेरै नभए पनि उनलाई यहाँका बासिन्दाले निकै श्रद्धा र सम्मान गर्दछन् ।”

मुस्ताडको मरुभूमितुल्य ठाउँमा पनि चिटिक्क परेको यस्तो नगर होला भन्ने भक्तेले कल्पना नै गरेको थिएन । त्यस ठाउँमा अनेक सुन्दर गुम्बाहरू, त्यतिका मान्छे, राजदरबार र राजासमेत भएको पाउँदा भक्तप्रसाद जिल्ल पन्यो । उसले आफ्नो मनका कुरा पेम्बालाई सुनायो । “तिम्मा लागि मरुभूमितुल्य होला, तर हामीलाई त यहाँ रमाइलो लाग्छ । भोलि म तिमीलाई मेरो घर लैजाउँला, अनि बुझैला यहाँ कति रमाइलो हुन्छ” भनेर पेम्बाले भन्यो ।

त्यसपछि दुवैजना हेमामालिनीको भट्टितिर फर्किए ।

चाडथाडका मार्मटहरू

विहान सबैरै पेम्बाले भट्टीमा खाएर सुतेको पैसा डोलमालाई चुक्ता गन्यो । त्यसपछि मार्मट र भ्यागुतो लो-मान्थाडको प्रवेशद्वारबाट निस्कएर अधि बढे ।

पहिले उनीहरू ओरालो झरे र खोलो तरे । अनि सीधै उत्तरतिर हानिए । केही घण्टा हिँडेपछि उनीहरू ला-तो भएको अर्को देउरालीमा आइपुगे । अब फेरि ओरालो र्घुर्पला भनेर भक्तप्रसाद सोचिरहेको थियो । तर त्यसपर्तिर ओरालो नभएर त्यसको ठाउँमा आँखाले भ्याउन्जेल समतल मैदान थियो ।

“ESS पेम्बा क्या हो यस्तो? यहाँ त तराईमा जस्तै सम्म परेको मैदान पो छ त!” भक्तप्रसाद करायो ।

त्यसको उत्तरमा पेम्बाले भन्यो, “हो, तर तराईको उचाइ समुद्री सतहभन्दा एकहजार फिट पनि छैन । यो ठाउँचाहिँ तेह्र हजार फिटमाथि छ । यस ठाउँलाई चाडथाड भन्छन् । यहाँदेखि सुरु भएको यो समथल मैदान पारी तिब्बतसम्मै फैलिएको छ । तिब्बतलाई किन ‘उच्च पठार’ भन्दछन् अब त बुझ्यौ होला?”

त्यहाँको सुखा र समथर बाटामा केही बेर हिँडेपछि उनीहरू एउटा तीन फिटजति अग्लो सिमेन्टले बनेको लट्ठा गाडिएको ठाउँमा पुगे । त्यो खुला पठारमा एउटा त्यही लट्ठामात्र ठिङ्ग उभिएको देखिन्थ्यो ।

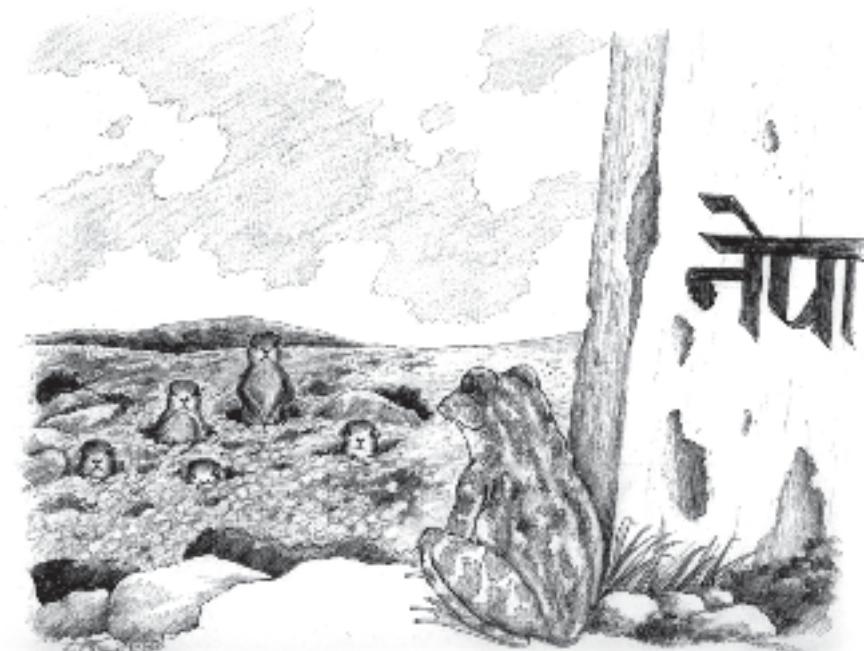
छक्क परेर भक्तप्रसादले सोध्यो, “के हो यो लट्ठा, पेम्बा? “हामी अहिले नेपालको सिमानामा आइपुगेका छौँ । यो लट्ठा सीमास्तम्भ हो । यसभन्दा उता तिब्बतक्षेत्र पर्दछ । धेरै पहिले नेपाली र

चिनियाँ अधिकारीहरू यस ठाउँमा आएर नापनकसा गरेका थिए । दुई देशको सिमाना यहाँ पर्दछ भनेर उनीहरूले ठेगान गरेपछि यो लट्ठा गाडिएको हो । ”

सीमास्तम्भको एकापट्टि नेपालीमा ‘नेपाल, नं. २२, २०१५ साल’ भनेर लेखिएको थियो । अर्कापट्टि चाहिँ चिनियाँ अक्षरमा सायद त्यही कुरा लेखिएको थियो ।

“यस्ता सयाँ स्तम्भहरू सिमानाभरि नै छन्,” पेम्बाले बतायो । अनि ठट्यौली पाराले भक्तप्रसादलाई हेर्दै पेम्बाले भन्यो, “यही हो मेरो घर !”

पेम्बाको कुरा सुनेर भक्ते जिल्ल पत्तो । चाडथाडको त्यो सुख्खा जमिनमा कतै पनि एउटा छाप्रोधरि थिएन । भुइँमा यत्रतत्र खोपिल्टाहरू थिए, त्यति हो । भ्यागुताले ती दुलाहरूमा फेरि एकचोटी नियालेर हेच्यो । ती प्रत्येक प्वालबाट मार्मटहरू चियाइरहेका थिए । ती सबै पेम्बाका दाजुभाइ र शाखासन्तान थिए । उनीहरू यो अनौठोको प्राणी कहाँबाट आइपुर्यो भनेर

भक्तप्रसादलाई एकोहोरो हेरिरहेका थिए ।

पेम्बाले इष्टमित्रहरूलाई बोलाउदै भन्यो, “सबैजना बाहिर आओ ! मसित काठमाडौँबाट एकजना साथी पनि आएको छ । उसको नाउँ भक्तप्रसाद भ्यागुतो हो ।”

सयौँ मार्मटहरू एकैसाथ दुलाबाट बाहिर निस्किए । चारैतिर धूलो उड्यो र हल्लीखल्ली मच्चियो । चाडथाडका मार्मटले यसअघि भ्यागुता देखेकै थिएनन् ।

भक्तप्रसादको परिचय दिई ठूलो स्वरमा पेम्बाले कसरी भक्तप्रसाद नेपालका अनेक ठाउँ डुल्दै चाडथाड आइपुग्यो भनेर बतायो । उसले भक्तेलाई एउटा साहसी यात्री र अन्वेषक भनेर चिनायो । मार्मटहरूको स्वभाव नयाँनयाँ कुरा जान्न खोज्ने खालको हुन्छ । स्वभावैले सबै कुरा जान्ने सोख हुन्छ । उनीहरूले आफ्नो देशका बारेमा बताउन भक्तप्रसादलाई आग्रह गरे ।

भ्यागुताले पनि उत्साहसाथ उनीहरूलाई काठमाडौँ उपत्यकाको नालीबेली सुनाइदियो । काठमाडौँका असन बजार, त्यहाँका मन्दिर, दरबार अनि बासिन्दाहरूको वर्णन गर्यो । चितवनको जङ्गल, पोखराको फेवाताल, घान्दुकबाट देखिने हिमालको दृश्य र मुक्तिनाथको नीलो ज्वाला आदिबारे पनि विस्तारसाथ बतायो । त्यतिन्जेलमा रमक्क साँझ परिसकेको थियो ।

त्यसपछि उनीहरू बीचमा धुनी बालेर त्यसको वरिपरि गोलबन्द भएर बसे । भक्तप्रसादले टाउको उचालेर मास्तिर हेच्यो । सफा आकाशमा उज्याला ताराहरू चम्किरहेका थिए । त्यत्तिकैमा कसैले डम्फु ठोक्यो र अर्काले टुड्ना बजायो । चम्किला ताराहरूको छानामुनि रमाइलो ‘पार्टी’ सुरु हुनै लागेको थियो । एउटा मार्मटले उभिएर सबैलाई सम्बोधन गर्दै भन्यो, “महिला तथा सज्जनबन्द, आज हामीबीच एकजना अतिथि पाल्नुभएको छ । उहाँ हुनुहुन्छ भ्यागुतो भक्तप्रसाद । त्यसका साथै हाम्रो पेम्बा पनि घर फर्केको छ । पेम्बाको फिर्ता र भ्यागुताजीको सम्मानमा आज यो रात्रिभोज आयोजना गरिएको हो । धन्यवाद !”

त्यसपछि के साना के ठूला सबै मार्मटहरू नाच्नगाउन थाले । उनीहरू लहरलहरमा हातेमालो गरेर अधिपछि पाइला साँई “स्यो स्यो” गई नाच्ये । त्यसरी नाच्नु भक्तप्रसादको बुताबाहिरको कुरा थियो । त्यसैले उसले स्वयम्भूपछाडिको खेतमा नाच्ने गरेको ‘फ्रगी डान्स’ देखाइदियो । भक्तप्रसाद नाचेको देखेर रमाएका मार्मटहरूले पनि त्यसरी नै नाच्ने कोसिस नगरेका हैनन् । तर उनीहरू भ्यागुताङ्गै उफ्रिन सक्ने कुरै आएन ।

यता यिनीहरू नाचिरहेका थिए । उता उनीहरूको होहल्ला र हल्लीखल्ली चाडथाडवरिपरि टाढाटाढासम्म पुगिरहेको थियो । गीत र डम्फुको आवाजले गर्दा पारी तिब्बतको पठारमा पालभित्र सुत्ने तरखरमा लागेका ड्रोक्पाहरूको निद्रामा पनि खलबल परिरहेको थियो । मार्मटहरूको चींचींको आवाजलाई ढाकेर सबैभन्दा चर्को स्वरमा गाइरहेको भक्तेको ट्वारट्वारे गीत टाढैबाट प्रस्तु सुनिन्थ्यो ।

तल लो-मान्थाडकी डोल्माले पनि आफ्नो झ्यालबाट गीत सुनिन् र भनिन्, “यो स्वर म चिन्छु! त्यो काठमाडौँबाट आएको भ्यागुताको हो ।”

कैलीसँगको यात्रा

पार्टी राति अबेरसम्म चल्यो । त्यसैले भोलिपलट विहान सबैजना ढिलोसम्म ओछ्यानमै तन्किरहेका थिए । पेम्बाको दुलेघरमा सुतेको भक्तप्रसादले विउँफेपछि अल्छी तालले बाहिर चियायो । राति भएको रमाइलालाई सम्शाउने एउटा डम्फुचाहेक बाहिर केही थिएन । डम्फुचाहिँ कसैले विर्सेर गएको रहेछ ।

पेम्बा अझै सुतिरहेकै थियो । भक्तप्रसाद बाहिर आँगनमा निस्किएर चक्कर मार्न थाल्यो । उसलाई एककसि आफ्नो यात्रा यहाँ टुङ्गिएजस्तो लाग्यो । नेपालको सिमानामा आइसकियो । यसभन्दा उता तिब्बत जाने कुरा भएन । ऊसँग राहदानी त थिएन, ‘भिसा’ को कुरै छाडौं !

भक्ते चुपचाप घोलिलरहेकै बेला एकएक गर्दै सबै मार्मटहरू आँखा मिच्छै आआफ्ना दुलाबाट बाहिर निस्के । पछि पेम्बा पनि निस्क्यो । भक्तप्रसादलाई चिन्तित अवस्थामा देखेर उसले सोध्यो, “भाइ ! किन घोलिलरहेको ?”

भक्तप्रसादले उसलाई आफ्नो पीर बतायो । भक्तेको समस्याप्रति छलफल गर्न मार्मटहरू तत्काल जम्मा भए । छलफलमा एउटा पाको मार्मटले भक्तप्रसादले पश्चिम नेपालको बछाड र बाजुरा जानुपर्ने सल्लाह दियो । अर्काले सुदूर पूर्वी नेपालतिर जानु बेस हुने राय दियो । एउटा तन्नेरी मार्मटले चाहिँ भक्तेलाई त्यहीं भएका दुलाहरूमध्ये एउटा रोजेर चाडथाडमै घरजम गरेर बस्ने सुझाउ दियो ।

तर पेम्बालाई यी कुनै पनि सल्लाह चित्त बुझेन । उसको विचारमा बछाड, बाजुरा र पूर्वनेपाल धेरै टाढा भएकाले भक्तप्रसादका लागि त्यता जानु

सम्भव थिएन । मुस्ताङ्को जाडो भ्यागुताले खप्न नसक्ने हुनाले सधैँभरि चाडथाडमा बस्ने कुरा पनि आएन । त्यसैले पेम्बाले प्रस्ताव राख्यो, “भक्ते बह डोल्पो जाओस् र त्यहाँका गुम्बाहरूको दर्शन गरोस् । लो-मान्थाडबाट तीर्थयात्रीहरूको एउटा दल उत्तरी डोल्पोको शे गुम्बा जाई छ । भक्ते पनि तिनीहरूसँगै मिसिएर जान सक्छ ।” सबैजना उसका कुरामा सहमत भए । भक्तप्रसाद पनि खुसीसाथ सहमत भयो ।

चाडथाडका सबै मार्मट भक्तप्रसादलाई पुऱ्याउन नजिकको ला-तोसम्म आए । त्यस ठाउँबाट लो-मान्थाड फर्क्ने ओरालो बाटो सुरु हुन्थ्यो । भ्यागुतो लो-मान्थाडको बाटो लागेपछि मार्मटहरूले हात हल्लाईहल्लाई उसको बिदाइ गरे ।

भक्तप्रसाद लो-मान्थाड आइपुगदा उसले डोल्पो जाने तीर्थयात्रीहरूलाई हिँडनका लागि तम्तयार पायो । भक्तेले कैली चौरीसित साथ लागेर जानुपर्ने व्यवस्था मिल्यो । कैली चौरी डोल्पोको शे गुम्बाका लागि मुस्ताङ्का राजाको चम्पाको दुई बोरा कोसेली बोकेर जाई थिई । भ्यागुतो गएर कैलीको भारीमाथि बस्यो । अनि चौरीको लस्करले पश्चिमको लामो यात्राका लागि आफ्ना गोठालाहरूका साथ लो-मान्थाड छाड्यो ।

भक्तप्रसादले अहिलेसम्मको यात्रामा कैलीजस्तो थोरै बोल्ने प्राणी भेटेको थिएन । बोल्नु नपरेसम्म नबोल्ने । चाहिनेभन्दा बढूता एक शब्द पनि उसको मुखबाट ननिस्क्ने । धेरैजसो त उसले “अँ, अँ” भनेरै टारिदिन्थी । भक्तप्रसादले इच्छागुका गाईहरूले खेतमा प्यारप्यार गरेर आधा दिनै बिताउने गरेको देखेको थियो । तर कैली चौरी भने चाइचुइँ केही गर्दिनथी । बाटाको खोल्सामा पानी खान परे ठ्याक्क अडिएर भक्तप्रसादको ध्यान तान्न जीउ हल्लाउदै “पानी” भन्थी । यात्राको क्रममा भक्तप्रसादले कैलीका त्यस्ता छोटकरी कुरा र इसारा बुझन थाल्यो । जस्तै कैलीले “छिँगा” भन्दा उसको पुच्छर नपुग्ने ठाउँमा बसेर दुःख दिने छिँगालाई उसले धपाइदिनुपर्छ भन्ने बुझनुपर्थ्यो ।

डोल्पो जाने लामो र अप्छ्यारो बाटो कुनै वातचितविना नै भक्तेले कटाउनुपर्ने देखियो । कुराकानी गर्नु नपरेपछि भक्तप्रसादले बाटाका अरु कुरातर्फ ध्यान दिन थाल्यो । उसले यसअघि यस्ता कुरामा उति ध्यान दिने गरेको थिएन । अहिले ऊ पहाडपाखामा विहानदेखि बेलुकीपखसम्म आउने घामछायाँको परिवर्तन हेर्न थाल्यो । बादलहरूको आकारमा आउने परिवर्तन हेरेर रमाउन थाल्यो, अनि पहरातिर छल्याकछुलुक देखिने हिमाली भेडा ‘नाउर’हरू हेर्नेतिर उसको मन लोभिन थाल्यो ।

एकपल्ट कैली हिँडाहिँडै एककासि जीउ कडा पारेर ठिङ्ग उभिई । धूपीको छाडीमास्तिर अक्करतिर हेर्दै उसले दुई शब्द भनी “हिउँचितुवा !”

न भन्दै त्यहाँ गजबक परेर एउटा हिउँचितुवा बसिरहेको थियो । भक्ते पनि हिउँचितुवा देखेर एकपटक तर्ह्यो । त्यस दुर्लभ हिउँचितुवाले पनि कैली चौंरी, त्यसको भारी र त्यसमाथि बसेको भ्यागुतालाई एकटक लगाएर हेत्यो । उनीहरूका आँखा जुधे । त्यसपछि चितुवाले विस्तारै उठेर आफ्नो जीउ तन्कायो, अनि आफ्नो मोटो लामो पुच्छर हल्लायो । त्यसपछि फूर्तिसाथ अझै मास्तिरको अग्लो चट्टानमा चढ्यो र त्यहाँबाट एकैछिनमा अलप भयो । कैलीले केही नबोली भक्तप्रसादलाई कर्के आँखाले हेरी । एक हिसाबले उसले भक्तप्रसादलाई सोधिरहेकी थिर्द, “कस्तो लाग्यो त ?”

बोन्पोमार्गी नीमा च्याङ्ग्रो

डोल्पोजस्तो गजब क्षेत्रमा पुगेर सूर्योदयदेखि सूर्यास्तसम्मै प्रकृतिको छटा हेर्न पाउनु कम आनन्दको कुरा होइन । तर रातोदिन यसो गर्दा भने मजा घट्टै जान्छ । अछ, त्यसमा पनि पटक्कै नबोल्ने साथी पन्यो भने त रमाइलो नै हुँदैन । भक्तेलाई अहिले त्यस्तै भइरहेको थियो । उसले कैलीसँग धेरै कुरा गर्न खोज्यो । तर सुन्या नसुन्यै गरिदिएपछि भक्तेको के लागोस्? भक्तप्रसादले गीत गाउँदै आफैलाई भुलाउने चेष्टा पनि गच्यो । तर सङ्गीत र भ्यागुताको गलाको तालसुर नै मिल्दैन । आफ्नो अधिपछि हिँडिरहेका अरु चौंरीहरूसँगै गफ लडाउने पनि भक्तप्रसादले प्रयास गच्यो । तर उसको स्वर उनीहरूसम्म पुग्नै सक्तैनथ्यो ।

धेरै दिनसम्म कसैसँग कुरा गर्न नपाउँदा भक्तप्रसादलाई बोल्नै विर्सिङ्गने पो हो कि भन्ने पनि डर लाग्यो । ट्वार्टट्वार्ट गर्न नसक्ने भ्यागुतालाई भ्यागुतो भन्नै मिल्दैन ! त्यसैले दिक्क मानेर आकाशतिर हेर्दै भक्ते लामो र उदास स्वरमा जोडसित करायो ।

संयोगवश, त्यति नै बेला एउटा च्याङ्ग्राले कैलीलाई उछिन्न लागेको थियो । त्यस च्याङ्ग्राले भ्यागुताको पुकार सुन्यो । उसको नाउँ नीमा थियो । ऊ एउटा भारी बोक्ने भरिया च्याङ्ग्रो थियो । आफूजस्तै अरु च्याङ्ग्राहरूको साथमा ऊ डोल्पोबाट भोटेनुन बोकेर बँसीतिर लैजान्थ्यो, अनि बँसीतिरबाट अन्नका भारी बोकेर डोल्पो पुऱ्याउँथ्यो । नीमा च्याङ्ग्रो कुरा गर्न खूब मन पराउने बोलक्कड रहेछ ।

उसले पिठ्यूँमा दायाँबायाँ दुवैतिर दुईओटा ऊनका बोरामा नुनका भारी बोकेको थियो । अन्तिर च्याड्ग्रालाई भारी बोकाउने चलन हराउदै गएको छ, तर डोल्पोमा अरै यो प्रथा छैदै छ । च्याड्ग्राको दुःख देखेर भक्तप्रसादको मनमा दया जार्यो । यसभन्दा अघि भक्तप्रसादलाई बाखा र च्याड्ग्राहरू दाना र घाँस ख्वाएर पुलपुल्याएर राखिने जन्तु हुन् भन्ने लागदथ्यो ।

चिनापर्ची भएपछि भ्यागुताले च्याड्ग्रालाई आफ्नो मनका त्यस्ता कुरा बतायो । नीमाले पुरानो घनिष्ठ साथीजस्तो गरी भ्यागुतालाई भन्यो, “धृ भ्यागुता ! दया त दाना र घाँस ख्वाएर पालिएका मोटा खसी र च्याड्ग्रालाई पो गर्नुपर्छ । मान्छेहरू तिनलाई काटेर खानका लागि मोटो पार्छन् । त्योभन्दा त यही नुनको भारी बोकै राम्रो । मैले बोकेर ल्याएको नुनले कसैको भलो त गर्छ । फेरि ज्यान पनि बच्यो !”

जीवनलाई सहज ढङ्गले लिने नीमाको तरिका भक्तप्रसादलाई मन पत्यो । नीमा च्याड्ग्रो पनि शे गुम्बातिरै जाँदै थियो । त्यसैले कैली, भक्तप्रसाद र नीमा तीनैजना सँगसँगै अघि बढ्नथाले । बल्ल भक्तप्रसादले कुरा गर्ने साथी पायो । उसलाई कुराको सुरमा बाटो छिटोछिटो कटेको जस्तो लाग्न थाल्यो । ऊ कहिले कैलीको पिठ्यूँबाट उफेर नीमाको पिठ्यूँमा बस्यो । कहिले च्याड्ग्राको पिठ्यूँबाट फेरि कैलीकैमा जान्थ्यो । यसरी बाटाभरि उसले वारपार गरिरह्यो ।

डोल्पो नेपालको सबैभन्दा ठूलो जिल्ला हो, तर सबैभन्दा पिछुडिएको र दुर्गम जिल्ला पनि यही हो । त्यहाँको जमिन रुखो छ र त्यहाँको जीवन बडो दुःखी छ । “बाहिरका मान्छेहरू यहाँ विरलै आउँछन् । त्यसैले यस ठाउँमा पुरानो धर्म र संस्कृति अरै जिउदै छ । नेपालका अरू भागमा त पुरानो संस्कृति हराइसक्यो,” नीमाले परी लाउदै भन्यो । नीमा देशदेशावर घुमिसकेकाले निकै बुझक्कड थियो ।

शे गुम्बा पुग्नु एक दिनअघि बाटामा एउटा ‘छोर्तेन’ अथवा स्तूप देखा

पन्यो । त्यस छोर्टेनलाई कैलीले दाहिनेतिरबाट परिक्रमा गरी । अबोला र जिदी कैलीले मात्र होइन अरु चौंरीहरू पनि उलटै तिरबाट छोर्टेन वरिपरि घुम्दै थिए । हुँदाहुँदा नीमासमेत सबै च्याङ्गाले चौंरीहरूलाई पछ्याउदै दाहिनेबाटै छोर्टेन घुमे । काठमाडौंका मन्दिर र मुस्ताङ्को गुम्बामा सबैले बायाँतिरबाट परिक्रमा गर्ने गरेको भक्तप्रसादले देखेको थियो । यहाँ भने सबैजना उलटो घुम्दै थिए ।

“कि त डोल्पोमा सबै पागल छन्, कि मैले कुरो नबुझेको हो,” भक्तोले सोच्यो । कैलीलाई सोधेर केही फाइदा थिएन । त्यसै हुनाले उसले एकै छिनपछि नीमातिर फर्केर सोध्यो, “यहाँ सबैजनाले किन उलटोतिरबाट छोर्टेन घुमेका दाइ?”

“नेपालमा देवतिरबाट गाडी चलाउँछन् भने तिब्बतमा दाहिनेतिरबाट चलाउँछन्, तिमीलाई थाहा छ? त्यस्तै हो!” तिब्बत र नेपालको बैंसीका बजारहरूमा जाँदा गाडीहरू देखिसकेको नीमाले जवाफ दियो, “डोल्पोमा हामी गुम्बाहरू दाहिनेबाटे घुम्छौं, किनभने हाँग्रे धर्म ‘बोन-पो’ हो। यो अरू धर्मभन्दा फरक छ। अनि यो धर्म निकै पुरानो पनि हो।”

नीमाले अङ्कै बुझउँदै भन्यो, “आधुनिकताले गर्दा नेपाल र तिब्बतमा धर्म र परम्पराहरू पनि बदलिइसके। डोल्पोमा भने अहिलेसम्म बाहिरी संसारको कुनै असर परेको छैन। हामीले आफ्नो परम्परा अङ्कै जोगाएर राखेका छौं।” अलि ठट्यौली गरेर उसले कुरा थप्यो, “फेरि, बुद्ध भगवान छोर्तेनलाई बायाँपट्टि पारेर घुम्नुहुन्छ, हामी दायाँपट्टि पारेर घुम्छौं। त्यसो गर्दा भगवानसित घरीघरी भेट्न पाइयो नि!”

लामो लामा

बाटामा केही दिन साथै हिँडदा नीमाले निकै मार्मिक कुराहरू भक्तेलाई सुनायो । मानिसहरू खसी, भेडा, च्याङ्ग्रा र चौंरीका मासु किन खान्छन् भन्ने बारे उनीहरूबीच एक दिन चर्चा चल्यो । भक्तेले मुख विगार्दै भन्यो, “छ्या ! मानिसहरू तिम्रा जातिलाई पनि खान्छन् हगि ? मान्छेबाट हामी भ्यागुता भने त ढुक्क छौं । हामीलाई डर खाली सर्पसँग हो ।”

“त्यसो नभन भक्ते ! मान्छेले भ्यागुताको मासु पनि खान्छन् बुझ्यौ ? सात समुद्रपारि फ्रान्स भन्ने देशमा त भ्यागुतालाई स्वादिलो खानेकुरा मानिन्छ । त्यहाँका मान्छेले भ्यागुताका साँप्रा औथी रुचाउँछन् भन्ने सुनेको छु,” नीमाले भन्यो ।

उसका कुरा सुनेर भक्तेको अनुहार फुसो भयो । नीमाले भक्तप्रसादलाई फकाउदै भन्यो, “धन्दा नमान, काठमाडौँमा फ्रेन्च खानाको अझै चल्ती भइसकेको छैन । तिम्रा अरू दुईचार पुस्तालाई मान्छेबाट केही डर छैन । ढुक्क भएर बस ।”

त्यसैदिन भक्ते कैलीको पिठ्युँमा निदायो र सपना देख्न थाल्यो । सपनामा उसले इचड्गुका सबै भ्यागुताहरूलाई नबुझिने भाषा बोल्ने मानिसहरूले समात्न भनेर लखेटिराखेका देख्यो । त्यतिकैमा एउटा आवाज आयो “उः !” एकजना करायो, “शे ज्यून एभेक् ले गान्द्स् किसेस् ! (त्यो मोटो साँप्रो भएको पट्ठो भ्यागुतो समात् । त्यसलाई उम्कन नदे !) अनि एउटा हातले आएर उसलाई च्याप्स समात्यो । भक्तप्रसाद निस्सासिएर चिच्यायो ।

“कैलीको पिठ्यूमा यो भ्यागुतो कताबाट आयो हँ? मलाई देखेर यो किन यसरी चिच्याइरहेछ?” सपनाबाट बिउँच्छ्दा भक्तप्रसादले आफूलाई एउटा दुब्लो, पातलो र अगलो ठिठो लामाको हातमा पायो। भक्तप्रसादको टोली शे गुम्बा

आइपुगिसकेकाले त्यो ठिटो लामाचाहिँ कैलीको भारी शर्न भनेर आएको थियो । त्यसैबेला लामाले भक्तप्रसादलाई देखेको थियो ।

“मलाई छाडिदिनोस्, छाडिदिनोस्!” भनेर भक्तप्रसादले लामाको हातबाट उम्कने चेष्टा गयो ।

“ए, तिमी त बोल्दा रै’छौ । नडराऊ । उम्कने बल पनि नगर । म तिमीलाई केही गर्दिनँ । मेरो नाम लामो लामा हो । तिम्हो नाम के हो नि? ए, भक्तप्रसाद? लौ मेरो काँधमा बस, गुम्बाभित्र जाओँ ।”

लामो लामाले भनेको मान्नेबाहेक भक्तप्रसादसँग कुनै अर्को उपाय थिएन । ठिटो लामाले कैलीको भारी लगेर गुम्बाको भण्डारकोठामा राख्यो र त्यसपछि मुख्य गुम्बातिर लाग्यो । भक्तेचाहिँ लडिएला भन्ने डरले बलियोसित लामाको कठालो समातेर उसको काँधमा बसिरह्यो । हुङ्गा र माटाको जोडाइले बनेको शे गुम्बाको भवन अलि भद्रा भए पनि ठूलो र भव्य थियो । गुम्बाको भित्रपट्टिबाट झ्याम्टा, ढोल र ससाना घण्टीको मिश्रित आवाज आइरहेको थियो ।

लामाहरू बसेर प्रार्थना गर्ने कोठा लाम्चो र अँध्यारो थियो । कोठामा धूप र घ्यूको सुगन्ध छुरिएको थियो । पल्लो कुनामा अग्लो आसनमाथि गुम्बाका मुख्य लामा बसेका थिए । उनको एउटा हातमा घण्टी थियो । घण्टी बजाउँदै अर्को हातका औँलाहरूबाट उनी मुद्राहरू बनाउँथे । त्यस्ता धार्मिक विधिहरू भक्तप्रसादले पहिले कहिल्यै देखेको थिएन र उसले केही बुझ सकेन । मुख्य लामाको अघिल्तिर दोहोरो पड्क्तिमा धेरै लामाहरू पलेटी मारेर बसेका थिए । उनीहरू सबै एकैसाथ भट्याएर धर्मग्रन्थ पाठ गरिरहेका थिए । त्यहाँ एउटा भयानक अनुहार भएको मूर्ति पनि थियो । त्यसमुन्तिर रहेको वेदीमा घिउका सयाँ दीपहरू बलिरहेका थिए । तिनै दीपबाट कोठामा अलिकति भए पनि उज्यालो आइरहेको थियो ।

लामो लामा अरू लामाहरूको पछिलितर ढोकैनिर गएर बस्यो । ऊ

सिकारु लामा थियो । लामो लामा रातो कपडामा बेरिएको आफ्नो पुस्तकको पोको खोल्यो । पुस्तकका पाना पलटाउदै ऊ पनि अरूसँगै पाठ गर्न थाल्यो । पाठ चलिरहेकै बेला एउटा लामाले सबैलाई घ्यू हालेको चिया बाँडूदै आयो । भक्तप्रसादले त्यस्तो चिया पहिलोपटक लो-मान्थाडको भट्टीमा चाखेको थियो । भक्तेले चियाको कचौरामा आँखा गाडेको देखेर पाठ गर्दागर्दै लामो लामाले भक्तप्रसादलाई ‘खाए हुन्छ’ भनेर इसारा गन्यो ।

भक्तप्रसादले तुरन्त तल ओर्लेर चिया सुकर्यायो । आहा ! क्या मीठो । मुस्ताडुदेखि डोल्पो आइपुगेको सबैभन्दा ठूलो पुरस्कार उसका लागि मानाँ त्यही चिया थियो ।

गुम्बाको ज्ञान

चौंरीको घू मिसाएको चियाले आफ्नो तिखा मेटेर भक्तप्रसाद फेरि लामो लामाको काँधमा गएर बस्यो । लामो लामा र अरु सिकारु लामाहरूले पाठ सिद्धचाएर पुस्तक बन्द गर्न थाले । तर पाका लामाहरू भने अङ्गै पढ्दै थिए । लामो लामाले त्यही मौकामा भक्तप्रसादलाई प्रार्थना र ग्रन्थ पाठको महत्वबारे बुझाउन लाग्यो ।

लामो लामाले बताएअनुसार संसारमा जन्म लिएपछि प्रकृतिजगत् र प्राणीजगत्‌लाई बुझनुपर्दछ । जीवन भनेको जन्म, मृत्यु र पुनर्जन्मको चक्र हो । प्रत्येक चेतनशील प्राणीले आफ्नो जीवनका हरेक अवस्थामा पवित्र विचार राख्नुपर्दछ र असल कर्म गर्नुपर्दछ । सबै प्राणीप्रति करुणा र दयाभाव राख्नुपर्दछ ।

भक्तप्रसादले धेरै केही नबुझे पनि लामाका कुरा ध्यानपूर्वक सुनिरह्यो । लामो लामाले अरु भन्यो, “प्राणीमा हुनुपर्ने उत्तम गुण के हो भने उसले कुनै पनि कुरालाई आफ्नो होइन, अर्काको नजरबाट हेर्न सक्नुपर्दछ । त्यसो गर्न सक्ने जो कोही पनि असल र बुद्धिमान् कहलिन्छ । सबै आफ्नो विचारलाई मात्र ठीक ठान्दछन् । अनि आफ्नो विचार अरूमाथि थोपर्न खोज्छन् । संसारमा हुने लडाइँ, कैशगडा र दड्डाफसादहरूको मुख्य कारण त्यही नै हो ।” यो कुरा भने भक्तप्रसादले पनि बुझ्यो । उसलाई घत लाग्यो र मुन्टो हल्लाएर भन्यो, “मनासिब !”

भक्तप्रसाद यसरी यात्रामा निस्कनुअघि यस धरतीमा भ्यागुतामात्रै महत्वपूर्ण प्राणी हुन् भन्ने उसको सोचाइ थियो । उसले आफ्नो यात्राको

क्रममा थुप्रै जीवजन्तुहरूलाई देख्ने र भेट्ने मौका पायो, र अहिलेसम्ममा तउसलाई अरू सयौँ जीवजन्तुहरूका विषयमा पनि थाहा भइसकेको थियो । यता, लामो लामाले शान्त भावमा भन्दै थियो, “हेर, यो पृथ्वी गँड्यौला, न्याउरीमुसा, बकुल्ला, गिद्ध, बारुला, लामखुट्टे, पुतली, हिउचितुवा, नाउर, मानिस र खुम्लेकीराजस्ता सबैको साझा घर हो । पृथ्वीमा जङ्गल पनि छन् । जङ्गलमा सल्ला र उन्यूका घारी पनि हुन्छन् । त्यसबाहेक यहाँ ठूलठूला चट्टान, नीलो आकाश, बादल, नदी, झरना, ताल, घाम, जून, ग्रह र नक्षत्रहरू, पहाड, पर्वत, उपत्यका र समतल भूमिजस्ता निर्जीव कुराहरू पनि छन् । अनि यी सबै वस्तुहरूका बीचमा तिमीहामी पनि छौँ ! संसारका सबै सजीव र निर्जीव वस्तुहरू छुट्टै छन् । तर ती सबै एकआपसमा सम्बन्धित पनि छन् ।”

लामो लामाको भाषण अङ्ग सकिएको थिएन । ऊ भन्दै थियो, “संसारका हरेक वस्तुले बाँचनका लागि एकअर्काको भर नपरी सुक्खै छैन ।” आफ्नो कुरुभ्यागुताले ध्यानमरन भएर सुनेको देखेर लामो लामा अङ्ग हौसियो र आफ्नो प्रवचनक्रम अधि बढायो, “कुनै पनि प्राणी वा वस्तु आफैँमा महत्त्वपूर्ण हुँदैन । उदाहरणका लागि भेडाकै कुरा लिउँ । भेडालाई बाँचन घाँस चाहिन्छ । घाँस उम्रन माटो चाहिन्छ । माटो मलिलो हुनलाई भेडाकै बड्कीला चाहिन्छ ।” लामो लामा बोल्दै थियो, भक्तप्रसाद भने गुम्बाको वेदीमा बत्तीहरू नाचिरहेका हेर्दहिर्दै टोलाउन थाल्यो । ढोल र झ्याम्टाको ढ्याङ्द्याङ र लामाहरूको मन्त्रोच्चारणको ध्वनिले गुन्जिरहेको गुम्बाको त्यस्तो वातावरणमा भक्तप्रसादको मनमा एकतमासका कुरा खेल्न थाले । अहिलेसम्म उसले आँखा, कान र अरू इन्द्रियको सहायताबाट बाहिरी संसारलाई हेरिरहेको थियो । तर अब उसका मनका आँखा खुल्न खोज्दै थिए । ऊ तिनै आँखाले भित्रीकुरा हेर्न खोज्दै थियो । “मैले यो यात्रा किन गरैँ ? किन प्राणीहरू जन्मन्धन् र किन मर्दछन् ? जीवनको अर्थ के हो ?” आदि गूढ कुराहरू बुझन ऊ घोल्तिन थाल्यो ।

भक्तप्रसाद गहिरो सोचमा मरन भयो । उसलाई लामो लामाले उपदेश

पनि दिइरह्यो, “जतिजति तिमीले जीवन बुझ्छौ, उति नै तिमीले अरु प्राणीप्रतिको नम्रताको महत्त्व पनि बुझै जानेछ्यौ, स्वार्थी हुन छाड्नेछ्यौ र मै हुँ भन्ने भावना राख्न छाड्नेछ्यौ; करुणा र दयाको महत्त्व पनि बुझनेछ्यौ । तिमीमा दयालु र परोपकारी भावना आउन थाल्नेछ्यन् ।”

भक्तप्रसादले एकाग्र भएर टाउको हल्लायो । उसले आफ्नो जीवनमा यति धेरै र गहन कुरा कहिल्यै सुन्न पाएको थिएन, यस्ता कुरा कहिले सोचेकै थिएन । ऊ चकित भयो । धेरै टाढादेखि हिँडेर आएजस्तो उसलाई थकाइ लागेर आयो । भक्तेलाई एकैचोटि सबै कुरा बुझ गाहो परेको कुरा लामो लामाले पनि बुझ्यो । भक्तेलाई ढाडमा थप्थपाउदै उसले भन्यो, “जीवनमा सिक्ने कुराहरू धेरै छन्, भक्तप्रसाद । सिकेर कहिल्यै सकिन्न । जेहोस्, आजदेखि तिमीले पनि सिक्न सुरु गयौ, मलाई यसैमा खुसी लागेको छ ।”

भक्तप्रसादको अनुहार उज्यालो भयो । आज उसको जीवनको एउटा नौलो अध्याय सुरु भएको थियो । “यसअघि त म हिँडेको मात्र रहेछु । तर अब भने म आफूले भेटेका प्राणी र देखेका घटनाहरूलाई बुझने चेष्टा गर्नेछु,” भक्तेले भन्यो । लामो लामा यो सुनेर दङ्ग पन्यो । काठमाडौँको भ्यागुताले अग्ला पर्वतहरूका बीचमा रहेको डोल्पोमा आएर बोन्पोमार्गी गुम्बामा मनको संसार फेला पारेको र उसले आत्मज्ञान पाएको देखेर लामो लामालाई सन्तोष लारयो ।

पहिलेपहिले भए यस्तो बेलामा भक्तप्रसाद खुसीले उफन्थ्यो र चिच्याउँथ्यो । तर अहिले भने भक्तप्रसाद शान्त थियो । ऊ भित्रभित्रै गद्गद भए पनि उसले चिच्याउनु जरुरी ठानेन । उसले मनमनै भन्यो, “अन्तर्मनमा तिमी खुसी छ्यौ, किनभने अरुबाट तिमीले सद्व्यवहार पाएका छ्यौ । यसमा तिमीले फुर्किने के कुरा छ र?” यस्तै निःस्वार्थ भावनाबाट उसलाई आनन्द मिल्यो । भक्तप्रसाद शे गुम्बाको मुख्य कक्षमा चलिरहेको प्रार्थना नसकिएसम्म आनन्दित भएर बसिरह्यो । उसले मनमनै आफ्नो ‘गुरु’ लामो लामालाई धन्यवाद दिइरह्यो ।

बिदा डोल्पो !

रात परेपछि भक्तप्रसाद लामो लामासितकै कोठामा गएर सुत्यो । लामो लामाले भन्यो, “तिमीले निकै लामो यात्रा गरिसकेका छौं भक्तप्रसाद । तर आज तिमीले यो थाहा पायौ होला कि तिमी हिँडेर पनि कहीं नपुग्न सक्छौं, अनि नहिँडीकन पनि कहीं पुग्न सक्छौं । तिमी आफूलाई भाग्यमानी ठान, किनभने तिमीले यात्रा पनि गर्न पाएका छौं र आफूलाई चिनेका पनि छौं ।”

निदाउनुअघि भक्तेको यात्रा कार्यक्रमबारे उनीहरूबीच छलफल भयो । लामो लामाले भक्तेलाई घर फर्क्ने सल्लाह दियो र भक्तप्रसादको पनि त्यस कुरामा चित्त बुझ्यो । भक्तेले भोलिपल्ट दक्षिणतिर लाग्ने निश्चय गन्यो ।

विहानको घामको किरण कोठामा परेपछि भक्तप्रसाद बिउँयो । विहानीको घाममा कोठाको सानो ज्यालबाट बाहिर विशाल र अविचल पर्वतहरू देखिन्थे । आफ्नो नित्य काम सिद्धयाएर लामो लामाले अघि नै बाहिरका काम थालिसकेको थियो । केही लामाहरू भक्तेलाई बिदाइ गर्न आएका थिए । लामो लामाले भ्यागुतालाई ठिक्क हुने गरी काटेको ‘खादा’ भक्तप्रसादको घाँटीमा लगाइदियो । लामाहरूको स्नेह पाएर भक्तप्रसादको मुटुमा गाँठो पन्यो, तैपनि मन बाँधेर लामो लामा र अरू लामाहरूसित बिदा लिई भक्तप्रसाद आफ्नो बाटो लाग्यो ।

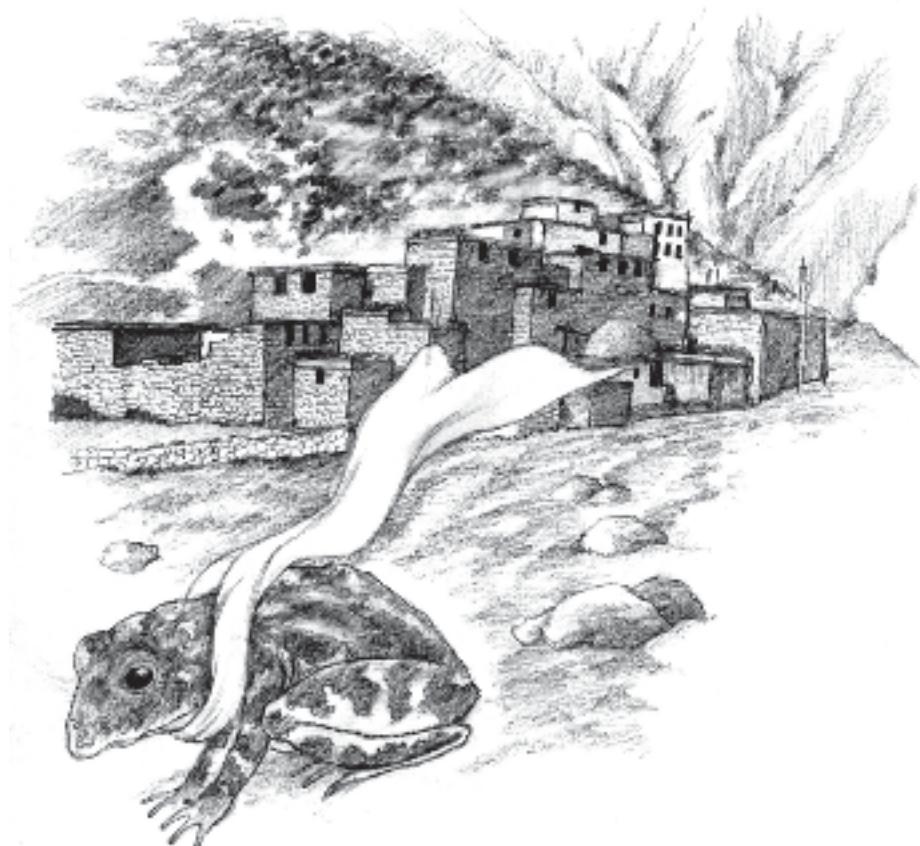
उसले सीधै दक्षिणी डोल्पोको जुफाल नामको हवाईअड्डातिरको बाटो समात्यो । बाटामा धेरै घर र बस्तीहरू थिएनन् । एउटा ठूलो रमणीय ताल थियो जसको पानीनिकासले सयाँ फिट झर्ने छरना बनाएको थियो । झर्नाको

धूमधामको धुमधाम

फेदीमा फेरि एउटा मजाको तलाउ बनेको थियो ।

जाडाले गर्दा मुस्ताङ र डोल्पोमा भक्तेले नुहाउने आँट गर्न सकेको थिएन । अहिले उसले त्यही तलाउमा आफ्नो शरीरको धूलो, पसिना र मैलो पखाल्यो ।

नुहाइवरी ताजा भएको भक्तप्रसाद रुन् फूर्तिसाथ अघि बढ्यो । ऊ अब लक्का जवान भइसकेको थियो । उसको जीउ कसिसएको थियो । हिमालको घामले उसको छाला डढेर अलिअलि कालो भएको थियो । लामो समयको

हिँडाइले गर्दा उसका हातगोडासमेत बलिया भएका थिए । अहिले ऊ अरु भ्यागुताहरूभन्दा बढी उफिन र छिटो हिँडन सक्ने भएको थियो ।

हिँडेर काठमाडौं पुग्न सकिदैन भन्ने कुरा भ्यागुतालाई राम्ररी थाहा थियो । डोल्पोबाट काठमाडौं हिँडेर आउने हो भने महिनौं लाग्न सक्छ । बाटामा अनेक समस्या आइपर्न सक्छन्, अनि घर फर्क्ने कुरा विर्सेर ऊ बाटामै अल्मलिन पनि सक्छ । अहिले नै त उसले आफ्ना बाजे बुद्धिप्रसाद र भाइवैनीको अनुहार विर्सिसकेको थियो । आमाको अनुहारचाहिँ उसको सम्झनामा ताजे थियो । आफ्नी आमालाई भेट्ने लालसाले ऊ जुफाल पुग्न श्नैझन् लामा फड्का मारेर हिँडन थाल्यो ।

आखिरमा भक्ते जुफालको हवाईअडडामा पुग्यो । तर त्यहाँ वायुसेवाको टिकट बेच्ने मान्छेले भनिदियो, “कीरा, फट्याङ्गा, भ्यागुता, पाहा, सर्प, मुसा इत्यादिलाई टिकट दिन मिल्दैन ।” अङ, त्यस मान्छेले भक्तेलाई “हिँडेरै काठमाडौं जाऊ” भन्दिँदा त भ्यागुतो छन् निराश भयो । उदास मनले उसले हवाईअडडाको तल बगिरहेको भेरी नदीतिर हेच्यो । भेरीको किनारैकिनार दक्षिणतर्फ लारने बाटो हवाईमैदानबाट देखिन्थ्यो ।

तर भक्तप्रसादले जसरी भए पनि उडेरै जान्छु भन्ने अठोट गच्यो । “यस्तो बेकाइदाको नियम पनि कतै हुन्छ? भोलि जहाज आएपछि पाइलटसित आफैं कुरा गर्दू,” उसले विचार गच्यो । त्यतिखेर उसले नारायणघाटबाट फूलमायाको ट्रकमा चढेर पोखरा गएको पनि सम्झ्यो । “फूलमायाले ‘लिफ्ट’ दिइन् भने पाइलटले किन नदेलान्? फूलमाया ट्रक चलाउने ड्राइभर थिइन् । पाइलट भनेको पनि हवाईजहाज चलाउने ड्राइभर त हो नि! यी दुईमा अधिकर फरक के छ? र? मेरो मर्का बुझिहाल्द्धन् नि ।”

त्यस रात भक्तप्रसाद जुफाल विमानस्थलको सामान जोख्ने मिसिनमुनितर घुसिएर सुत्यो । अब उसको घुम्ने धोको पुगिसकेको थियो । अब ऊ सकेसम्म छिटो इचड्गुको धानखेतमा आफ्नो परिवारमाछ फर्क्न चाहन्थ्यो ।

धूमधामको धुमधाम

आकाशमा उड्दा

विमानस्थलमा ओर्लिएको ट्रीनअटर जहाजको चर्को आवाजल भक्तप्रसाद व्यँज्यो ।

जुफालको विमानस्थल भिरालो र कच्ची छ । त्यहाँ जहाज उड्दा र ओर्लिंदा बेस्सरी धूलो उड्छ । अहिले पनि धूलो उडाउदै जहाज टर्मिनल भवननजिक पुगेर अडियो । वरपरबाट गाउँलेहरू जहाज आएको हेर्न भेला भएका थिए ।

एकछिनपछि जहाजको थुतुनोको छेउबाट ऐउटा सानो ढोका खुल्यो । त्यहाँबाट आधा बाहुलाको सेतो कमिज लगाएको मानिस फूर्तिसाथ भुइंझा ओर्लियो र ओर्लेर जहाजको वरिपरि घुमेर निरीक्षण गर्न थाल्यो । “त्यो मानिस जहाजको कप्तान हो,” कसैले भनेको उसले सुन्यो । पाइलटलाई नै कप्तान भन्दा रहेछन् भन्ने बुझेपछि भक्तप्रसाद छिटछिटो उफिदै कप्तानको छेउमा पुग्यो । ध्यानपूर्वक जहाजका पखेटा हेरिरहेको पाइलटको नजर कहिले आफूमाथि पर्ला भनेर भक्तप्रसाद टुलुटुलु हेर्दै कुरेर बस्यो । तर पाइलटले भ्यागुतातिर पटकै हेरेन । त्यसपछि न्वारानदेखिको बल निकालेर भक्तप्रसाद पाइलटको आँखा सामुन्ने पर्न गरी उफ्फ्यो । नभन्दै पाइलटले उसलाई देख्यो र उसले कालो चस्मा फुकालेर टुक्रुक्क बसेर खादा लगाएको अचम्मको यस भ्यागुतालाई हेर्यो ।

भक्तप्रसादले तुरुन्तै आफ्नो परिचय दियो, “नमस्कार ! कप्तानसाहेब ! सर, मेरो नाम भक्तप्रसाद भ्यागुतो हो ।”

“नमस्ते भाइ ! मेरो नामचाहिँ आकाशभैरव नारायण हो । मलाई ‘क्याप्टेन एबी’ भनेर बोलाए हुन्छ । भन, के गर्नुपच्यो ?”
“हेर्नुस् न, मलाई जहाजमा चढ्न दिन्न भन्छन् । काठमाडौं घर फर्क्कन

परिसक्यो । म नेपालदर्शनमा निस्केको महिनाँ भयो । घर सम्झेर नियासो लागिरहेको छ । आमा र हजुरबा कुरिरहनुभएको होला । लौ न जनी गरेर मलाई काठमाडौंलगिदिनुहोस्, ” भ्यागुताले एकै सासमा मनको कुरा फररर भनिदियो ।

“ओ हो, बोल्ने भ्यागुतो, गजब रै छ !” दाढी काटेर चिल्लो भएको चिउँडो मुसार्दै क्याप्टेन एबीले भने । “हुन त हुने थियो ... तैपनि ... भ्यागुतालाई ‘पेसेन्जर’ बनाएर लैजान नहुने नियमचाहिँ छ । अँ, तर नियममा “ककपिट” मा क्याप्टेनको खल्तीभित्र राखेर लानुहुन्न भन्ने चाहिँ कहीं लेखिएको छैन !” क्याप्टेन एबीले एउटा आँखा छिम्क्याउदै यो कुरा भने । भक्तप्रसाद अब घर पुगिने भइयो भनेर खुसीले गद्गद भयो ।

“तिमीसँग केही सामान पनि छन् कि ?”

“छैनन्,” भ्यागुताले भन्यो ।

“त्यसो भए जाओँ त,” क्याप्टेन एबीले आफ्नो कमिजको खल्तीको मुख उघार्दै ठूलो बनाएर भ्यागुतालाई उफ्रन इसारा गरे । भ्यागुतो बुदुकक उफ्रेर सीधै पाइलटको खल्तीभित्र छियो । जहाजको उड्ने समय भइसकेको थियो । क्याप्टेन एबी अधिकै सानो ढोकाबाट जहाजभित्र छिरे । उनको ‘को-पाइलट’ साथी ‘ककपिट’ भित्रका मिटरहरू जाँचनमा व्यस्त थिए । “एउटा अर्को साथी पनि थपिएको छ,” भुक्क उठेको कमिजको खल्ती थपथपाउँदै क्याप्टेन एबीले बताए । को-पाइलट मुसुमुसु हाँसे ।

खल्ती मास्तिरको फेरमा दुवै हातले समातेर भक्तप्रसादले मुन्टो निकालेर ककपिट बाहिर हेच्यो । त्यतिखेर क्याप्टेनले टाउकोमाथिको ह्यान्डिल थिचेर इन्जिनलाई हुइँक्याए । त्यसो गर्दा दुवैतिरका पड्खा जोडसित फन्फनी घुम्न थाले र पूरै जहाज थरथर गर्दै उड्नका लागि तम्तयार भयो । त्यसपछि क्याप्टेन एबीले ब्रेक छाड्नेवित्तिकै ट्रीनअटर जहाज भिरालो र कच्ची धावनमार्गमा दौडन थाल्यो । एकैछिनपछि जहाजका पाड्ग्राले भुइँ छाडे । भक्तप्रसाद हवाईजहाजसितै अक्कासियो ।

भेरी नदीको साँगुरो खोँच हुँदै त्यो सानो विमान पहिले दक्षिणतर्फ लाग्यो अनि फेरि पूर्व सोळियो । पाइलटको अगाडिको ऐनाबाट भ्यागुतो सब हेँदै गयो । डाँडाकाँडा, बनपाखा, खोलानाला माथिमाथिबाट हिउँले छोपेका पर्वतहरूको नजिक हुँदै जहाज काठमाडौँतर्फ बढ्न लाग्यो । उनीहरूले पहिले ध्वलागिरि हिमाल काटे, त्यसपछि अन्नपूर्णाका शिखरहरू र माछापुच्छे छिचोले । त्यसपछि मनासलु हिमाल नाघेपछि गणेश हिमाल देखाप्यो । इचड्गुवाट सधैं देखिने गणेश हिमाल भक्तप्रसादले चिनिहाल्यो ।

नेपालको मध्यपहाडी भागको माथिमाथिबाट उड्दा देखिने दृश्य देखेर भक्तप्रसाद दङ्ग पर्यो । उसले आफ्नो यात्राकालमा बनाएका साथीहरू त्यहीं मुन्तिर थिए । कोही दाहिनेपटि तराईको जङ्गलमा र कोही बायाँपटि हिमालपारि भोटमा थिए ।

भक्तप्रसादले सम्झ्यो, तराईको गर्मीमा तुलसीराम अै गाडा तानिरहेकै होला । चितवनको जङ्गलमा बधिनीरानी सिकारको खोजीमा होलिन् ।

फूलमाया पोखरा जानेवाटामा ट्रक हाँक्दै होलिन् । पोखराको हाउडे प्रजापति फेवातालमा ग्राहक हुकेर बसिरहेको होला । शालिग्राम उल्लेरीको उकालामा कतै पसिना चुहाउदै भारी बोकिरहेको होला । अनि भक्तप्रसादलाई साहिँली छोपाको पनि सम्झना आयो । “उनी अहिले कोसँग बात माईं होलिन्?” भनेर एकैछिन भक्तप्रसाद जिल्ल पन्यो । त्यसपछि उसको मन मुस्ताडपारि लो-मान्थाडमा डोल्माकहाँ पुग्यो । त्यहाँ हेमामालिनी दिउँसोको खाजाका लागि घूचिया तयार पार्न लागेकी होलिन् भन्ने उसले अन्दाज गन्यो । चाडथाडको पठारमा पेम्बा मुसो आफ्नो दुलाभित्र अै घुसिरहेको होला । अबोला कैली पनि अब त डोल्पोबाट लो-मान्थाडतर्फ फक्दै होली भन्ने लख काट्यो भक्तेले । यसपछि उसले आफ्नो गुरुलाई सम्झ्यो । लामो लामा शे गुम्बाभित्र दियोमा घू थप्दै होला । फेरि एकपल्ट दक्षिणतिर फर्केर उसले छलक्क तराईको चैतुलाललाई पनि सम्झ्यो, जो घडियालको आहार बनेको थियो ।

फेरि काठमाडौँ

यस्तै तरङ्गमा डुविरहेको भक्तप्रसादलाई क्याप्टेन एबीले कोहृच्याए ।

भक्तप्रसाद अतीतबाट वर्तमानमा ओल्यो । इन्जिनको ट्वाइंटवाइंले गर्दा बोलेको सुन्न गाहो थियो । क्याप्टेन एबीले चोर औलाले ज्यालबाहिर देखाए । उत्सुकतापूर्वक भ्यागुताले खल्तीबाट तन्किएर क्याप्टेनले देखाएतिर हेच्यो ।

उसले तल विशाल कचौरा देख्यो । त्यो कचौरा दूधको फीजिले टम्म भरिएको थियो । एकछिन हेरिरहेपछि बल्ल भक्तप्रसादले तल देखिएको कचौरा काठमाडौँ खाल्डो हो भनेर ठम्यायो । जाडाको कुहिराले काठमाडौँ खाल्डालाई डम्मै ढाकेको थियो । काठमाडौँ, पाटन, भक्तपुर र काठ्का मान्धेहरू घामको मुख हेर्न नपाएर स्यूस्यू गर्दै थिए होलान् । यहाँ माथि भने छ्याङ्ग उज्यालो थियो । घामको न्यानाले कुहिरो फाटोस् भनेर क्याप्टेन एबीले जहाजलाई केहीबेर उपत्यकामाथि घुमाए ।

भक्तप्रसादले फेरि एकपल्ट तलतिर हेच्यो । त्यहाँ उसले अहिलेसम्म नदेखेको अद्वितीय दृश्य देख्यो । घामको किरणबाट चम्किरहेको स्वयम्भू कुहिराको सागरमा तैरिरहेको टापुँझै देखिन्थ्यो । सेतो चैत्य र त्यसमाथि बुद्धका शान्त आँखाहरू थिए । तिनै आँखाहरूसित विदा लिएर मनसुनको सुरुमै भक्तेले यात्रा थालेको थियो । अहिले ती आँखा भक्तप्रसाद फर्किएर आएकोमा मानौं उसको स्वागत गर्न भनेर तम्सिरहेका थिए ।

परापूर्व कालमा काठमाडौँ एउटा ठूलो तलाउ थियो । अनि अहिले स्वयम्भूनाथ भएका ठाउँमा चाहिँ एउटा कमलको फूल थियो भनेर हजुरबा

बुद्धिप्रसादले भनेको उसले सम्झ्यो । त्यस समय देउताहरूले स्वयम्भूलाई यसरी नै सेतो तलाउमा तैरिरहेको देखे होलान् भन्ने कल्पना गच्छो भक्तप्रसादले, क्याप्टेन एबीको खल्तीमै बसेर ।

क्याप्टेनले जहाजको गति कम गर्नलाई “थ्रटल” को ह्यान्डल आफूतिर ताने । अनि जहाज बिस्तारै तल ओर्लन लाग्यो । पाटन शहरमाथि पुगेपछि जहाजलाई त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलतिर पाइलटले सोज्याए । यसलाई पहिले गौचर विमानस्थल भनिन्थ्यो, किनभने पहिले यो साँच्चकै गाई चराउने ठाउँ थियो रे । कक्षिटको झ्यालबाट हेर्दा भक्तप्रसादलाई अगाडि तेर्सिएको धावनमार्ग चौडा राजमार्गजस्तो लाग्यो । एकैछिनपछि जहाजका पाड्ग्राले द्यावक गरेर भुइँ छोए । जहाज बिस्तारै आन्तरिक टर्मिनल भवनतिर गुड्न थाल्यो ।

क्याप्टेन एबीले जहाज रोकेकै ठाउँनिर एउटा ठूलो हूल पर्खिरहेको थियो । “यस जहाजमा कुनै ठूलै ‘भी.आई.पी.’ मान्छे आएको रहेछ । त्यसै भएर स्वागत गर्न त्यतिका मानिस आएका होलान्,” भ्यागुताले भन्यो ।

मुसुकक हाँस्दै क्याप्टेन एबीले भने, “भी.आई.पी. मान्छे होइन भ्यागुतोचाहिँ हो । मैले अघि नै ‘कन्ट्रोल टावर’ मा रेडियोबाट खबर गरेर तिम्रो परिवारलाई यहाँ बोलाउन लगाएको थिएँ ।”

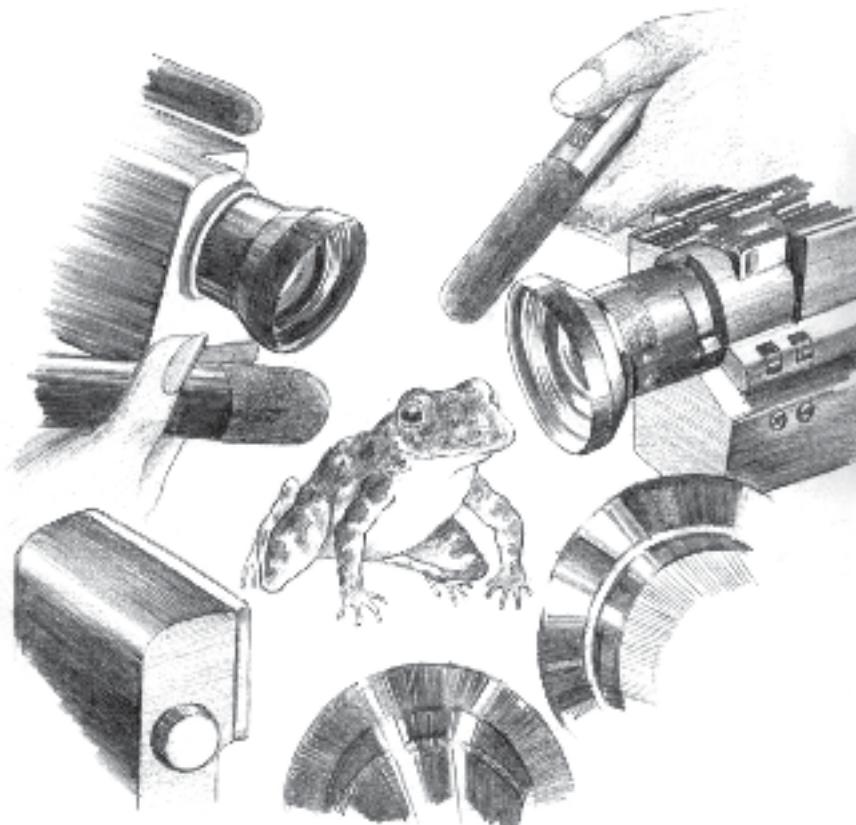
क्याप्टेनले भक्तप्रसादलाई खल्तीबाट छिकेर जहाजको भन्याडछेउमा राखिदिए । भक्तप्रसादलाई ढोकामा देखेबित्तिकै बाहिर होहल्ला भयो र तालीहरू बजे । जहाजबाट ओरेपछि कसैले आएर भक्तप्रसादलाई सयपत्रीको सानो माला लगाइदियो । उसकी आमा सानुमैयाँले अघि बढेर भक्तप्रसादलाई अङ्गालो हाली । पछाडि हजुरबा बुद्धिप्रसाद भ्यागुतो आफ्नो नातिलाई देखेर गर्वले हाँसिरहेको थियो । बुद्धिप्रसादको पछिल्तिर अढाईतीनसय युवा भ्यागुताहरू थिए । तीचाहिँ भक्तप्रसाद यात्रामा हिँडेपछि जन्मिएका उसका नयाँ भाइबहिनी थिए ।

काठमाडौं महानगरका मेयरले उपत्यकाको सबैभन्दा साहसिलो उभयचर

फेरि काठमाडौं

भ्यागुतो नेपाल भ्रमण गरेर फर्केकोमा उसको स्वागतभाषण गरे । भक्तप्रसादले भाषण सुन्नपछि त्यति ध्यान दिएन । ऊ आफै परिवारका सदस्यहरूसितको भेटघाट र भलाकुसारीमा तल्लीन थियो ।

त्यहाँ जम्मा भएका पत्रकारहरूले “भक्तप्रसादजीले केही त बोल्नै पच्यो” भनेर माग गरे । दैनिक अखबारका संवाददाताहरू भोलिका लागि एउटा राम्रो समाचार चाहन्थे । क्यामराका आँखै तिर्मिराउने फ्ल्यास भक्तप्रसादको अनुहारमा छल्याकफिलिक गर्न थाले । टेलिभिजनका क्यामेरा र थुप्रै “माइक्रोफोन”हरू ऊतिर सोशिए । पहिले त ऊ बोल्न अकम्कियो तर उसलाई भन्न मन लागेका कुराहरू पनि धेरै थिए ।

“साथी हो ! आफ्नो यात्रा सुरु गर्दा मलाई केही नौलो काम गरौँ भन्ने मात्र लागेको थियो । तर अहिले म फर्कदा धेरै अनुभवहरू पनि लिएर आएको छु । मैले के पाएँ भने हाम्रो देश नेपाल भनेको डाँडाकाँडा, खोलानाला, मैदान र जङ्गल, पहाड र पर्वतले सिंगारिएको रहेछ । यस देशमा बसोबास गर्ने कीराफट्याङ्गा, चराचुरुङ्गी, जनावर र मानिसहरू सबै दयालु र बुज्झकी रहेछन् । काठमाडौं उपत्यका त सुन्दर छ नै, तर समस्त देश नै सुन्दर रहेछ । काठमाडौं र नेपाल दुवैलाई यत्तिकै सुन्दर राखिराखौँ ।”

भक्तप्रसादले जीवनमा पहिलोचोटि त्यति ठूलो जमातका सामु त्यति लामो बोलेको थियो । उसका दुवै गाला लाजले राता भए । “धन्यवाद” भनेर उसले भाषण टुड्यायो अनि आफ्नो परिवारको हूलमा गएर मिसियो । सबैजना इच्छाङ्गु फर्कन आतुर थिए ।

भक्तप्रसादले आफ्नो यात्रा सुरु गर्ने बेलामा छन्डै साथा बसमा चढून नपाएको घटना साथा बसका हाकिमले सुनिसकेका थिए । त्यसैले उनले भक्तप्रसादका खलकलाई एयरपोर्टदेखि इच्छाङ्गु ल्याउनलैजान यसपटक सिङ्गै बस नै मिलाइदिएका थिए ।

बसमा फर्कदा भक्तप्रसाद आफ्नी आमा र हजुरबाको बीचमा टाँसिएर बस्यो । अचानक भक्तप्रसादलाई निद्रा लागेजस्तो भयो । घर फर्किएको हर्षले गर्दा यस्तो भएको होला भन्ने उसले सोच्यो । तर उसकी आमा सानुमैयाँ पनि उँच्छै गरेकी उसले देख्यो । साथै बसभित्रका सबै भ्यागुताहरू पनि अचम्मसँग चुपचाप थिए ।

“यति छिटै त्यस्तो समय आइसकेछ !” भक्तप्रसादले आफ्नो हजुरबातिर हेच्यो । बूढाले भक्तेको मनको कुरा बुझेर भन्यो, “हो भक्ते ! हिउँद सुरु भइसकेको छ । काठमाडौंका भ्यागुताले जाडो छलनलाई लामो समयसम्म सुन्ने बेला आयो । तिमी मौकैमा आइपुर्यौ ।”

इच्छाङ्गुनजिकको बसस्टपमा बस रोकिनेबित्तिकै भ्यागुताका बथान जाडो

फेरि काठमाडौं

छल्न आआफ्ना खेतका दुलातर्फ गुटुटु लागे । हिँडाहिँडै सानुमैयाँले भक्तप्रसादिर फर्केर भनी, “तिमी हजुरबासँग सुत्न जानू । अब चैतमा व्यूँझिएपछि हामी सबैजना भेला हाँला र तिम्रो यात्राको कथा पनि सुनाँला । त्यसबेला म तिमी फर्कको खुसीमा ठूलो भोज गर्नेछु ।”

त्यसपछि बुद्धिप्रसाद र भक्तप्रसाद भिरालो पाखामा घाँसका बुट्टाथेउ बनेको गुफाघरमा गए । त्यहाँ उनीहरूले केही महिना आरामसँग सुत्न मिल्ने गरी ठाउँ बनाए अनि बाजे र नाति भ्यागुता दुवै शीतकालीन लामो निद्रामा डुबे ।

भक्तप्रसाद भ्यागुताको नेपालयात्रा

काठमाडौं उपत्यकानिवासी किंविर भ्यागुतो भक्तप्रसादलाई देश हर्ने गहर लालच । उ एउटा युगातो टिनको बहामा बसेर चारमती नदी हुदै तराई जान्छ । त्यसपछि भरिया, खच्चह र चौरीको बुझ चाहेर तेपालका अनकन्दान ठाउँबल्ला गुर्ज । याचाको क्रममा उसले अनेक जीवजन्म र मार्गसहरू भेट्दूँ । यसलाई कुनै भ्यागुतो नगुणेका ठाउँबल्ला नेकप्रसादले याचा गर्ड अनि आखिरमा एउटा पाइलटको छल्तीमा बनेर काठमाडौं फक्केल ।

'धूमधामको धूमधाम' काठमाडौं कोटको भ्यागुतो भक्तप्रसादले नेपालयात्राको रोपक कथा हो ।

रातो बडला किताब रहो बडला खूलको पञ्चाशन लिम्बा हो । नेपाली र बहुणी दुवै आपामा एक्ताथ प्रकाशित 'धूमधामको धूमधाम' बाट यालयानिकाहरूले रमाइलो कथा पढ्दैनदुवै आपनो देश र नेपालयात्रे भनि जानकारी पाउन राबतेछन् ।